

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

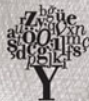
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Stefan
Weig

KARIŞIK
DUYGULAR

UZUN ÖYKÜLER

TÜRKÇESİ
ALİ AVNİ ÖNEŞ



Yordam Kitap

Ali Avni Öneş (1926, Giresun - 1982, İstanbul)

İlköğrenimini Giresun'da, ortaöğrenimini parasız yatılı olarak Galatasaray Lisesi'nde tamamladı (1946), İstanbul Üniversitesi Filoloji Bölümü'nde bir süre öğrenim gördü.

İstanbul'da, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çıkardığı *Yeni Adam* dergisi, Giresun'da *Yeşilgiresun* gazetesi ve Halkevi'nin yayınladığı *Aksu* dergisine, Ordu'da çıkan *Hürses* gazetesine fıkra, makale, inceleme türünde yazılar yazdı. 1946 yılında, öykücü Naim Tiralı ile birlikte, Giresun'da çıkarmaya başladıkları *Karadeniz Postası*, bölgenin en önemli yayın organlarından biri niteliğini taşıdı. Gazetede, liseden arkadaşı Çetin Altan, Şaban Ersöz ile Fahir Onger, Oktay Akbal, Naci Kalpakçıoğlu (Fethi Naci) gibi sonradan bazıları ünlenecek yazarlar da ürünleriyle yer aldı. Daha sonra *Vatan* gazetesi ve *Yenilik* dergisinde çalıştı (1951-60). Fransızca ve İngilizceden yaptığı çevirilerle tanındı.

Ali Avni Öneş'in *Karışık Duygular* adlı uzun öykü çevirisi ilk olarak 1969 yılında (Oluş Yayınları) yayınlanmıştır.

**Yordam Kitap'ta
Stefan Zweig Eserleri**

Korku

Türkçesi: Behçet Necatigil

Amok / Usta İşi

Türkçesi: Tahsin Yücel

Satranç Ustası / Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Türkçesi: Tahsin Yücel

Bir Kalbin Ölümü / Mürebbiye

Türkçesi: Salâh Bırsel

Merhamet

Türkçesi: Deniz Banoğlu

Yıldızın Parladığı Tarihsel Anlar

Türkçesi: Deniz Banoğlu

Karışık Duygular

Türkçesi: Ali Avni Öneş

Yakan Sır

Türkçesi: Ali Avni Öneş

Sahaf Mendel

Türkçesi: Hamdi Varoğlu

(Yakında Çıkacaklar)

Dünya Fikir Ustaları

Türkçesi: Deniz Banoğlu

Stefan
Zweig

KARIŞIK
DUYGULAR



UZUN ÖYKÜ



TÜRKÇESİ
ALİ AVNİ ÖNEŞ



Yordam Kitap

Yordam Kitap: 184 ♦ **Karışık Duygular** ♦ Stefan Zweig

ISBN 978-605-5541-87-3 • *Türkçesi:* Ali Avni Öneş

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner

Birinci Basım: Nisan 2013 • *Yayın Yönetmeni:* Hayri Erdoğan

© Mustafa Öneş, 2011; © Yordam Kitap, 2011

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

T: 0212 528 19 10 F: 0212 528 19 09 W: www.yordamkitap.com

E: info@yordamkitap.com

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 12027)

Cihangir Mah. Güvercin Caddesi Baha İş Merkezi A Blok

Haramidere - İstanbul

Tel: 0212 412 17 77



KARIŞIK DUYGULAR



UZUN ÖYKÜ



STEFAN ZWEIG: BİR HÜMANİSTİN SANATÇI OLARAK PORTRESİ



Stefan Zweig, varlıklı bir Yahudi ailenin çocuğu olarak 1881 yılında Viyana'da dünyaya geldi. Yetişme çağında, ailesinin toplum içindeki saygınlığını yükseltecek ciddi bir eğitim alması sağlandı. Felsefe doktorası yaptı; edebiyat, psikiyatri ve müzikle ilgilendi. Akademik eğitimin yanı sıra, Viyana'nın zengin, kozmopolit kültüründen alabildiğine beslendi. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince ve Yunanca biliyordu. Sahip olduğu kültürel donanım Zweig'ı, Batı'nın hümanist geleneğine bağlamış ve 20. yüzyılın birleşik Avrupa idealine doğru yönlendirmiştir.

I. Dünya Savaşı başladığında, Zweig silah taşımayı reddetti ve vatani görevini, Savunma Bakanlığı'nın arşivinde hizmet vererek yerine getirdi. Çok geçmeden, arkadaşı Fransız yazar Romain Rolland gibi barış yanlısı bir politik tutumu benimseyerek Avusturya'yı terk etti ve savaşın sonuna dek İsviçre'de kaldı. Zweig barış fikrini savunmayı yaşamı boyunca sürdürecekti; ne var ki savaş tamtamlarının kulakları sağır ettiği dünyada barış ve sağduyu çağrısı yankı bulmayacaktı.

İlk dünya savaşını izleyen 1920'li yıllar, Stefan Zweig'in yazarlık kariyerindeki en verimli dönemidir. Edebiyata şiirle başlamış ve ilk şöhretini Baudelaire, Verlaine gibi şairlerden yaptığı çevirilerle sağlamış olsa da, bu dönemde yazdığı uzun ve kısa öyküler ile usta bir yazar olduğunu kanıtlamıştır. *Korku* (1920), *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* (1922), *Amok* (1922), *Bir Kalbin Ölümü* (1927), *Karışık Duygular* (1927), *Bir Kadının 24 Saati* (1927), *Sahaf Mendel* (1929) gibi çoğu uzun öykü (*novella*) türündeki anlatıları bugün 20. yüzyıl klasikleri arasında sayılıyor.

Zweig'in karakter yaratma ve karakterlerinin ruhsal gerilimlerini aktarma becerisini Freud'la olan dostluğuna ve onun kurucu teorisine borçlu olduğu hep söylenegelmiştir. Öte yandan, hikâye anlatıcılığındaki mahareti ve daha ilk sayfalarda yükselttiği gerilimi anlatının sonuna dek dorukta tutabilme ustalığıyla da benzersizdir. Pek çok eserinin sinemaya uyarlanmış olduğunu, iç ve dış "çatışma"ları yansıtmada ne denli başarılı olduğunu bir ispatı olarak belirtelim.

Zweig, biyografi türünde de çok sayıda eser üretmiş; tarih, felsefe ve edebiyat alanındaki araştırmalarını renkli ve şiirsel üslubuyla bezeyerek pek çok ünlü şahsiyetin hayatını kalemiyle canlandırmıştır. Biyografisini yazdığı ünlüler arasında Nietzsche, Erasmus, Montaigne gibi düşünürler; Marie Antoinette, Maria Stuart gibi kraliçeler; Balzac, Dickens, Dostoyevski, Stendhal, Tolstoy gibi edebiyat dehaları bulunmak-

tadır. Deneme tarzında yazdığı *Yıldızın Parladığı Tarihsel Anlar* (1927) başlıklı kitabında, tarihe mal olmuş on iki kişinin hayatlarından kısa kesitleri minyatür gibi işlemiştir.

1933'te Nazilerin ateşe attığı kitaplar arasında Stefan Zweig'ın yazdıkları da bulunuyordu. Zweig 1934 yılında Avusturya'yı bir kez daha terk etmek zorunda kaldı ve İngiltere'ye yerleşti. Hitler ordularının Fransa'yı işgalinden sonra Atlantik'i geçerek ABD'ye, oradan da Güney Amerika'ya gitti. Son büyük eserlerinden *Merhamet* (1939) ile ölümünden sonra yayınlanan *Satranç Ustası* (1942), Zweig'ın ikinci eşi Lotte ile birlikte oradan oraya sürüklendiği bu ümitsiz yılların ürünüdür.

Lotte ve Stefan Zweig, 1940 yılının Ağustos'unda Brezilya'nın Rio de Janerio kenti yakınlarına yerleşmeye karar verdiler. Burada tamamladığı ve Avrupa'nın savaş öncesi kültürel hayatını, özellikle de Viyana'yı anlattığı otobiyografik metin *Dünün Dünyası* (1942), Zweig'in en son yapıtı oldu. Avrupa'nın kendini imha ettiğine ve bir daha eski haline asla dönemeyeceğine inanıyordu. 22 Şubat 1942'de Lotte ile veda notlarını yazdılar; çok miktarda ilaç alarak son uykularına daldılar. Uzun yıllar sonra başka bir yazar (Clive James) Zweig'ın, "hümanizmin tecessüm etmiş hali, canlı bir örneği" olduğunu söyleyecekti. Yazık ki temsil ettiği hümanist değerler ölürken dünyada savaş cinneti, faşizm ve hoşgörüsüzlük hâlâ sürüyordu.



KARIŞIK
DUYGULAR



Öğrencilerim ve fakülteÖdeki meslektaşlarım bir düşünce inceliği göstermişler: İşte, altmışıncı yaş dönümüm ve profesörlüğümün otuzuncu yıldönümü dolayısıyla filologların benim için hazırladıkları, pahalı bir cilt içindeki armağan kitabın törenle getirilmiş ilk nüshası. Bu, gerçek bir biyografi olmuş: İçinde makalelerimden en küçüğü, sunduğum bildirilerin en önemsizi bile eksik değil; bibliyografik çalışmanın değersiz kâğıt yığınları mezarlığından çekip çıkarmış olduğu, bilmem hangi derin bilim yıllıklarında yayınlanmış önemsiz raporlar burada yer almış. Bütün gelişme sürecim, örnek olacak bir nitelikle, iyi süpürülmüş bir merdiven gibi basamak basamak, şimdiki zamana kadar, burada yeniden kurulmuş. Doğrusu, bu duygulandırıcı, ayrıntılı çalışma beni hoşnut etmezse, nankörüm demektir. Yaşamımdan silindiğini, kaybolduğunu sandığım şeyler, düzen ve yöntemle sunulan bu kitapta yeniden ortaya çıkıyor: Evet, yaşlı bir adam olan ben, bu yapraklara, vaktiyle ilk kez bilime karşı eğilimine ve çalışma isteğine tanıklık eden öğretmenlerinin önünde genç öğrencinin duyduğu gururla göz gezdirdiğimi itiraf etmeliyim.

Gelgelelim, bu özenli iki yüz sayfayı çevirdikten ve kendimin bir tür entelektüel aynasına dikkatlice baktıktan sonra, gülümsemeden edemedim. Hayatım gerçekten bu muydu? İlk saatten şimdiye kadar, pek mutlu bir ilerleme sağlayarak gerçekten sarmal bir biçimde mi geliyordu? Biyografimi yazan da,

basılı belgelerin yardımıyla hayatımın akışını simetrik bir biçimde gözler önüne sermiş miydi? İlk defa kendi sesimi bir gramofonda duyduğum zamanki hissin aynısını yaşıyordum: Önce bu sesi hiç mi hiç tanımadım; kuşkusuz bu benim sesimdi, ama sadece başkalarının duyduğu sestti, kanımın içinden ve varlığımın iç yapısından geçip gelen, kendi algıladığım ses değildi.

Ve böylece, bütün bir ömrü, insanları yapıtlarına göre betimlemek ve evrenlerinin entelektüel yapısını nesnelleştirmek için kullanmış olan ben, işte tam kendi örneğimle, varlığın gerçek çekirdeğinin, her büyümenin fışkırdığı plastik hücrenin, her bir hayatta ne kadar içine girilmez kaldığını ortaya çıkarıyordum. Biz milyonlarca saniye yaşıyoruz, ama gene de biri, ancak bir tanesi tüm iç dünyamızın kaynaşmasına neden oluyor: Daha önce bütün öz suları içmiş olan benlikteki çiçeğin, bir şimşek gibi billurlaşmasını gerçekleştirdiği dakika –Stendhal bunu anlatmıştır– yaratma anına benzeyen ve onun gibi kendi bedeninin sol göğsüne saklanmış olan sır. Hiçbir zihin onu hesaplayamaz. Hiçbir önsezi simyası onu keşfedemez ve ancak seyrek olarak içgüdünün kendisi onu anlayabilir.

Bu kitap benim entelektüel yaşamda yükselişimin sırrından büsbütün habersiz: İşte onun için gülümsemekten kendimi alamadım. Oradaki her şey doğru, eksik olan yalnızca en önemli nokta. Beni tanıtıyor, fakat varlığıma kadar erişemeksizin. Benim ne ol-

duğumu açıklamaksızın benden söz ediyor. Özenle düzenlenmiş, kaynaklarda iki yüz ad var; yalnızca bana bütün yaratma gücünü sağlayan kimse, kade-rime karar veren ve şimdi beni iki misli kuvvetle gençliğimi anmaya zorlayan insanın adı eksik. Kitap ondan başka her şeyden söz etmiş, bana sözü öğreten ve soluğu dilimi harekete geçiren adam yok: Ve birdenbire, bu korkakça gizlemeden kendimi suçlu hissediyorum. Bütün bir yaşam boyunca, insan portreleri çizdim, bugünün insanlarını duyarlı kılmak için, yüzyılların dibinden ölü yüzleri uyandırdım, ama işte benim içimde her zaman var olmuş bulunanı hiç düşünmedim; ona, bu sevgili hayalete, benimle yeniden konuşması ve yılların uzun zaman önce alıp götürmüş olduğu o varlığın, ihtiyarlamakta olan benim yanımda bulunması için Homeros çağında olduğu gibi içsin diye kendi kanımdan vermek istiyorum. Yayınlanmış sayfalara gizli bir sayfa eklemek, bilgi kitabının yanına bir duygu belgesi koymak ve onun sevgisi için, kendi kendime gençliğimin gerçeğini anlatmak istiyorum.

Bir kez daha, başlamadan önce, benim hayatımı canlandırdığı ileri sürülen bu kitabın sayfalarını çeviriyorum. Ve gene gülümsemek zorunda kalıyorum. Çünkü kötü bir çıkış noktası seçmiş olan hazırlayıcılar, varlığımın gerçek özünü tanıtmayı nasıl isteyebilir? Daha ilk adımları yanlış atılmıştır, işte benim için iyi şeyler söylemek isteyen ve bugün benim gibi içten öğüt verici olan bir okul arkadaşım,

daha lisedeyken edebiyata karşı tutkulu bir sevginin beni bütün öbür liselilerden ayırdığını boşuna öne sürüyor. Kötü belleğiniz varmış sevgili içten öğüt vericim! Benim için, klasik markasını taşıyan her şey, dişleri gıcırdatan, köpükler saçtıran, dayanılmaz bir kölelikti; işte şundan dolayıdır ki, bir lise müdürünün oğlu olarak, Kuzey Almanya'nın bu küçük kentinde, sofraya ve salona kadar öğretilen kültürü bir ekmek parası kazanma aracı görüyordum hep, çocukluğumdan beri filolojiden nefret ediyordum: Doğa, yaratıcı atılımı korumak olan gizemli görevine uygun olarak çocuğa, babanın zevkine karşı hor görme ve iğrenme duygusu verir her zaman; rahat ve sancısız bir miras, bir kuşaktan öbürüne basit bir aktarma ve yineleme istemez. Daima aynı nitelikte kimseler arasında bir karşıtlık kurar, yorucu ama verimli bir dönüşten sonra torunların, atalarının yoluna girmesine izin verir.

Henüz olgunlaşma çağındaki kişiliğimin, onu yalnızca boş incelikler diye görmesi için, babamın bilimi kutsal sayması yetiyordu. Çünkü babam klasikleri model olarak beğenip değerlendirdiğinden bana didaktik, dolayısıyla nefret edilecek şeyler gibi geliyordu. Her yandan kitaplarla çevrili olarak, kitapları hor görüyordum; babam tarafından sürekli zihin faaliyetlerine itildiğimden, yazı ile aktarılan bütün kültür biçimlerine karşı isyan ediyordum. Bakaloryaya kadar güçlükle gelmiş olmam ve sonra öğrenimimi sürdürmeyi şiddetle reddetmem, şaşır-

tıcı değildir. Subay, denizci ya da mühendis olmak istiyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse, babamın beni yöneltmek istediği mesleklere karşı içimde hiçbir istek yoktu. Beni öğretmenlik mesleği yerine pratik bir faaliyeti tercihe yönelten sadece kâğıt yığınınna ve bilimin didaktizmine olan antipatimdi. Bununla birlikte babam, üniversiteyle ilgili her şeyi fanatikçe yücelttiği için bir fakülteye devamımı istemekte ısrar etti ve bunu ödün koparma karşılığında kabul ettim: Klasik filoloji yerine, İngilizce öğrenimi görme izni alabildim (bu sevimsiz çözümü, sonunda bu denizci dilini bilmem sayesinde, böylece şiddetle arzuladığım gemicilik mesleğine kolayca girebilme gibi bir art düşünceyle kabul ettim).

Bu *curriculum vitae*'de Berlin Üniversitesi'nde ilk öğrenim sömestirim sırasında değerli profesörlerden filoloji biliminin ilkelerini edinmiş olduğum gibi pek dostça bir iddiadan daha yanlış bir şey yoktur. Gerçekte, kendini şiddetle hissettiren özgürlük tutkum o sıralar beni bütün derslerden ve profesörlerden habersiz kılıyordu. Ders salonuna yaptığım ilk üstün-körü ziyaret sırasında, küflü atmosfer, profesörün, bir rahibinki gibi tekdüze konuşması ve şişirme sözleri, beni öyle bir bıktırıp bunalıttı ki, sıraya başımı koyup uyumamak için büyük bir çaba göstermek zorunda kaldım. Mutlulukla kaçıp kurtulduğumu sandığım okul işte yine karşıma çıkmıştı; yükseltilmiş kürsüsü ve önemsiz şeylerden yapılma bir kritiğin çocuklukları ile bulduğum bir sınıftı bu. İstemediğim

halde, burada ders veren “vaazcının” güçlükle açılan dudaklarından dökülenler bana kum taneleri gibi geliyordu; hayli hizmet görmekten, profesörün ders defterinden ağır havaya damla damla çıkan sözleri o kadar yıpranmış ve tekd zeydiler ki... Öğrencilerin çoktan a ına olduğu, kayıtsız ellerin, otopsi yapmak üzere ölünün çevresinde doland  ı zihin kadavraları deposuna d  m   olma ku kusu, uzun zamandan beri bir antika deposu haline gelmiş olan bu köhne kültür laboratuvarında iğrenç bir biçimde yenileniyordu. Bendeki tikslenme, güçlükle dayanılan dersten sonra bu savunma i   d  s  daha bir yo unla ıyordu. Kendi gelişimine pek  a ırmı  bu kent, insana bütün ta larından ve bütün caddelerinden elektrik gibi fı kırır yaşama gücü, hiç kimsenin dayanamad  ı bir hareket a ılamaktaydı. Bilincine yeni vard  ım kendi erkekli imin sarho lu una son derece benzeyen karşı konulmaz ateşli bir  arpıntının ritmini kabul etti-ren vahşi ate lili iyle, o  a ın Berlin’inin caddelerine çıkıyordum. Ben ve  ehir, her ikimiz de birdenbire, düzenli, Protestan ve sınırlı bir küçük burjuva hayatının içinden çıkmış; kudret ve imk nlar bakımından yepyeni bir karga anın ortasına kendimizi koy-vermiştik, kalabal  ın içine girerek bir dinamo kadar hareketle ve sabırsızlıkla titre iyorduk.

Berlin’i o  a daki kadar hiçbir zaman anlamadım ve sevmedim; çünkü tümüyle bu sıcak ve  a ıltılı insan balı ışını i indeymi  gibi, varlığının her h creti ani bir genişleme özlemi duyuyordu. Güçlü bir genç-

liğin sabırsızlığı, bu dev kadının, çarpıntılı ve yakıcı koynundaki kadar, bu sabırsız ve güç taştan kentteki kadar nerede açılıp yayılabilirdi? Birdenbire beni kavradı, onun varlığı içine daldım, damarlarının içine kadar indim; merakım çarçabuk taşlaştı, ama gene de ateş gibi bedeninde gezindi! Sabahtan gece yarılarında kadar caddelerde dolaşıp duruyor, banliyö göletlerine kadar gidiyor, orada, gizli olan her şeyi açığa çıkarmaya çalışıyordum. Gerçekten, derslerimle ilgilenmek yerine, kendimi bu yaşayışın hep yeni duyular arayan serüveni içine coşkuyla kapıp koyveriyordum. Fakat bu taşkınlıklar içinde tabiatımın bir özelliğine boyun eğiyordum: Daha çocukluğumda, aynı anda birçok şeyle ilgilenemediğimden, ilgimi çekmeyen her şey için kökten bir umursamazlık gösteriyordum. Her zaman ve her yerde, faaliyetlerim tek bir çizgide geliyordu; bugün bile çalışmalarım da, sık sık bir soruna öyle fanatikçe bağlanırım ki, ağzımda onun son kırıntısını, iliğinin son kalıntılarını duyumsamadan bırakmam.

O sıralar Berlin’de, özgürlük duygusu bende o kadar güçlü bir sarhoşluğa dönüştü ki, ne fakülte derslerinin insanı geçici olarak kapatmasına ne de kendi odama kapanmaya dayanabiliyordum. Bana bir serüven getirmeyen her şey, boşa harcanmış zaman gibi görünüyordu. Kolejin yularından pek yeni kurtulmuş ve yalnızca bir toy delikanlı olan taşralı, önemli bir adam tavrına sahip olmak için kocaman atlara biniyordu. Bir öğrenci derneğine devam ediyor,

–aslında çekingen olan– varlığıma bir kendini beğenmişlik süsü vermeye çalışıyordum; yüzüme, öğrencilerin kurumlu görünüşünü, büyük kentin ve büyük Almanya’nın övünçliliğini katıyordum; hayret verici bir çabuklukla, kahve gediklilerinin boş gururunu ve tembelliğini öğrenmiştim.

Doğaldır ki, bu erkeklik konusu, kadınları da, daha doğrusu öğrenci arsızlığıyla söylediğimiz gibi, dişileri de içine alıyordu ve bu bakımdan, son derece güzel bir genç oluşum epey işe yarıyordu. Uzun boylu, ince yapılı olduğum gibi; yanaklarımda hâlâ denizin verdiği bronzluğu taşıyarak, hareketlerimin gösterdiği esneklik ve beceriklilikle, tezgâhlarının havası içinde çirozlar gibi kurumuş, bizim gibi her pazar Halensee ve Hundekhele gibi dans salonlarında –ki o çağda kentin konut topluluklarından henüz uzaktılar– ava çıkan solgun “çıraklar” karşısında pek başarılı oluyordum. Bazen bu, süt beyazlığında teniyle, saman gibi sarı saçlı, Mecklenburglu bir hizmetçi kız oluyordu; daha dansın sıcaklığı üzerindeyken onun izin günü sona ermeden birkaç dakika önce, odama sürüklüyordum; bu bazen Tietz’de çorap satan sinirli ve taşkın, Posenli küçük bir Yahudi kızı oluyordu, çoğu zaman kolayca elde edilen ve çabucak arkadaşlara terk edilen bir avdı bu.

Fakat bu beklenmedik fetihlerin kolaylığında, daha dün ürkek bir kolejliden başka biri olmayan benim için sarhoş edici bir yenilik vardı; başarı, cüretimi arttırdı; yavaş yavaş caddeyi, bu tümüyle seçim-

siz, artık bir tür spordan başka bir şey olmayan avlar için ayrılmış arazi sayıyordum. Yine böyle bir günde, güzel bir kızın izinden giderken, İhlamurlar Altı'na ve salt rastlantı olarak üniversitenin önüne vardım, bu saygıdeğer eşikten içeri ne zamandan beri adım atmamış olduğumu düşünerek ister istemez güldüm.

Bir meydan okuma gibi, benimle aynı yaratılıştaki bir arkadaşla içeri girdim. Kapıyı itmekten başka bir şey yapmadık ve eski Mısır kâtipleri gibi sıralar üzerine eğilmiş, upuzun dualarını bir ak sakallının okuduğu ilahiyle birleştirmişe benzeyen, yüz elli sırt gördük –bu görünüm, inanılmaz derecede gülünçtü. Hemen kapıyı kapayarak bu tatsız ve sıkıcı sözler çağılayanını, o çalışkan kişilerin omuzları üzerinde akmaya bıraktım ve arkadaşımınla birlikte kurumlu kurumlu, güneşli bahçe yoluna vardım.

Öyle anlar olur ki, genç bir adamın vaktini, benim bu aylar boyunca yaptığımdan daha aptalca boşa harcamadığını düşünürüm. En küçük bir kitap okumadım; akla yakın tek kelime söyleyemediğim gibi hakiki bir düşünce sahibi olmadığımın da eminim. İçgüdüyle, beni tek ilgilendiren şey olan, bedenimin içindeki yeniliğin ve o zamana kadar yasak olan hazları güçlü bir biçimde duyumsamak için kültürlü toplulukların tümünden kaçıyordum. Kendi öz suyu ile sarhoş olma, boşa vakit geçirmek için kendi kendine karşı öfkelenme biçimi, belli bir ölçüde, çılgın bir gençliğin isteklerindendir. Benim pek özel saplantım, bu soysuz tembellik tülünü çoktan tehlikeli kılıyordu

ve iç düşüşün eğimi üzerinde beklenmedik bir rastlantı beni tutmamış olsaydı, çoktan iflah olmaz bir avareliğin ve serseriliğin içine yuvarlanacaktım.

Bu rastlantı –ki, bugünkü minnettarlığım onu mutlu rastlantı olarak niteliyor–, babamın ansızın, tek bir gün için bakanlıkta lise müdürleri konferansına çağrılmış olmasından doğdu. Meslekten eğitimci olarak, geleceğini bana haber vermeksizin, ne yaptığımı öğrenmek için hiç beklemediğim anda eline geçen baskın yapma fırsatından yararlandı. Bunda da tam başarı sağladı.

Zamanımızın çoğunda olduğu gibi, o akşam da, kuzeyde bulunan gösterişsiz öğrenci odamda –girişi bir perdeyle örtülmüş olarak mutfığı oluşturuyordu–, genç bir kadınla tümüyle samimi bir söyleşiye dalmıştım ki, kapının vurulduğunu duydum. Gelenin bir arkadaş olduğunu sanarak keyfim kaçmış halde homurdandım: “Konuk kabul etmiyorum.” Kısa bir süre sonra, kapıya vuruşlar yinelendi; bir kez, iki kez ve sonra gizlenmeyen bir sabırsızlıkla üç kez. Bu küstah rahatsız ediciyi kabaca kovup göndermek için külodumu bacaklarıma geçirdim ve böylece, gömleğim yarı açık, askılarımla sarkarak, çıplak ayakla gidip, kapıyı hızla açtım, o anda şakağıma bir yumruk yemiş gibi holün loşluğu içinde babamın silüetini tanıdım.

Karanlık içinde yüzünü seçemiyor, yalnız gözlüğünün pırıltılı yansımalar yapan camlarını fark ediyordum. Fakat bu silüetin görünüşü, savurmaya

hazır olduğum küfrün, sıkılan boğazımda bir kılçık gibi takılıp kalmasına yetti: Bir an, sersemlemiş gibi durdum. Sonra –dayanılmaz saniye!– başım eğik bir durumda, “odamı düzene koymam için” birkaç dakika mutfakta beklemesini rica ettim. Bunu söylediğimde, yüzünü görmüyor fakat anladığını hissediyordum. Sessiz duruşundan, bana elini uzatmaksızın sıkıntılı davranışından bunu kestiriyordum, perdenin arkasındaki mutfığa iğrenircesine girdi. Orada, yeniden ve yeniden ısıtılan kahvenin ve havuçların kokusuyla havası ağırlaşmış ocağın karşısında, kızı yataktan çıkarıp çarçabuk giydirişimi istemeye istemeye dinlemek zorunda kalmış olan babam, onu yanından geçirerek odadan çıkarıncaya kadar on dakika beklemek zorunda kaldı. Gene, ister istemez kızın ayak seslerini, hızla sıvıştığı anda perdenin kıvrımlarının açılıp kapanmasından doğan hava akımının oluşturduğu esintiyi duydu. Ne var ki, yaşlı adamı çekilmiş olduğu köşesinden hemen çıkaramadım. Önce, karyolanın pek göze çarpan dağınıklığını düzeltmem gerekti. Ancak o zaman –yaşamımda hiç bu kadar utanç duymamıştım– onu almaya gittim.

Bu üzücü anda babam kendini tutmasını bildi; bugün bile, bütün kalbimle ona teşekkür ediyorum. Çünkü onu her düşündüğümde, öleli epey zaman olduğu halde, babamı bir ceza verme makinesi, ufak tefek şeylerle uğraşmaya pek tutkun ve durmaksızın kusur bulan bir ukala hali görmekten zevk alan öğrenci görüşüne uyarak küçümseme ile hatırlamayı

yasaklıyorum kendime; tersine, derinden tiksiniş bulunan, fakat gene de kendine hâkim olabilen yaşlı adamın, arkamdan hiçbir şey söylemeksizin ağır havalı odama girdiği andaki pek insani hayalini göz önüne getiriyorum hep. Şapkasını ve eldivenlerini elinde tutuyordu; gönülsüzce onlardan kurtulmak istedi, fakat sonra, varlığının herhangi bir parçasının bu “pislik” ile ilişkiye girmesinden iğrenirmiş gibi bir hareket yaptı. Ona bir sandalye sundum, yanıttı vermedi; yalnız bir olumsuzlama işaretiyle, “bu yer”in eşyası ile her türlü birleşmeyi reddetti.

Buz gibi ve bakışları yana dönük olarak, birkaç saniye ayakta durduktan sonra, gözlüğünü yeniden takmadan önce, elinin tersiyle gözlerini ovuşturma biçimi de gözümünden kaçmadı; önümde utanmıştı, ben de onun önünde utanmıştım; ikimiz de söyleyecek söz bulamadık. Bir vaaza, güzel cümlelerden yapılmış, okuldayken tiksindiğim ve alay ettiğim o gırtlaktan gelen ses tonuyla kısa bir söyleve başlamasından korkuyordum. Fakat yaşlı adam dilsiz kaldı ve bana bakmaktan kaçındı.

Sonra, ders kitaplarımın bulunduğu pek sağlam olmayan raflara doğru gitti; onları açtı, ilk göz atış, hiçbirine dokunmamış olduğum ve çoğunun sayfalarının kesilmemiş olduğu kanısını edinmesine yetti. “Kur defterlerini!” dedi. Bu emir, ilk sözü oldu. Onları titreyerek uzattım, çünkü fazlasıyla biliyordum ki, alınmış notlar yalnızca tek bir derste tutulmuş olanlardı, iki sayfayı hızla çevirerek ve en ufak bir kızma

belirtisi göstermeyerek gözden geçirdi, onları masanın üzerine koydu. Sonra bir sandalye aldı, fakat hiç azarlamadan bana sordu:

“Ee, bütün bunlar için ne dersin? Bunun sonucu ne olacak?”

Hiç de sakinlik içermeyen bu soru beni yere mıhladı. İçimdeki her şey çoktan direnmeye hazırды. Beni paylamış olsaydı, yaygara koparacaktım; göz yaşartıcı cesaretlendirmelere girişseydi, onunla alay edecektim. Fakat bu tümüyle nesnel soru, yiğitliğimi silip süpürdü; ciddi tavrı, benim de öyle davranmamı gerektiriyordu, zoraki durgunluğu saygı ve öfkesiz bir karşılama emrediyordu. Verdiğim cevabı hatırlamaya cesaret edemiyorum; aynı biçimde, onu izleyen konuşma da, bugün kalemimin önünden tamamen kaçıp gidiyor. Birdenbire heyecanlanmaktan ileri gelen ani sarsıntılar vardır ki, anlatılınca, duygusal bir belirtme halini alabilir. Dört göz arasında söylendiğinde ve duyarlılığın beklenmedik uğultusundan fışkırdıklarında, ancak bir kereliğine derin gerçeklik taşıyan bazı sözler vardır.

Bu, babamla bir daha asla yapmamış olduğum tek gerçek konuşma oldu ve gönüllü olarak, aşağılanmakta hiçbir sakınca görmedim. Fakat bana yalnızca, “Berlin’den ayrılma ve sonraki sömestire küçük bir üniversitede başlamayı düşünme” öğüdü verdi. Beni avutmak istemiş gibi, bundan böyle kaybettğim zamanı çalışarak telafi edebileceğimden kuşku olmadığını söyledi, onun bu güveni beni duy-

gulandırdı, o dakikada bütün bir gençlik boyunca, soğuk bir şekilcilik barikatı arkasındaki bu yaşlı adama karşı yapmış olduğum tüm haksızlığı hissettim. Gözlerimden yakıcı yaşların fışkırmasını önlemek için kuvvetle dudaklarımı ısırdım. Fakat kuşkusuz o da buna benzer bir şey duyuyordu; çünkü birdenbire elini bana uzattı, bir an benimkini kendi titreyen eli içinde tuttu ve çarçabuk çıktı. Arkasından gitmeye cesaret edemedim; orada, şaşırmış, heyecanlı bir durumda kalakaldım ve mendilimle dudağımdaki kanı sildim: Duygularıma hâkim olmak için dişlerimi öylesine batırmıştım ki...

Bu, geçirdiğim ilk sarsılma oldu; ben o zaman on dokuz yaşındaydım. Tek bir sert söz söylemeksizin, kendimi erkek sırasına koyma, öğrencilerin saygısızlıklarını taklit, kendi kendime dalkavukluk etme isteğimin üç ayda kurmuş olduğu gösterişli, kartondan şatoyu yerle bir etti. Aşağı kalitede bütün zevklerden vazgeçme konusunda, kızıışmış iradem sayesinde kendimi oldukça enerjik hissettim; o zamana kadar boşuna harcanmış olan gücümü, ruh ve fikir alanında denemek için sabırsızca tutuşuyordum; tutkulu bir ağırbaşlılık, ılımlılık, disiplin ve ciddilik ihtiyacına kapıldım; işte o çağdadır ki, bilimin bana ayırdığı yüce sarhoşluktan habersiz olarak bu üstün fikir dünyasında, serüvenle tehlikenin coşkulu bir kimsenin sürekli elinin uzanabileceği yerde olduğundan kuşkulanmaksızın, kendimi bütün bütüne, keşiflere özgü bir adayışla öğrenime verdim.



Babamla anlaşarak sonraki sömestir için seçmiş olduğum küçük taşra kenti, Orta Almanya’da bulunuyordu. Üniversitenin büyük ünü, fakülte yapılarını çevreleyen cılız evler yığınyla, göze çarpan bir karşıtlık oluşturunuyordu. Bagajımı bıraktığım gardan çıkınca Alma Mater’i bulmakta güçlük çekmedim. Ortaçağdan kalma bu gepgeniş yapının göbeğindeki samimi çevrenin, Berlin’in büyük kuş kafesinden çok daha çabuk kapandığını hissettim; iki saatte kaydım yapıldı ve profesörlerin çoğuyla görüştüm; benim hocam olan İngiliz filolojisi profesörü, o an göremediğim tek kimseydi, bana, öğleden sonra saat dörtte “seminer”de kendisini bulabileceğimi söylediler.

İçimdeki, bir saati bile boşa harcamama sabırsızlığı ve eskiden bende bilime karşı olan tikslenme derecesinde ateşli bir atılımla, kendimi saat tam dörtte –Berlin’le karşılaştırıldığında, bana, uyuşukluğa gömülmüş gibi gelen küçük kentte çabucak bir gezinti yaptıktan sonra– belirtilen yerde buldum. Kapıyı vurdum ve içeriden bana bir yanıt verildiğini duydum gibime geldiğinden, girdim.

Fakat yanlış duymuştum. Kimse bana girmemi söylememişti, kulağıma gelmiş olan belirsiz ses, yalnızca; profesörün yüksek sesi ve coşkulu konuşması idi; o, birbirine pek yaklaşmış, bir düzine kadar öğrencinin oluşturduğu sıkışık bir gruba, önceden

hazırlandığı açıkça belli bir söylev veriyordu. Yanlış işitmem sonucu burada izinsiz bulunmamdan sıkılarak gürültüsüzce çekilmek istedim; fakat tam o anda, bunu yaparken dikkat çekeceğimden korktum, çünkü o ana kadar dinleyicilerden hiçbiri beni fark etmemişti. Bunun üzerine kapının yanında kaldım ve istemeyerek söylenenleri işittim.

Profesörün açıklaması pedagojik bir konuşmadan ya da bir tez çalışmasından doğmuş gibi görünüyor; hiç değilse, onun ve öğrencilerinin serbest ve tümüyle rastlantı sonucu bir araya gelmiş olduklarını gösteriyor gibiydi: Hoca, bilgince uzak bir sandalyeye değil, masalardan birinin üzerine oturmuştu, bacağı hemen hemen bir öğrenci tarzında hafifçe sarkıyordu ve çevresindeki gençler hazırlıksız toplanmış, önce isteksizce duruvermişler, sonra kuşkusuz profesörün açıklamalarının kendilerinde uyandırdığı ilgiyle, oldukları yerde hareketsiz kalmışlardı. Başlangıçta karşılıklı konuşacaklarken, birdenbire profesörün masanın üzerine çıkıp, orada bu durumda kalınca, bir kementle çekmiş gibi, sözleriyle onları bulundukları yere çekip hareketsiz bıraktığı anlaşıyordu.

Benim de, girişimin usulsüzlüğünü çoktan unutarak, onun mıknaatı gibi çeken söylevinin büyüleyici gücüne kapılmam için birkaç dakika geçmesi yetti; ister istemez, sözlerin üstünden ellerinin dikkati çeker biçimde, yuvarlakça ve geniş hareketlerini görmek maksadıyla daha çok yaklaştım; güçlü bir kelime söylediğinde bu eller kanat gibi açılıyor, titreyerek

yükseliyor ve sonra yavaş yavaş uyumlu olarak, bir orkestra şefinin ölçüyü hafifletici jestini sergiliyordu. Bu kanatlı adam dört nala giden bir atın üzerinde yükselirken ve ben onun soluk soluğa, şimşek gibi çakan imgeler arasından geçen düşüncelerinin coşkun havalanışını izlerken, söylevi hep daha ateşli bir havaya bürünmekteydi.

Bir insanın böylesine coşkuyla ve gerçekten bu kadar kendine bağlayıcı bir dille konuştuğuna o güne kadar tanık olmamıştım; ilk kez Romalıların “raptus” dedikleri şeye, yani zihnin kendi kendini aşarak yükselişine tanık oluyordum: Ne kendisi için, ne başkaları için konuşuyordu bu tutkulu dudaklı adam, ondan sanki bir insan korunun ateşi fışkırıyordu.

Böyle bir şey, tam bir kendinden geçme, böylesine kolay anlaşılır tutkulu bir açıklama asla görmemiştim; bunda, benim için beklenmedik olan şey birdenbire ilerlememi zorunlu kıldı. Kımıldadığımı bilmeksizin, basit meraktan daha güçlü olan bir yönelişle hipnotize edilmiş gibi çekilerek, uyurgezerlerinki gibi atılmış otomatik bir adımla kendimi bu dar çerçeveye doğru büyülenmiş bir biçimde itilmiş buldum. Farkında olmaksızın hatibin on parmak yakınına ve kendileri de, beni ya da herhangi bir şeyi göremeyecek kadar büyülenmiş olan öbürlerinin ortasına varmıştım birdenbire...

Başlangıcının ne olduğunu bile bilmeksizin, taziyi ile sürüklenerek, söylevin dalgalarınca alınıp

götürülmüştüm: Öyle anlaşılıyordu ki, öğrencilerden biri Shakespeare'i, ünü gelip geçici bir olgu olarak nitelemiş ve o zaman burada bulunan adam, bu şairin çok güçlü bir anlatım ustası, bütün bir çağın ruhsal tanığı olduğunu göstermek için tüm ruhunu ortaya koymuştu. İngiltere'nin olağanüstü o saatini, o biricik kendinden geçiş saniyesini çiziyordu; bir çağın duygulu anlatımının tutkuya dönüştüğü geniş atılım içinde, her bireyin yaşamında olduğu gibi, her ulusunkinde de bütün güçlerin yoğunlaşarak egemen bir atılımda birleşerek ansızın çıkıverdikleri şekilde. Dünyamız birdenbire genişlemiş, yeni bir kıta keşfedilmişti; oysa, kıtanın en eski devleti Papalık, çökme tehdidi altındaydı. Rüzgâr ve dalgalar İspanya'nın armadasını parça parça edeli beri, şimdi İngilizlere ait olan denizlerin ötesinde birdenbire yeni olanaklar çıkıveriyor. Evren genişlemiş ve ruh, gönülsüzce ona eşit olmaya çalışıyor. O da büyümek istiyor, o da konkistadorlar gibi keşfetmek ve fethetmek istiyor, yeni bir dile, yeni bir güce gereksinimi var.

Ve bir gecede ortaya çıkıyor bu yeni dili konuşacak olanlar: Şairlerdir bunlar. Son on yıl içinde, sayıları ellidir, yüzdür... Bunlar Arkadya bahçelerinde ekin yetiştiren ve kendilerinden önce gelen saray ozancıklarının yaptığı gibi artık alışılmış bir mitolojiyi dizelere dökmeyen, vahşi ve özgür kişilerdir. Onlar tiyatroya saldırıyorlar; eskiden avlanılan hayvanların bulunduğu ya da kanlı oyunların geçtiği o arenaları kendilerine savaş alanı yapıyorlar ama, hâlâ

eserlerinde sıcak kanın tadı var; onların dramları da, içinde, duygunun kötülüğe susamış yırtıcı hayvanlarının birbiri üzerine atıldığı bir *circus maximus*'tur (büyük sirk).

Bu tutkulu kalplerin öfkesi aslanlarınkı gibi boşanıyor; vahşilik ve coşkunlukta birbirlerini aşmaya çalışıyorlar; onların anlatımı için her şey mübahtır, izin verilmiştir; yasak aşk, öldürme, suç işleme, kıyım; insana özgü bütün içgüdülerin dizginlerini kapıp koyvermiş kalabalık, yakıcı sefahat âlemlerini kutluyor. Eski zamanın kafeslerinden çıkmış aç hayvanlar gibi kükreyip gözdağı vererek dindarların kapalı arenaları içine atılanlar şimdi sarhoş olmuş tutkulardı. Bu, bir donanma fişeği gibi şiddetli bir patlayıştır, elli yıl süren bir patlayış; bir kan banyosu, bir fışkırma, bütün dünyayı sıkıp parçalayan benzersiz bir vahşiliktir. Bu insani güçlerin sefahat âleminde bireyliğin sesi ve yüzü güçlkle seçilebiliyor.

Biri öbürünün kutsal ateşini alıyor. Herkes komşusundan bir şeyler kapıyor, karşılıklı hırsızlık yapıyor, herkes üstün gelmek ve arkadaşını aşmak için savaşıyor; bununla birlikte, bunların hepsi tek bir şenliğin entelektüel gladyatörlerinden, zamanın, dehasının kamçılacağı ve ileri ittiği zincirini kırmış kölelerden başka şeyler değil. Saraylardan olduğu kadar dış semtlerin loş ve kırık dökük evlerinden de onları bulup çıkarıyor: Duvarcı torunu Ben Johnson'lar; eskicioğlu Marlow'lar; bir oda uşağından gelme Massinger'ler, zengin ve bilgin devlet adamı Philipp

Sidney'ler; fakat ateş kasırgası hepsini birlikte aynı cehennemî çarkın içine sürüklüyor; bugün el üstünde tutulanlar, Kyd'ler, Heywood'lar, yarın en derin yoksulluk içinde ölüp gidiyor ya da King Street'te Spencer gibi açlıktan düşüp kalıyorlar; bunların hepsi de kılıçla dövüşmeye meraklı, fahişelere dadanmış, komedyen, dolandırıcı olarak düzensiz bir yaşam sürüyorlar, ama gene hepsi de şair, şair, şairdir.

Shakespeare "the very age and body of the time" yani yalnızca onların merkezidir; fakat bu kargaşalık öylesine coşkundur, eserler öylesine karmakarışık biçimde uzayıp çoğalmaktadır, tutkuların çilesi öylesine birbirine dolaşmıştır ki, onu öbürlerinden ayırmaya bile vakit yoktur. Ve birdenbire, doğumda kine benzeyen bir çırpınmayla, insanlığın bu en parlak patlayışı, hiçliğe yer bırakarak durur. Dram sona ermiştir, İngiltere bitmiştir ve yüzlerce yıl boyunca Thames nehrinin kurşunu ve nemli sisi, zihnin üzerine yeniden ağır bir biçimde iner. Tek bir atılımla bir kuşak, tutkunun bütün tepelerine tırmanmıştır, uçurumların dibini araştırmıştır, taşkın ve çılgın ruhunu çırılçıplak soymuştur. Şimdi ülke burada yorgun, bitkindir; önemsiz şeylerle uğraşan bir püritanizm, tiyatroları kapamakta ve böylece tutkulu kaynaşmalara son vermektedir. Sözü yeniden İncil alır –Tanrısal sözü–, burada tüm zamanların en yakıcı itiraflarına cüret etmiş olan sözlerin en insancılı ve şurada benzersiz bir ateşin tutuşturduğu, başka binlercesi için tek bir kez yaşamış olan bir kuşak.

Ve ani bir dönemeçte, söylevin gölgeli ateşi birdenbire üzerimizde takılıp kaldı.

“Şimdi dersime niçin tarih sırasıyla, kronolojik başlangıçla, Kral Arthur’la ve Chauser ile değil, fakat, bütün kuralları hor görerek, Elisabeth çağındakilerden başladığımı anlıyor musunuz? Ve her şeyden önce size, niçin, onlarla yakınlık kurun, kendinizi yaşamın bu yüce ateşi ile birlik haline getirmeye çalışın dediğimi anlıyor musunuz? Çünkü yaşamın ta içine girilmedikçe dilbilimsel bir zekâya sahip olunamaz; değerleri bilinmeksizin metinlerin filolojik incelemesi yapılamaz ve siz, gençler, güzelliğin yüceliğinde, gençliğin gücünde ve onun aşırı tutkusunda, en başta fethetmeyi istediğiniz bir ülke ve bir dil görmelisiniz. Dilin konuşulmasını, önce şairlerden, onu yaratanlardan ve onu olgunlaştıranlardan dinlemelisiniz; şiirin anatomisini incelemeden önce, onun kalbinizde yaşadığını duyumsamış olmalısınız, işte bunun içindir ki, ben her zaman tanrılardan başlarım, çünkü gerçek İngiltere Elisabeth’tir, Shakespeare’dır ve Şekspiryenlerdir. Bütün ondan önce gelenler yalnızca başlangıçtır ve bütün ondan sonrakiler, sonsuzluğa doğru bu özgün ve gözü pek atılımın kusurlu bir taklidinden başka bir şey değildir. Fakat gençler, duyunuz, kendiniz duyunuz, burada evrenimizin en canlı gençliğinin bir kalp gibi çarptığını... Daima her olay, her kişilik, bu alev olan, tutku olan şey içinde tanınır. Çünkü bütün zihin kandan gelir, bütün düşünce tutkudan ve bütün tutku heyecandan gelir; işte

onun için öbürlerinden önce, Shakespeare ve çevresindekiler, gençler, sizi hakikaten genç kılacaklardır! Önce heyecan, sonra emek isteyen uygulama. Önce o, üstün ve yüce Shakespeare; metinlerin incelenmesinden önce evrenin tümünün bu parlak tablosu.”

“Ve şimdi, bugünlük bu kadar yeter, hoşça kalınız.”

Bunu söylerken eli ani bir kapatma hareketiyle bir çember çizdi ve masadan inerken, müziğinin bitişi buyurgan bir biçimde belirtti. Bir sarsıntıyla dağılmışçasına, birbirine yapışmış öğrencilerin demeti çözüldü; sıralar çatırdadı, yerlerinden oynadı, masalar kımıldadı. O ana kadar dilsiz kalmış olan yirmi ağız hep birden konuşmaya, öksürmeye ve geniş geniş soluk almaya başladı; birden çırpınışa geçen bütün bu dudakları kapatan büyüünün ne kadar mıknaatıs gücüne sahip olduğu şimdi anlaşılabilirdi. Dar sınıfta şimdi pek ateşli, pek canlı bir hareket, bir kargaşalık vardı; bazı öğrenciler teşekkür etmek ya da bir şey söylemek için profesöre doğru gittiler. Oysa bazıları, yüzleri ateş içinde, kendi aralarında izlenimlerini anlatıyorlardı, fakat hiçbiri soğuk, ilgisiz değildi, hiçbiri teması aniden kesilmiş olan ve dalgaları hâlâ gerilimle yüklü havada çıtırdar gibi görünen elektrik akımının etkisinden kurtulamıyordu.

Bana gelince, yerimden kımıldayamıyordum, kalbimden vurulmuş gibiydim. Olup bitenleri tutkuyla kavrama yeteneğine sahip olan ben, bütün duyularımın atılıma girişebilecek yoğunlukta uyarıldığı şu sırada, ilk kez usta bir eğitimci tarafından fethedilmiş

olduğumu duyumsuyordum. Önünde eğilmemin bir görev, hatta bir zorunluluk olduğu yüce gücün etkisine kapılmıştım. Kanım damarlarımda sıcak akıyordu, bunu duyuyordum; soluk alışım daha hızlı idi; bu coşku bedenime derince işlemişti ve eklemlerim onun sabırsız ritmine kapılmıştı. Sonunda, kendimi onun çekimine bıraktım ve adamın yüzünü daha yakından görmek için ağır ağır ilk sıraya doğru gittim; –garip şey!– o konuşurken söylevinin akışı içinde öylesine erimiştim ki, yüz çizgilerinin pek farkına varmamıştım. O anda dahi ancak bir siluet gibi belirsiz bir profil görebildim. Ayakta duruyordu. Bir öğrenciye yarı dönüktü, pencerenin az aydınlığı içinde, elini içtenlikle onun omzuna koymuştu. Fakat bu yalınkat harekette bile bir eğitimcide mümkün olabileceğine inanamayacağım bir içtenlik ve sevimlilik vardı.

Bu sırada bazı öğrenciler beni fark etmişti; onların gözünde, hakkı olmadığı halde buraya usulen girmiş bir kimse gibi görünmemek amacıyla, profesöre doğru birkaç adım daha attım ve sözünü bitirmesini bekledim, işte ancak o anda, onun yüzünü inceleme zevkine vardım: Parıltılı yanları üzerinde, yele gibi geriye kıvrılmış beyaz saçlar dalgası bulunan çıkıntılı mermer bir alınla, bir Romalı başı. Görünüşünde güçlü bir düşünce adamı izlenimi veriyordu; saygı uyandırıcı, atılgan bir yapıya sahipti; ne var ki, derin göz çukurlarının altındaki yüz çabuk yumuşuyor, çenenin kaygan yuvarlaklığı ve çevresinde sinirlerin kâh gülümseme, kâh kaygılı bir yırtılma gibi oynadığı hareketli bir du-

dakla, hemen hemen kadınımsı bir görünüm alıyordu. Alnının erkek güzelliği, hafifçe çökük yumuşak yanakları ve değişken bir ağız içinde eriyordu; ilk yaklaşımda saygı uyandıran ve otoriter yüzü, yakından bakınca yorucu bir izlenim yaratıyordu.

Vücudunun durumu, benzeri bir ikiliği açığa vuruyordu. Sol eli gevşeklikle masa üzerinde dinleniyor ya da hiç değilse, dinlenir görünüyordu; çünkü durmaksızın, parmaklarının boğumları üzerinden büzülüp açılma çırpınıları geçiyordu. İnce ve bir erkek eli için biraz fazla nazık, biraz fazla kadınımsı görünen bu eller, masanın çıplak tahtası üzerinde görünmez biçimleri okşuyordu; öte yandan, ağır kapaklarla örtülü gözleri aşağı inikti ve konuşmadan almakta olduğu zevki belirtiyordu. Acaba endişe ya da nutkunun ateşliliği mi hareketli sinirleri üzerinde izini bırakıyordu? Sonuç olarak, elinin irade dışı titreyişi ile bitkin ama gene de öğrenciyle yaptığı konuşmaya bütünüyle dalmış görünen yüzünün sergilediği dinginglik bir tezat yaratıyordu.

Sonunda sıram geldi; ilerledim ve niyetimi söyledim. Hemen, mavimtırak parıltılı göz bebeklerini bana döndürürken bakışı aydınlandı. Geçen iki ya da üç dakika süresince, çenemden saçlarıma kadar, bu ışık, sorgulayıcı bir gözle yüzümü dolaştı. Kuşkusuz, yumuşakça bir sorguya çekme olan bu inceleyiş, yüzümü kızartmıştı, çünkü profesör benim heyecanıma, şunları söyleyerek çabuk bir gülümsemeyle karşılık verdi:

“Demek benim dersime yazılmak istiyorsunuz; daha kesin bir biçimde karşılıklı konuşmalıyız. Bu konuşmayı hemen yapmadığım için beni bağışlayınız. Şimdi çözmem gereken bazı sorunlar var; fakat beni aşağıda, büyük kapının önünde bekleyiniz, sonra benimle evime kadar gelirsiniz.”

Aynı zamanda elini bana uzattı, bu elin, parmaklarıma dokunuşu, bana bir eldiveninkinden daha hafif geldi, kendisi o sırada, orada bekleyen öğrencilerden en yakınına, gönül okşayıcı bir tavırla dönüyordu.

Kalbim çarparak, büyük kapının önünde on dakika bekledim. Okuduklarım üzerine beni sorguya çekerse ona ne diyecektim? Derslerde olduğu kadar, dinlenme saatlerimde de bütün edebî konulardan daima uzak kalmış olduğumu ona nasıl açıkça söyleyebilecektim? Beni hor görmeyecek mi, ya da hiç değilse, bugün büyülenmiş gibi beni tutuşturduğunu hissettiğim bu ateş çemberinden hemen dışarı atmayacak mıydı? Fakat hızlı adımlarla bana yaklaşıp yüzüme tatlı bir gülümseme fırlatması, beni tüm sıkıntılardan kurtarmaya yetti ve hatta üzerinde durmadığı halde, ilk sömestirimin kötü geçtiğini açıkladım (onun karşısında hiçbir şey gizlenemezdi). Yeniden, sıcak, ilgi dolu bakışı üzerimde kaldı. “Durak, o dâhi müziğin bir parçasıdır” diyerek gülümsedi beni cesaretlendirmek için. Ve görünür bir şekilde, bilgisizliğimden dolayı bana daha fazla utanç vermemek için, kişisel şeyler konusunda, memleketim ve kalmayı

düşündüğüm yer konusunda sorular sormakla yetindi. Ona, şimdiye kadar oda aramadığımı söyleyince, bana yardımını sundu ve önce kendi apartmanlarına gitmemi, yarı sağır bir yaşlı kadının kiraya verdiği küçük odayı görmemi öğütledi; beğenirsem gerisiyle kendisi ilgilenecekti. Niyetim gerçekten öğrenimimi aksatmadan sürdürmekse, bana her bakımdan yararlı olmayı en kıvançlı görevi olarak sayıyordu.

Evinin önüne vardığımızda, yeniden elini uzattı, birlikte bir çalışma planı hazırlamamız için ertesi akşam kendisine uğramamı istedi.

Bu adamın umulmadık iyiliği karşısında duyduğum gönül borcu o kadar büyüktü ki, elini saygıyla tutarak ve sözlerle teşekkür etmeyi unutarak, ezik bir tutumla şapkamı çıkarmadan edemedim.

Elbette, profesörümün oturduğu apartmandaki bu odacığı tuttum. Hatta pek hoşuma gitmemiş olsa bile, başka türlü yapamazdım ve bu, başka hocaların verebileceği şeyleri bana bir saatte vermiş olan büyüleyici hocanın özellikle daha yakınında bulunma duygusuna sahip olmaktan ileri geliyordu yalnızca. Fakat küçük oda pek şirindi. Hocamın dairesinin tam üzerinde bulunuyordu, tepesindeki tahta direk yüzünden biraz karanlıkçaydı. Penceresi, komşu damları ve çan kulesini çepeçevre içine alan geniş bir görüntü sunuyordu; uzakta bir yeşillik karesi fark ediliyordu ve onun üstünde bulutlar vardı. Bir küp kadar sağır, ufak tefek bir yaşlı kadın, bir annenin duygulandırıcı özeni ile gelip geçici yavruları ile il-

gileniyordu; iki dakika içinde onunla anlaştım ve bir saat sonra, gıcırdayan bavulum, yukarı çıkarken tah-ta merdivenleri çatırdatıyordu.

O akşam dışarı çıkmadım; yemeği bile unuttum. İlk işim, rastlantıyla getirdiğim ve okumak için sabırsızlandığım –yıllardan beri bu ilk kez oluyordu– Shakespeare’i bavulumdan çıkarmak oldu; profesörün konuşması tutku halini alacak kadar merakımı alevlendirmişti ve İngiliz şairinin eserini önceden hiç yapmadığım biçimde dikkatle okudum. Böyle değişiklikler açıklanabilir mi? Fakat birdenbire bu kitapta bir evren keşfettim; kelimeler, yüzyıllardan beri beni bekliyorlarmış gibi üzerime atılıyorlardı. Dize-ler, beni sürükleyerek damarlarımın en derinlerine kadar bir ateş seli gibi koşuyordu, öyle ki, insanın rüyasında uçtuğunu gördüğünde duyduğu o garip baş dönmesini şakaklarımda duymaya başladım.

Titriyor, çırpınıyordum. Kanımın, içimde daha sıcak aktığını duyuyordum. Bu, beni ansızın sarmış bir sıtma nöbeti gibiydi; daha önce başıma böyle bir şey hiç gelmemişti ve bununla birlikte titreşimler içinde onun söylevinin kulaklarımda yankılandığını duyuyordum. Bu söylevin sarhoşluğu, içimde hâlâ sürüp gidiyordu; bir satırı yüksek sesle yinelersem, sesimin bilincim dışında onunkini taklit ettiğini hissediyordum, cümleler aynı coşkun ritme uyarak dalgalanıyor, ellerim tıpkı onunkiler gibi havalanma ve boşlukta süzülme isteği gösteriyordu. Büyülü bir vuruşla başarmış gibi, bir saatlik zaman içinde,

şimdiye kadar beni zihin dünyasından ayıran duvarı devirmiştim ve aslında tutkulu olan benliğimde bugüne kadar bağlı kaldığım yeni bir tutku keşfetmeye başlamıştım: Kelimelerin ruhu aracılığıyla dünyanın her şeyinden haz duyma isteği.

Rastlantıyla elime *Coriolanus* geçmişti, kendimde bu adamın, Romalıların en garip olanının bütün öğelerini bulunca sanki yeni bir baş dönmesine kapılmıştım: gurur, kibir, öfke, alay, küçümseme... Duyarlılığın bütün kurşunu, bütün altını, bütün maddenleri ondaydı. Bunların hepsini büyülüymüş gibi birdenbire keşfetmek, anlamak benim için pek yeni bir hazdı! Gözlerim yanıncaya kadar okudum, okudum. Saatile baktığımda, sabahın üç buçuğu idi. Altı saat süresince bütün duyularımı kamçılayan, onları titretmiş olan bu yeni güçten hemen hemen korkmuş bir durumda ışığı söndürdüm, fakat içimde imgeler pırıldamayı ve sessizce çakıp çakıp geçmeyi sürdürdü. Benliğimde büyüleyici bir biçimde keşfettiğim bu evreni genişleteceğini ve baştan başa benim mülküm yapacağını düşündüğüm yarının özlemi ve bekleyişi içinde güçlkle uyuyabildim.

Fakat ertesi sabah, bana bir hayal kırıklığı getirdi. Sabırsızlığım beni, hocamın –artık onun için böyle diyordum– İngiliz fonetiği üzerine ders vereceği salona ilk gelenlerden biri yapmıştı. Hocanın girişi beni korkutmaya yetti: Bu, dünkü adam mıydı, yoksa yalnızca benim kamçılanmış zihnim ve orada yer etmiş izlenimler mi onu, forum üzerine sözü yıldırım gibi

salan, bir kahraman gibi korkusuz, tüm direnişini yenen ve baskısı altına alan alevli bir *Coriolanus* yapmıştı?

Şimdi, buraya ufak ve sürüklenen adımlarla giren, yorgun bir ihtiyardı o. Solgun yüzünde ışıklı bir hale uçup gitmiş gibiydi. Oturmuş olduğum ön sıradan, şimdi, hastalıklı bir donukluktaki çizgilerinin, yüzüne derin kırışıklıklar ve geniş çukurlar kazmış olduğunu fark ediyordum; yanaklarının gevşek gri-liği içinde gölgeler arklar gibi açılıyordu. Ağır göz kapakları, ders defterinin üzerine eğilmiş olan profesörün gözlerini gölgelemekteydi; renksiz ve çok ince dudaklı ağzı sözlerine hiçbir özellik katmıyordu. Şakraklığı, iç sevincinden taşan o heyecanı neredeydi öyleyse? Sesi bile bana yabancı geldi; dilbilgisi konusuna karşı ilgisizmiş gibi, kum üzerinde tekdüze, kuru çitirtılar yaparak geçen yorgun adımların katılığı ile ilerliyordu.

Endişeye kapıldım. İlk uyanış saatinden beri sabırsızlıkla beklediğim adam bu değildi elbette. Dünyamda bir yıldız gibi parlayan yüzüne ne olmuştu? Burada yıpranmış bir profesör, yinelemekten usanmış konuyu soğukça açıklıyordu. Her şeye rağmen çünkü ses tonunun, varlığını anlamlı bir elle sıkışmış ve onu tutku perdesine kadar yükseltmiş o sıcak titreşime yeniden ulaşarak ulaşamayacağını görmek için sözlerinin vurgusunu hep yeni bir kaygıyla dinliyordum. Bakışım onun üzerinde gittikçe daha kaygılı, çarpıntılı, bir tür hayal kırıklığıyla dolu olarak, bu yabancılaşmış olan yüzün üzerinde duruyordu. Yüz,

inkâr edilmez biçimde aynı idi, fakat boşalmış, bütün yaratıcı güçlerinden soyunmuş gibi görünüyordu, ihtiyar bir adamın çizgi çizgi buruşuk maskesi gibi yorgun ve yaşlı idi. Böyle bir şey nasıl olabilirdi? İnsan belli bir saate kadar böylesine genç, birkaç saat sonra o kadar yaşlı olabilir miydi? Zihnin, yüzü olduğu kadar sözü de birdenbire değiştiren ve sizi birkaç on yıl gençleştiren ruh kaynamaları var mıydı?

Soru, beni acıyla kıvrandırıyor. İçimde, bu çift görünüşlü adamı daha iyi tanıma isteğinin bir susuzluk gibi yandığını duyuyordum. Ve birden, bir esinlemeye uyarak, o bize bakmaksızın önümüzden geçerek ayrılır ayrılmaz kütüphaneye koştum ve yazmış olduğu kitapları istedim. Belki bugün yalnızca yorgundu ve ataklığı fiziksel bir rahatsızlıkla boğulmuştu; fakat burada, sürekli olarak kalması için saptanmış, kitap biçimi içinde, beni ilgilendiren kişiliğine sızmanın ve onu anlamanın yolunu zorunlu olarak bulacaktım.

Görevli kitapları getirdi. Bunların pek az olduğunu görmek beni şaşırttı. Yirmi yılda, bu çoktan yaşlanmakta olan adam, demek yalnız bu dağınık kitapçıklar dizisiyle birlikte, önsözler, girişler, Shakespeare'in *Perikles*'inin otantikliği üzerine bir tez, Holderlin ile Shelley arasında paralellik üzerine bir eser –bu, doğrusu, bu yazarların mensup olduğu iki ulustan hiçbirinin bir deha sayılmadığı çağda yayınlamıştı.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bütün bu yazılarda, *Dünya Tiyatrosu, Tanımlanması ve Yazarları* adlı

iki ciltlik bir eserin baskıya hazır olduğu duyuruluyordu. Fakat bu duyurunun yirmi yıldır yayınlanmasına rağmen, acele sormam üzerine, kütüphaneci, eserin asla yayınlanmamış olduğunu söyledi. Biraz korkakça ve ancak zayıfça bir cesaretle, mest edici sesi ve onun coşkun ritmine yeniden ulaşmak umudu içinde bu kitapçıların sayfalarını çeviriyordum. Fakat bu yazılar değişmez, ciddi adımlarla yürüyüp gidiyordu; hiçbir yerinde, birbirini aşan dalgalar gibi kendi üstünden atlayan sıcak tempolu ritim, o sarhoş edici söylevin ritmi titreşmiyordu; içimden bir ses “Ne yazık!” diye hayıflandı. Öfkeden ve fazla safça, kendini ona kaptırmış olan duyguma karşı güvensizliğimden dolayı öylesine titriyordum ki, kendi kendimi dövmek istiyordum.

Fakat öğleden sonra seminerde hocamı yeniden buldum, ilk önce söze girişmedi, İngiliz “kolej”lerinde yapıldığı gibi, bu kez iki düzine öğrenci, lehte ve aleyhte konuşan iki kampa ayrılmıştı. Konu gene onun pek sevgili Shakespeare’inden alınmaktaydı: *Troilus* ile *Cressida*’nın –onun en beğendiği eseri– parodi kişilerini ve eserin komedi ya da ironi ile maskeli bir trajedi sayılıp sayılmayacağını tartışmaktı. Çok geçmeden usta bir elin etkisi altında, salt fikrî olan bir konuşma alevlendi ve elektrikli bir canlılıkla doldu. Belgeler güçten yoksun önermelere karşı keskin sıçrayışlarla öne atılıyordu; öyle ki, bu gençler sonunda karşılıklı düşmanlık gösterisinde bulunmaya başlamışlardı hemen hemen.

İşte yalnızca o zaman, kıvılcımlar çatırdamaya başlayınca, profesör birdenbire araya girdi, tartışmayı ustalıkla kendi konusuna getirerek, ama aynı zamanda ona gizli bir itkiyle sonsuzluğa kadar yükselen güçlü bir zihin atılımı vererek ortamı yumuşattı. Artık bu diyalektik alevler oyununun ortasında idi, canlı bir kışkırtıcılıkla dolu halde, kavgayı bir kızıştırıp bir ılımlılaştırarak, kendi içinden de taşan bu gençlik coşkusunun çarpışan dalgalarına hâkim oluyordu.

Masaya dayanmış, kollarını göğsü üzerinde kavuşturmuş halde, öğrencilerin birinden öbürüne bakarak; birine gülümsüyor, berikini, verdiği karşılık nedeniyle gizli bir işaretle cesaretlendiriyor, gözleri dünkü ateşin tıpkısıyla parlıyordu. Bir hamlede sözü hepsinin ağzından çekip almamak için kendine hâkim olmak zorunda kaldığını görüyordum. Kendini güçlkle tutuyordu; bunu ellerini göğsüne durmadan daha güçlü bastırışından anlıyordum; titrek dudaklarından çıkmak isteyen coşkulu sözlere engel olmakta zorlandığını görüyordum. Bir an geldi ki, artık kendini tutamadı ve bir yüzücünün denize dalışı gibi, birdenbire tartışmanın içine büyülenmişçesine atılıverdi. Havaya kalkan elinin hızlı hareketiyle, bir orkestra şefinin yaptığı gibi gürültüyü ikiye böldü: Herkes susunca, kendisi bütün delilleri ahenkli tarzıyla özetledi.

Konuşurken yüzü, dünkü halini alıyordu, kırıksıklıklar sinirlerinin oynak hareketlerinin arkasında siliniyordu, boynu ve gövdesi, gözü pek ve egemen bir

biçimde gerilmekteydi. Böylece iki büküm gözetleyici duruşunu bırakıp bir sel dalgasının içine atılmış gibi tartışmanın içinde yer almıştı.

Bu beklenmedik coşkunluk onu alıp götürdü. Şimdi anlamaya başlıyordum ki, yalnız olduğu zamanki soğuk davranışında, derste ya da çalışma odasında eksik olan şey burada, büyülenmiş ve soluk soluğa birbirine yapışmış bu öğrenci grubumuzun içinde, alevli bir biçimde, gerçek varlığını örten zarı patlatıyordu; bunun oluşması için bizim heyecanımıza, entelektüel açılımları için ilgimize, gençlik atılımları için bizim gençliğimize gereksinimi vardı –oh! bunu çok iyi duyumsamaktaydım!– Bir bando zil çalıcısı gibi öfkeli öfkeli çırpınan ellerinin daima daha vahşi ritmiyle kendinden geçiyor, söylemi sürekli daha güçlü, daha alevli, daha renkli ve daha ateşli oluyordu ve bizim sessizliğimiz ne kadar derinleşirse –gene de havada, heyecanla soluk alışımız duyulmaktaydı– açıklamasının çitası daha da yükseliyor, daha sarıp kavrayıcı oluyor, gittikçe daha çok bir heyecan ve coşkunluk gösterisini andırıyordu. Bu dakikalarda, kendimizi yalnızca onun akıcılığına kaptırıyorduk, zihnimiz bütün bütüne bu coşkunluğun etkisi altına giriyordu.

Ve yeniden, Goethe'nin Shakespeare üzerine konuşmasına gönderme yaparak birdenbire sözünü bitirince, kamçılanışım bıçakla kesilmiş gibi söndü. Ve yeniden, dünkü gibi, bitkin halde masaya dayandı, yüzü solgundu fakat hâlâ küçük sinir titreşimleri

ve çırpınışları okunuyordu; gözleri, pek etkileyici bir kucaklanıştan kendini çekip çıkarmış bir kadının gibi, hâlâ süren iç kaynaşmasının hazzıyla garip bir biçimde parlıyordu. Şu sırada onunla konuşmakta güçlük çekerdim, fakat bakışları rastlantıyla üzerime çevrildi ve benim coşkulu gönül borcumu inkâr edilmez biçimde hissetti, çünkü bana dostça gülümsedi ve hafifçe bana doğru dönüp, eliyle boynumu sararak, bu akşam kendisini evinde bulmam gerektiğini hatırlattı.

Tam saat yedide, randevuda bulundum. Bu eşiği ilk kez ve büyük bir gençlik titreyişiyle aştım! Bir delikanlının saygısından daha yakıcı, kaygılı utançlığından daha kadınca bir şey yoktur. Beni onun çalışma odasına götürdüler; burası önce kitaplıkların camlarından bir yığın kitabın alacalı sırtlarını gördüğüm yarı aydınlık bir odaydı. Masanın üzerinde, Raphael'in Atina Okulu tablosu, bana sonradan açıkladığı gibi, özellikle sevdiği tablo asılıydı, çünkü anlattığına göre, bütün öğretim kategorileri, zihnin bütün biçimleri burada simgesel bir sentez halinde bütünleşmişti. Elimde olmayarak, Sokrates'in iradeli yüzüyle, hocamın alnı arasında bir benzerlik bulduğum kanısına vardım. Arkada beyaz bir mermer parlıyordu, Paris *Ganyméde*'nin güzel bir küçültülmüş büstü, onun yanında eski bir Alman ustanın *Saint Sébastien*'i vardı. Sanırım, alımlı bir güzelliğin yanına rastgele konulmamış olan trajik bir güzellikti bu.

Çevremde bulunan bütün bu sanat eserleri kadar sessiz, ama kalbim çarparak bekliyordum; bu şeyler, asla hiçbir önseziye sahip olmayan bana, simgesel olarak yeni bir tinsel güzelliği tanımlıyordu ve onunla kardeşçe duygu ve düşünce birliği yapmaya hazır olduğumu çoktan duymakla birlikte, henüz belirli bir şey anlamıyordum. Fakat bütün bunlar üzerinde düşünmeye pek az vakit bulabildim; çünkü beklediğim kişi odaya girdi ve bana doğru yöneldi; yeniden yumuşakça saran ve gizli bir ateş gibi yakan bakış, büyük şaşkınlığımı karşısında içimde en gizli ne varsa eriten ve onları açıp serpilten o bakış, üzerimde durdu. Onunla hemen, sanki bir dostla konuşmuşçasına senli benli konuşmaya başladım; bana Berlin’de yaptığım öğrenim üzerine sorular sorunca, birdenbire elimde olmayarak babamın yaptığı ziyaretin hikâyesi dudaklarımdan döküldü –oysa bundan çok korkuyordum– ve bu yabancıya kesin bir dille kendimi çalışmaya vermek için ettiğim gizli yemini açıkladım. Heyecanlı bir tavırla bana baktı:

“Yalnızca sıkı bir çalışmayla değil oğlum, daha çok tutkuyla,” dedi. “Tutkulu olmayan, en fazla bir pedagog olur; her şeye karşı, içten gelen hazla ve her zaman tutkuyla yola çıkarak gidilmelidir.”

Sesi gittikçe daha bir sıcaklaşıyor ve oda gittikçe daha çok karanlıklaşıyordu. Bana kendi gençliğinden epey söz etti. Kendisinin de nasıl çılgınca başlamış olduğunu ve gönül eğilimini geç olarak nasıl keşfettiğini anlattı. Yalnızca cesur olmalıydım ve olanak-

ları elverdiğince bana yardım edecekti, isteklerim ve sorunlarım ne olursa olsun, ona çekinmeden başvurabilirdim. Henüz kimse bu kadar ilgiyle, bu kadar derin bir hayat anlayışıyla konuşmamıştı benimle. Minnettarlıktan titriyor, karanlığın ıslak gözlerimi gizlemesinden dolayı mutluluk duyuyordum.

Burada, zamana hiç aldırmadan saatlerce kalabileceğimi düşünüyordum ki, hafifçe kapı vuruldu ve ardından da açıldı, ince yapılı bir gölge içeri girdi. Profesör ayağa kalktı ve: “Karım” diye tanıştırdı. İncecik gölge, belirsizce yaklaştı, küçük elini benimkinin içine koydu ve sonra hocama dönerek: “Yemek hazır” dedi. O da çabucak ve biraz canı sıkılmış bir tavırla –hiç değilse bana öyle geldi– “Evet evet, biliyorum!” diye karşılık verdi. Sesinde birden soğuk bir şey geçmiş gibi oldu ve şimdi elektrik ışığı parladığından, yorgun bir sesle gitmeme izin veren, ağırbaşlı sınıfın ihtiyar adamı oldu.

Ondan sonraki iki haftayı tutkulu bir okuma ve öğrenme düşkünlüğü içinde geçirdim. Odamdan pek az çıkıyordum; vakit kaybetmemek için yemeklerimi ayakta yiyordum; durmadan, kesintisiz, hemen hemen uykusuz kalarak incelemeler yapıyordum. İçimde, o Doğu masalındaki gibi, kapalı kapılar üzerine konulmuş mühürleri birbiri ardına kırarak odaların her birinde daima daha iri mücevher ve değerli taş yığınları bulan, sürekli daha büyük bir açgözlülükle, sonuncuya varmak için bu odalar dizisini araştıran o şehzade vardı sanki. Tıpkı tıpkısına, onun gibi her bi-

rinden kendimden geçmiş fakat asla doymamış olarak, bir kitaptan ötekine atılıyordum. Coşkunluğum şimdi zihin alanına sıçramıştı.

O zaman zekâ evreninin keşfedilmemiş genişliğinin ilk önsezisine sahip oldum, bunun çekiciliği benim için, daha önce kentlerin serüvenli dünyasının üzerimde yapmış olduğu etki kadar büyüktü; fakat aynı zamanda bu evreni tümüyle ele geçirmede güçsüz kalmanın çocukça korkusunu duyuyordum; değerini ilk kez anlamakta olduğum zamandan daha iyi yararlanmak için uykumdan, hazlarımdan, görüşmelerimden, eğlenceye yönelik her türlü yaşadığımdan kısıntı yapıyordum. Fakat çabamı böylesine tutuşturan, özellikle hocam üzerinde uygun bir izlenim yaratmak için kendimi göstermek, onun güvenini sarsmamak, ondan bir onay gülümseyişi koparmak, kendimin ona bağlandığı gibi onu kendime bağlamak isteğiydi.

En küçük fırsat, kendimi tanııtma olanağı sağlıyordu. Yaratılıştan beceriksizken, şimdi dikkati çeker biçimde incelmış olan duyularımı ona kabul ettirmek ve onu hayran bırakmak için durmadan çalıştırıyordum. Dersinde, eserini tanımadığım bir şairin adını söylerse, öğleden sonraki konuşma sırasında bilgilerimi kurum satarak ortaya dökebilmek amacıyla kütüphaneye koşuyordum.

Onun tarafından tümüyle gelişigüzel belirtilmiş, başkalarınca fark edilmemiş bir istek, benim için bir emir oluyordu. Böylece, yanık sigaramı hemen

elimden atmam ve bir daha elime almamak üzere tütünden birdenbire vazgeçmem için, öğrencilere sigara tiryakiliği üzerine önemsizce birkaç söz etmesi yetti. Onun her sözü, bir İncil öğreticisinininki gibi, benim için hem yasa, hem iyilik oluyordu. Kulağım hep kırışte olarak, gerili haldeki dikkatim onun ilgisizce yaptığı uyarmaların her birini oburcasına kavırıyordu. Sözlerinin tümünü, davranışlarının her birini eli sıkı kişilerin tutumuyla kendim için servet edinmekteydim. Odamda onları bütün duyularım ile yokluyor ve böylece elde etmiş olduğum şeyleri tutkuyla saklıyordum. Ve onu yalnız kendim için bir kılavuz olarak kabullendiğimden, hoşgörü bilmez tutkum bütün arkadaşlarımı düşman sayıyor, ateşli iradem, her gün onları yenmek ve aşmak için yenisinden ant içiyordu.

Benim içimde olanları kendisi de mi duyuyordu, yoksa varlığımıdaki bu atılganlığı sevmeye mi başlamıştı? Çünkü gün geçtikçe hocam bana gözle görülür, artan bir ilgi göstermekteydi; çok geçmeden beni özel bir biçimde ayırt etti. Okumalarım konusunda tavsiyelerde bulunuyor; alışılmamış, hemen hemen hak etmediğim bir biçimde beni öne çıkarıyor ve akşamları sık sık teklifsizce konuşmaya gelmeme izin veriyordu. Çoğu zaman duvara konulmuş kitaplardan birini alıyor ve okuyordu; –canlılık içinde gittikçe daha yüksek bir ton alan o tınlayan sesiyle– şiirlerden ya da trajedilerden parçalar okuyor ya da bilimsel sorunları açıklıyordu; bu ilk iki sarhoşluk

haftasında, sanatın temeli üzerine, o zamana kadar on dokuz yılda öğrendiklerimden çok daha fazla şey öğrendim.

Bana çok kısa gelen bu saatler süresince, hep yalnızdık. Saat sekize doğru yavaşça kapıya vuruluyordu. Bu, yemeğin hazır olduğunu söyleyen karısı idi. Ama konuşmamızı bozmama uyarısını görünür bir biçimde benimsediğinden, artık içeri girmiyordu.

• • •

Böylece on beş gün geçmişti, yaz başlangıcının bunaltıcı, aşırı sıcak günleriydi bunlar... Bir sabah, çalışma gücüm fazla gerilmiş bir yay gibi içimde kırıldı. Daha önce, hocam kendimi aşırı çalışmaya itmeme mi, zaman zaman bir günlük dinlenme yapıp kırlarda dolaşmamı söylemişti. İşte, bu önceden haber verilen durum birdenbire ortaya çıkıyordu. Rahatsız bir uykunun ardından gevşekçe uyandım; okumaya girişir girişmez, harfler önümde toplu iğne başları gibi dans etmeye başladı. Hocamın en önemsiz sözüne bile bir köle gibi bağlı kaldığım için, hemen buna da itaat etmeye, açgözlülükle çalışmaya adanmış günler arasına bir serbestlik ve dinlenme günü koymaya karar verdim. Daha sabahın köründe çıktım; biraz ortaçağımı olan kenti ilk kez geziyordum.

Sırf sinirlerimi güçlendirmek için, çan kulesine götüren yüz basamağı tırmandım ve yukarıdaki sahanlıktan bakınca, yeşillik çemberi içinde küçük bir göl keşfettim.

Kuzeyde, deniz kıyısında doğduğum için yüzmeyi tutku halinde seviyordum ve işte tam burada, çayır-
lıkların bir yeşil göller ülkesi gibi pırıldar görüldüğü
kulenin tepesinde, sanki memleketimin rüzgârı ile
getirilmiş gibi, birdenbire bu sevgili varlığın boy-
nuna atılmak için dayanılmaz bir istek duydum. Ve
öğleden sonra, yüzmeye tesislerini buldum; birkaç ku-
laç atar atmaz, bedenimin rahatladığını hissetmeye
başladım. Kollarımın ve bacaklarımın kasları haf-
talardan beri tanımadığım bir esnekliği yeniden ka-
zanıyordu. Çıplak bedenim üzerinde oynayan güneş
ve rüzgâr; yarım saatte beni arkadaşlarıyla vahşi bir
güçle boğuşan ve bir çılgınlık için yaşamını tehlike-
ye atan coşkun çocuk yapmıştı. Kitapları, bilimi her
şeyi unutmuş, kendimi tamamen suyun içinde çırp-
pınmaya, gerinip uzanmaya bırakmıştım.

Uzun zamandan beri terk ettiğim, bu bana özgü
başkalıkla, iki saat boyunca, yeniden bulunmuş öz
çevre içinde çırpınıp durdum, içimde fazlaca birik-
miş olan gücü, bu hareketlerle boşaltmak için bel-
ki otuz kez trampelenin tepesinden atlamıştım, ama
ateşliliğim eksilmemişti, çılgınca hoplayıp sıçrayarak
ve bütün gerilmiş kaslarımı titreştirerek, güçlü, gözü
pek ve delice girişebileceğim başka ne gibi yeni bir
şeyler bulacağımı araştırıyordum.

İşte öte yanda, kadınlar bölümünde trampelenin
tahtasının gıcırdadığını, güçlü bir atlayışın etkisiyi-
le titreşimin çatının içine kadar yayıldığını duydum.
Aynı zamanda, atlayışın kavisinin çelik bir hilal bi-

çimi verdiği ince bir kadın vücudunun boşluğa yükseldiğini ve başı aşağıda olarak indiğini gördüm. Dalış, bir an, üzerinde beyaz köpükler çırpınan bir su çevrintisi yarattı. Sonra karaltı tümüyle gerili olarak yüzeyde yeniden göründü ve sihirli kulaçlarla gölün ortasındaki adaya doğru yöneldi.

“Onu izlemek! Ona yetişmek!” Kaslarıma hükmeden sporcu ateşinin kafamda doğurduğu ilk düşünce bu oldu. Hemen kendimi suya attım ve omuzlarım ileride, gidişimi durmadan hızlandırarak izleri üzerinde yüzdüm. Fakat izlendiğinin farkına varan ve benim gibi sporcu olduğu anlaşılan yüzücü kadın, ileride olmasından yararlanarak adanın önünden geçip ustalıklıca yana döndü ve ardından da çarçabuk dönüş yolunu tuttu. Ben niyetini hemen anlayarak sağa atıldım ve öyle hızlı yüzdüm ki, uzanan elim çoktan izi içine girmiş, aramızda ancak bir karış açıklık kalmıştı. İşte o zaman, beklenmeyen bir kurnazlıkla birden daldı ve birkaç dakika sonra, izlemeyi sürdürmeye engel olan kadınlar bölümünün parmaklığı ötesinde yeniden su üstünde göründü. Üzerinden sular akarak savaşı kazanmış bir tavırla merdiveni çıktı. Bir an, elini göğsü üzerine bastırarak durmak zorunda kaldı, kesilen soluğunu tekrar bulmaya çalıştığı besbelliydi; fakat geri döndü ve benim sınırda durduğumu görünce bir zafer kazanmış olmanın sevinciyle ve dişleri parlayarak bana doğru güldü. Bir duş başlığı altında ve keskin güneşe karşı duran yüzünü pek iyi fark edemiyordum; yalnız alay-

cı ve berrak gülüşünün, yenilen kişi doğrultusunda kahkahalarla sürdüğünü duyuyordum.

Hem canım sıkılmıştı, hem de memnundum. Berlin'den beri ilk kez, üzerimde bir kadının okşayıcı bakışını hissetmiştim, acaba beni burada bir serüven mi bekliyordu?

Üç kulaçta erkekler bölümüne vardım. Onu gözetlemek amacıyla biraz erken çıkmak için, giysilerimi çarçabuk, henüz ıslak olan derimin üzerine geçirdim. On dakika bekledim; sonra hafif adımlarla yürüyen ve beni görür görmez yanaşma olanağını ortadan kaldırmak amacıyla hızlanan gururlu rakibim geldi (ince hatlarıyla onu tanımak kolaydı). Daha önce, yüzerken sahip olduğu kadarki kas çevikliğiyle koşuyordu, bütün eklemleri, bu ince ergin genç vücuda sinirli bir biçimde boyun eğiyordu. O benden kurtulmak için neredeyse uçarken, belli etmeksizin ona yetişme gereksinimini gerçekten acı verici bir halde duyuyordum. Sonunda bunu başardım, yolun bir dönemecinde, ustalıkla önünü keserek ilerledim, çok uzaktan öğrencilerin yaptığı gibi şapkamı çıkarıp kaldırdım ve o, yüzüme bakmaya vakit bulamadan, kendisine yol arkadaşlığı edip edemeyeceğimi sordum. Benden yana alaycı bir bakış fırlatarak, hemen hemen kışkırtıcı bir eğlenmeyle karşılık verdi:

“Size göre pek hızlı gitmiyorsam, niçin olmasın. Benim acelem var da...”

Bir terslenme ile karşılaşmayışımdan cesaretle-nerek daha sıkıştırıcı bir hal aldım; merakın esinle-

diği ve çoğu aptalca bir düzine soru sıraladım, fakat o bunlara epey memnunlukla ve öyle şaşırtıcı bir rahatlıkla karşılık veriyordu ki, doğrusu bu durum niyetimi daha ileri götürmekten çok, gerilettili. Çünkü benim Berlin’de öğrendiğim kadınlara yanaşma kuralım, acele adımlı bir yürüyüşle birlikte giden böylesine açık bir konuşma yerine direnmeyi ve alayı öngörüyordu: Böylece, ikinci kez, benden daha güçlü bir düşmana pek beceriksizce saldırmış olduğum duygusuna kapıldım.

Fakat gene de en beteri bu değildi. Çünkü patavatsızca diretişimin dozunu arttırarak, nerede oturduğunu sorunca, birdenbire, o gurur dolu iki fındık renkli göz, bana doğru döndü ve parladı, kendisi de artık gülmesini tutamıyordu: “Hemen yakınınızda,” dedi. Şaşkın bir halde ona dik dik baktım. Gözleri bir kez daha, geriye savurduğu oku görmek ve gerçekten boğazıma saplanıp saplanmadığını anlamak istermişçesine bir kez daha yana döndü.

O anda Berlin’den getirdiğim o saygısız ton sona erdi; titreyen sesimle ve hemen hemen ezik bir halde, yol arkadaşlığımın kendisini sıkıp sıkmayacağını kekeleyerek sordum.

Bana yeniden gülümseyerek:

“Asla,” dedi, “ancak iki caddemiz kaldı, pekâlâ birlikte geçebiliriz onları.”

O anda, kanım kulaklarımda uğuldadı. Güçlkle ilerleyebiliyordum. Fakat ne yapmalı? Şimdi ondan ayrılmak daha büyük bir hakaret olurdu. Öyleyse,

oturduğum eve kadar, onunla yürümem gerekiyordu. O sırada kendisi birdenbire durdu ve elini gevşekçe bana uzattı:

“Bana yol arkadaşlığı yapmış olduğunuz için teşekkür ederim. Bu akşam saat altıda kocamı görmeye geleceksiniz, değil mi?”

Utançtan kıpkırmızı olmalıydım. Fakat kendimi bağışlatmaya vakit bulamadan çarçabuk merdiveni çıktı; bense saygısızca ve hödük gibi söylediğim budalaca sözleri düşünerek orada kalakaldım. Onu, basit bir dikişçi kıza yaptığım gibi bir pazar günü gezintisine davet etmişim; vücudunu aptalca sözlerle, bayağı bir biçimde övmüş, sonra yalnız bir öğrencinin nakaratını döktürmüştüm. Kendimden iğrenişim beni öylesine boğuyordu ki, utançtan öleceğimi sanıyordum. Ve işte o, kulaklarına kadar gururlu bir halde, güle güle, kocasını bulmaya ve aptallıklarımı ona –benim için yargısı bütün insanlarınkinden daha değerli olan ona– anlatmaya gidiyordu. Onun gözünde gülünç düşmek, bana kent meydanında çırılçıplak kırbaçlanmaktan daha acı verici gibi geliyordu!

Akşama kadar dayanılmaz saatler geçirdim. İnce alaycı bir karşılama biçimine kendimi önceden bin kez hazırladım. Ah! Biliyordum; o, acı sözler söyleme sanatında ustaydı ve sizi iğneleyen, iliğimize kadar yakan bir espri okunu bilmekte üzerine yok gibi görünüyordu. Beni onun evine götüren merdiveni çıkarken duyduğum korkuyu, darağacına giden bir mahkûm bile duymamıştır. Ağır bir hıçkırığı tutarak

çalışma odasına girer girmez, sıkıntım daha da arttı, çünkü yandaki odada çok belirgin olarak bir kadın elbisesinin hıştırtısını duyduğumu sandım. Gururlu kadın, benim kötü durumumu eğlence konusu yapmak ve bu genç çenesi düşüğün bozulmuş durumuna kahkahalarla gülmek için orada tetikte bekliyordu.

Sonunda, hocam geldi: “Neniz var?” diye sordu kaygıyla, “Bugün pek solgun görünüyorsunuz?” Vuracağı darbeyi içimden bekleyerek, öyle olmadığımı ileri sürdüm. Fakat korkulan vuruş gelmiyordu. Her zamanki gibi, hep edebî şeylerden konuştu, sözlerini endişeyle boşu boşuna ölçüp tartıyordum, hiçbirisi en ufak ima, ya da en ufak alay gizlemiyordu. Karısının ona hiçbir şey söylememiş olduğunu, önce şaşkın, sonra pek mutlu bir halde anladım.

Saat sekizde kapıya vuruldu. Ben izin istedim. Yüreğim, göğsümün içinde yeniden bir kurşun ağırlığı almıştı. Kapının arkasına çıkınca, genç kadın geçtiğini gördü, onu selamladım. Gözleri bana hafifçe gülümsedi ve kanım içimde daha ferah dolaşarak, bu bağışlayışı, susmayı sürdüreceğinin bir kanıtı olarak yorumladım.

• • •

O günden sonra, her şeyi yeni bir tutumla gözleyiş başladı benim için. O zamana kadar çocukça saygı ve sevgi dolu olan yüceltişimle, hocayı öyle değişik bir biçimde kabul ediyordum ki, ona başka dünyadan gelme bir deha gibi tapıyor, onun özel hayatını,

yeryüzü hayatını bütün bütüne unutuyordum. Gerçek yaşamı tümüyle karakterize eden bu aşırı büyütmeyle onun hayatından, bizim yönlemsel bir biçimde düzenli dünyamızın bütün günlük işlerini silip süpürüyordum.

Ve ilk kez âşık olan birinin putlaştırdığı genç kızı zihninde bile soyundurmayı göze alamayışı ve ona elbiseleri içindeki başka binlerce benzeri gibi bakması örneği, ben de onun özel hayatına bir göz kaydırmaya cesaret edemiyordum. Onu, bütün maddi bayağılıklardan kurtulmuş yüce bir varlık, Tanrı sözünü iletici bir peygamber, yaratıcı ruhun kaynağı olarak görüyordum.

Oysa şimdi bu trajikomik serüven birdenbire karısını yolumun üzerine çıkardığından, onun aile ve evlilik hayatını daha yakından gözlemlemekten kendimi alamadım. Gerçekten elimde olmayarak, kaygılı bir gözetleyici merakı gözlerimi açtı ve bu araştırıcı bakış içimde doğar doğmaz hemen bulandı, çünkü bu adamın hayatı, özel alanının içinde bir tuhaftı ve hemen hemen sıkıntı verici bir bilmece oluşturunordu. Bu karşılaşmadan az zaman sonra, ilk defadır ki, sofrasına konuk edildim ve onu yapayalnız değil, karısıyla birlikte gördüm, aralarındaki ortak yaşayışın tamamen tuhaf olduğu duygusunu veren garip bir kuşkuya kapıldım. Ve bu evin iç çerçevesine daha çok girdikçe bu duygu benim için kaygı verici bir hal aldı. Sözlerinde de, davranışlarında da, aralarında uyumsuzluk olduğunu gösteren bir şey yoktu. Tersine, bir

hiçlik, onları saran ve onları pek garip bir biçimde içlerine girilmez kılan tam bir sevgi ya da sevgisizlik yokluğu vardı. Bu, havayı bir kavganın başlayışından ya da gizli kin şimşeklerinin parlayışından daha dayanılmaz kılan duygunun fırtınalı ve ağır durgunluğu idi. Dışarıdan görünen hiçbir şey, öfkelenmeyi ya da gerilimi açığa vuran hiçbir şey yoktu; fakat karşılıklı soğukluğun varlığı bundan daha güçlü hissedilemezdi. Çünkü garip konuşmalarının soruları ve yanıtları, sanki birbirlerine parmak ucuyla dokunup geçiyordu; aralarında candan bir bağlılık, hiç mi hiç yoktu, hatta bence, yemek sırasında, profesörün konuşması tereddütlü ve sıkıntılı kalıyordu. Bazen konuşma buz gibi bir hal alıyordu; kimsenin bozmaya cesaret edemediği ve ağır soğukluk saatler boyunca ruhumu ezen kocaman bir sessizlik kütlesi halinde yoğunlaşmıştı.

Beni en çok ürküten, profesörün tam yalnızlığı idi. Duygularını saklamayan, mutlak bir açık yüreklilik sahibi bu adamın dostu yoktu. Öğrencileri onun tek toplumu ve avuntusu idi. Sık sık günler boyunca evinden çıkmadığı oluyordu; yalnızca üniversiteye gelmek için yirmi adım yürüyordu. Her şeyi, ne insanlara, ne yazıya açmaksızın kendi içine yığıyordu. Ve şimdi onun patlayıcı karakterini, öğrencilerin ortasında verdiği söylevlerin ateşli fışkırmasını daha iyi anlıyordum. Günlerce içe atmalardan sonra birdenbire açılıp boşanıveren, onun öz varlığı idi. Dilsizce içinde taşıdığı bütün düşünceler, süvarilerin bir

deyim olarak söyledikleri gibi, atın parlaması biçiminde bir şiddetle ortalığa atılıyordu. Bu sözlü süreklilikte, ıslık çalarak sessizlik parkından dışarı koşuyorlardı.

Evinde pek az konuşuyordu karısıyla; başka biriyle konuştuğundan daha az. Kaygılı ve hemen hemen utanç verici bir şaşkınlıkla tecrübesiz bir genç olan ben; burada, iki varlık arasında süzülen bir gölge, hep var olan, algılanmaz bir şekilde yapılmış, fakat her şeye rağmen onları birbirinden ayıran dalga dalga bir gölge vardı ve ilk kez olarak bir evliliğin dış yüzünün ne kadar gizli şeyler sakladığını anladım.

Eşiğin üzerine, beş köşeli sihirli bir yıldız çizilmiş gibi özel bir davet olmadıkça, karısı çalışma odasına girmeye asla cesaret edemiyordu. Bundan dolayı, profesörün entelektüel dünyasının tamamen dışında olduğu belirgin bir şekilde görünmekteydi. Ve hocam, karısının yanında tasarılarından, çalışmalarından hiçbir zaman söz etmiyordu. Tutkuyla başladığı bir cümlelerin ortasında karısı odaya girer girmez birden susması, benim için açıkça can sıkıcı oluyordu. Bundaki, hemen hemen belirgin küçük düşürücülük ve hor görürlük, nezaket biçimleri altında bile gizlenmiyordu, karısından gelen her yakınlığı sertçe ve açıkça kendinden uzağa itiyordu; fakat kadın bu hakareti fark etmiş görünmüyordu ya da onlara çoktan alışmışa benziyordu.

Gurur dolu genç kız yüzüyle, çevik ve çabuk; adalelerinin zevkine varan zarif kadın, merdivenleri

uçar gibi inip çıkıyordu; sürekli olarak bir yığın işi gücü vardı; bununla birlikte her zaman başka şeylere vakit buluyordu, tiyatroya gidiyordu; spor etkinliklerinin hiçbirini ihmal etmiyordu; aşağı yukarı otuz beş yaşlarında olması gereken bu kadın, kitaplara, aile yuvasına, yalnızlık, durgunluk ya da düşünceye dalmak gibi eğilimlere karşı ilgisizdi. Sürekli şarkı mırıldanan, gülmeyi seven ve her an iğneleyici bir konuşmaya hazır olan bu kadın, dansa, yüzmede, yürüyüşte, herhangi bir ağır beden hareketinde kollarını ve bacaklarını açıp kapadıkça mutlu olduğu görülüyordu. Benimle asla ciddi konuşmuyordu; bana yalnızca takılıyor, beni bir toy oğlan sayıyor, üstelik bende güç denemelerine girişilebilir bir arkadaş örneği görüyordu.

Ondaki bu hareketli tabiat ve parlak haz düşkünlüğü, -küskün, tamamen kendi üzerine kapanmış ve ancak espri alanı üzerinde kanat çırpabilen- hocamın yaşama biçimiyle öyle şaşırtıcı bir karşıtlık oluşturuyordu ki, sürekli yeni bir çabayla, temelde birbirine aykırı bu iki insanı neyin birleştirmiş olabileceğini kendi kendime soruyordum. Doğrusu, bu garip karşıtlık benim için yararlıydı. Yorucu bir çalışmadan sonra, genç kadınla konuşmaya giriştiğimde, ağır bir miğferin alnımdan kalktığını hissediyordum. İnsana kendini yitirten bir coşkunluk havası altındaki bütün nesneler, günlük renklerini ve yeryüzündeki görünüşlerini alıyordu; yaşamın şen şakraklığı, hoş bir biçimde haklarını istiyor

ve hocamın ağır başlı ahbablığında hemen hemen unuttuğum şey, gülme, böylece zihinsel çalışmanın aşırı baskısını sağlıklı bir biçimde gevşetiyordu. Onunla benim aramda bir tür gençlik arkadaşlığı kurulmuştu; örneğin birlikte tiyatroya giderken yalnızca önemsiz konulardan aşırı özgürlükle söz ediyorduk; ilişkilerimizde tehlikeli hiçbir şey yoktu. Tek bir şey konuşmalarımızın tasasızlığını can sıkıcı bir biçimde kesiyor, içimi kaygıyla dolduruyordu. Bu, kocasının adını söylemesi idi. O zaman benim sorgulayıcı merakımdan memnun olmayışını belirten bir sessizlikle sarsılmaz biçimde karşı koyuyor ya da profesör üzerine heyecanla düşünce ve duygularımı açığa vururken, onda garip ve gizli bir düşünce doğuyor, fakat dudakları kapalı kalıyordu. Değişik bir biçimde, ama aynı davranış, onun hayatından kendisini uzaklaştırması gibi, o da, bu adamı hayatından uzaklaştırıyordu. Gene de on beş yıldan beri aynı çatının gölgesi altında yaşamaktaydılar.

Fakat bu gizem, içine girilmez bir hal aldıkça, benim tutkulu sabırsızlığım üzerindeki çekiciliği de o kadar arttıyordu. Burada bir gölge, her sözün fısıldanışıyla pek yakında garip bir biçimde sallandığını hissettiğim bir perde vardı. Çoktan, birkaç kez onu, elle tutmayı denedim; pek şaşırtıcı bu perde, bir an sonra yeniden yanımda mırıldanmak için, hemen parmaklarımın arasından kayıyordu; fakat bu hiçbir zaman elle tutulabilir, yoklanabilir bir kelimeye dönüşmüyordu. Oysa genç bir adamı, varsayımlar

dalgasının sinirlendirici oyunundan daha çok gıcınduran başka hiçbir şey yoktur. Her zaman şurada burada gevşek gevşek, başıboş gezinen hayal gücü birden önünde bir av hedefi görüyor ve işte bu avın kovalanışı, kendisi için yeni olan tutkuların kucağında onu coşturuyor. Ve o zamana kadar uyuşuk bir çocuk olan benim içimde, o sırada yepyeni duygular doğdu. Sesin en ufak iniş çıkışlarını hemen kapan olağanüstü ince bir işitme duygusu, kuşku ve keskinlik dolu gözetleyici ve sorgulayan bir bakış, karanlığı altüst ederek karıştıran araştırmacı bir merak idi bunlar. Sinirlerim, durmadan bir önsezinin kıpırdanışıyla gerilerek benim için bir acı kaynağı halini alıncaya kadar, lastik gibi geriliyor, ama asla gevşeme ve berak bir duygunun etkisi altında titreşme olanağına erişemiyordu.

Bununla birlikte, hep soluk soluğa ve tetikte olan merakımı kınayamayacağım. Çünkü o tertemizdi. Bütün duygularımı bu denli coşturan şey, aşağılık bir kötü niyetten ileri gelmiyordu. Tersine, merakım gizli bir kaygıdan, bu az konuşur kişide tedirgin edici bir korkuyla büyük bir üzüntünün varlığını ortaya çıkaran şaşkın ve tereddütlü acıma duygumdan ötü-rüydü. Çünkü ben hayatına girdikçe hocamın sevgili yüzünde çoktan kendi biçimini almış tatsız bir huy-suzluğa ya da bastırılması güç bir öfkeye kadar inmeyen o soylu melankolinin –soyluydu, çünkü soylu bir biçimde yenilmişti– gölgesi beni öylesine eziyordu ki. Daha ilk gördüğümde sözlerinin volkanik parıl-

dayışıyla, yabancı olan beni kendine çekmiş olan bu insanın, şimdi yakını durumuna geldiğim halde, suskunluğuyla, alnının üzerinden geçen şu hüznün bulutuyla benliğimi daima derinden heyecanlandırıdığını hissediyordum.

Hiçbir şey, genç bir adamın ruhunu ağırbaşlı, erkekçe bir acı kadar sarsamaz. Michelangelo'nun kendi içindeki uçurumu seyreden "Düşünen Adam"ı, Beethoven'ın acıyla büzülmüş ağzı gibi evrensel üzüntüleri dile getiren, Mozart'ın duru sesli ezgilerini ya da Leonardo'nun figürlerini saran zengin ışığın henüz oluşturamadığı duyarlılığı açığa çıkaran bu trajik maskeler onu derinden etkiler. Kendisi güzellik olan gençliğin idealize etmeye gereksinimi yoktur. Diri bedeninin aşırılığı içinde, trajik olanı alımlar ve henüz taze olan kanını yavaş yavaş emmesi için kendini melankoliye gönüllüce salıverir. Gençliğin sonuna kadar tehlikeye hazır olması ve her acıya kardeşçe elini uzatması buradan gelir.

Yaşamımda ilk kez, gerçek bir acıyla yüz yüze geliyordum. Sıradan bir ailenin küçük burjuva rahatlığı içinde tasasızca yetişmiş çocuğu olarak kaygıyı günlük hayatının gülünç maskeleri altında görüyordum: Can sıkıntısı biçimi alarak, kıskançlık rolüne bürünmüş olarak ya da para üzerinde fazla cimrilik göstererek. Fakat onun yüzündeki çöküntü daha kutsal bir nedene dayanıyordu, bunu hemen hissediyordum. Bu içe kapanık tutum, karanlık derinliklerden geliyordu; bu kırıksıklıkları ve bu yarıkları,

yaşından önce bu yanaklara iç dünyasının acımasız bir kalemi kazımıştı. Bazen –her zaman perili eve yaklaşan bir çocuğun korkusuyla–, çalışma odasına girdiğimde, düşüncelere dalmış olduğundan kapıyı vurduğumu duymuyordu ve öyle ki, kendi kendini unutan bu adamın karşısında birden utanıyor, sıkılmış bir halde duruyordum. Zihni, Walpurgis’in korkunç gecelerinin ortasında, bilinmeyen kuytulara geziniyor da, burada yalnızca bedensel maskesi bulunuyor, “Faust kılığında Wagner” izlenimi uyandırıyor bende.

Bu anlarda, duyuları tamamen kapalı oluyordu; ne bir adımın yaklaşmasını, ne çekingен bir selamı duyuyordu. Sonra, birdenbire kendini toparlayıp kalıyor, sürekli konuşarak sıkıntısını gizlemeye çalışıyordu. Odada gidip geliyor ve meraklı bakışları kendinden öteye çevirmeye çabalıyordu; gene de daha uzun zaman alnı karanlık kalıyor, yalnızca canlanmaya başlayan konuşması ruhunun üzerine yığılmış olan bulutları dağıtabiliyordu.

Belki de, bazen görünüşünün beni ne kadar heyecanlandırıldığını anlıyordu; sanırım ellerimden, sinirli sinirli titreyen ellerimden bunu anlıyordu. Örneğin, dudaklarımın üzerinde bana güvenmesini dileyen görünmez yalvarışı keşfedebiliyor ya da yoklayıcı davranışından acısını paylaşmak için duyduğum ateşli, gizli isteği seziyordu. Elbette bunu fark ediyordu; çünkü canlı konuşmasını birdenbire kesiyor ve heyecanla bana bakıyordu; garip bir sıcaklık

taşan kendi dolgunluğu ile kararmış bakışı bile beni çepeçevre sarıyordu. O zaman sık sık elime uzanıyor ve uzun uzun, heyecanla tutuyordu, ben de hep bekliyordum: “Şimdi, şimdi, şimdi konuşacak!”

Fakat bunun yerine çoğu zaman ani bir davranış ya da bazen soğuk, ayıltıcı ve alaycı bir söz ortaya çıkıyordu. Heyecanın ta kendisi olan, bunu içimde uyandırmış ve sürdürmüş olan o, kötü yapılmış bir ödevdeki yanlış siler gibi, onu benden birdenbire uzaklaştırıyordu. Beni ne kadar ruhu açık, güvenini kazanmak ister gördükçe, şu buz gibi sözleri daha bir buruklukla söylüyordu: “Bunu anlayamazsınız!” ya da: “Bu abartmaları bırakınız!” Ne var ki, bunlar beni aşırı kamçılıyor ve umutsuzluğa götürüyordu. Isı kadar değişken, birdenbire sıcaktan soğuğa geçen, beni hemen arkasından koşturmak için önce bilinçsizce tutuşturan, heyecanı ile bütün varlığımı coşturan ve hemen arkasından alaycı bir uyarma kırbacını kavrayan bu adam yüzünden ne kadar acı çektim! Evet, içimde şöyle zalim bir duygu vardı. Ben ona ne kadar yaklaşırsam, o, endişeyle beni geri itiyordu. Onun sırrının içine hiçbir şey girmemeliydi, hiçbir şey giremezdi. Çünkü onun büyümlü çekiminin içinde bir sır, garip ve korkunç bir sır gizliydi.

Bunun gittikçe daha çok bilincine varmıştım. Onda gizli bir şey olduğunu anlıyordum, bakışlarını kaçırıp saklamasından coşkuyla ilerlerken, kendinizi gönüllüce ona kaptırdığınızı gördüğünde, korkakça geri çekilişinden bunu seziyordum. Bunu kadınsı du-

daklarının acı kıvrıntılarından, onun hakkında kendilerine iyi bir şey söylediğinizde size hemen hemen hor görerek bakan kasaba halkının soğuk ve tuhaf çekingenliğinde, yüzlerce garip şeyde, yüzlerce beklenmedik düzensizlikte bunu keşfediyordum. Böyle bir yaşantının içten çevresi içine girdiğim hayalini kurmak, ama gene de orada bir labirentteymiş gibi köküne ve kalbine götüren yolu bilmeksizin dönüp durmak!

Fakat benim için en şaşkınlık verici olanı, kaçışları idi. Bir gün sınıfa gelince, derse iki gün ara verildiğini bildiren bir ilan asılmış olduğunu gördüm. Öğrenciler şaşırmış gibi görünmüyorlardı; fakat dün daha onunla birlikte bulunmuş olan ben, hasta olması korkusuyla evine koştum. Benim aceleci görünüşüm karşısında, karısı yalnızca kuru kuru gülümse-di. Garip bir soğuklukla: “Bu sık sık olur,” dedi. “Fakat siz alışmadınız.” Gerçekten de arkadaşlarımdan, onun geceleyin bazen bir telgraf aldığını öne sürerek kaybolduğunu öğrendim. Bir öğrenci ona sabahın saat dördünde Berlin’in bir caddesinde, bir başkası, yabancı bir kentin kabaresinde rastlamış. Bir tıpa şişeden fırlar gibi birden gidiyormuş ve kimse nereye gittiğini bilmeksizin dönüyormuş.

Bu ani kayboluş beni bir hastalık kadar etkiledi, iki gün süresince zihnim dalgın, kaygılı ve ne yapacağımı bilmez halde başıboş dolaştım yalnızca. Birdenbire, onun alışılmış varlığı olmaksızın çalışma benim için bomboş ve amaçsız bir şey olmuştu. Kıskançlık duy-

gusundan da yoksun olmayan karmaşık varsayımlar içinde eriyip bitiyordum ve hatta gerçek yaşayışının içine katılmak için tutuşup yanan beni, dondurucu soğuk altında bir dilenci gibi hayatının dışında bırakan suskunluğu karşısında, içimde bir kin ve öfke de doğuverdi. Bir çocuktan, bir öğrenciden başka bir şey olmadığım için, boşu boşuna ondan hesap sormak ve açıklamalar istemek hakkına hiç de sahip bulunmadığımı söylüyordum kendi kendime. Çünkü iyi davranması, bir fakülte profesörünün görevi dolayısıyla yapacağından yüz kez daha fazla, bana güven bağladığını gösteriyordu. Fakat benim ateşli tutkumun üzerinde aklın hiçbir söz geçirme gücü yoktu. Gün boyunca, on kez, dönüp dönmediğini aptal aptal sormaya geldim; bu, olumsuz karşılıklarının gittikçe sertleşmesinden, karısının öfkelenişini hissedinceye kadar sürdü.

Gece yarısına kadar ayak seslerini duymak umuyla uyanık kaldım. Ertesi sabah, artık bir şey sormaya cesaret edemeyerek kapısının çevresinde endişeyle dönüp duruyordum. Sonunda, üçüncü gün, birden odama girince soluğum kesildi. Ürküntüm kuşkusuz olağanüstü oldu; bana önemsiz birkaç soru sordu; bu sıkıntı verici sürprizinin yapacağı etkiyi bu biçimde örtbas etmeye çalışıyordu. Aynı zamanda bakışlarını benden kaçırıyordu. İlk kez, konuşmamız gelişigüzel ilerledi, sözler sendeleyip gider, birbirine çarparken kendi çekip gidişiyle ilgili en ufak bir imayı uzaklaştırmak için çaba harcıyordu; işte bundan dolayı, sonraki bütün konuşmanın yolunu engelleyen

şeyi söylemiyorduk. Benden ayrıldığında, içimdeki yakıcı merak bir meşale gibi alev alev yanıyordu. Gittikçe uykumu ve uyanıklığımı kemirmeye başladı.

Daha çok anlamak ve tanımak için bu savaş haftalarca sürdü. İnatla, sanki kendimi, onun sessizliğinin kayası altında bir volkan gibi hissettiğim ateş çekirdeğine bura bura vidalıyordum. Sonunda, uğurlu bir saat sırasında ilk kez olarak; onun iç dünyasına adımımı atmayı başarabildim. Bir gün, alıştığım gibi, alaca karanlığa kadar odasında oturup kalmıştım; o zaman kapalı bir çekmecedен Shakespeare'in birkaç sonesini çıkardı. Önce, bronza dökülmüşe benzeyen bu kısa taslakları kendi çevirisinden okudu, sonra bu şifreli, görünüşte içine girilmez gibi olan yazıyı öyle büyümlü bir şekilde aydınlattı ki, duyulan mutluluğun ortasında, sel gibi coşkun dudaklara sahip bu adamın kaçak sözlerinin bana verdiği her şeyin bütün dünya için kayıp olduğı üzüntüsü doğdu içimde. Şöyle ki –bunun bana nereden geldiğini kim bilir?– birdenbire ona yeryüzü tiyatrosu tarihi üzerine olan büyük eserini niçin bitirmemiş olduğunu sorma cesaretini gösterdim; fakat bu söz ağzımdan çıkar çıkmaz, istemeksizin gizli ve görünür şekilde acı verici bir yaraya beceriksizce dokunduğumu korku ile fark ettim; kalktı, geri döndü ve uzun zaman sessiz kaldı. Oda aniden pek yoğun alaca karanlıkla ve sessizlikle dolmuş gibi görünüyordu.

Sonunda bana yaklaştı, uzun uzun baktı ve dudakları hafifçe yarı açılmadan önce birçok kere tit-

redi, sonra şu acılı itiraf döküldü ağızından: “Büyük çalışmalar yapamıyorum. Bitti. Yalnızca gençlik bu kadar gözü pek tasarılar kurar. şimdi artık direnme gücüm yok. Ben, –niçin saklamalı– kısa soluklu bir adam oldum; uzun zaman dayanıp gidemiyorum. Eskiden daha çok gücüm vardı; şimdi hiç kalmadı. Konuşmaktan başka bir şey yapamıyorum: Bazen söz beni yukarı itiyor, bir şey beni kendi kendimin üstüne kaldırıyor; fakat odanın sessizliğı içinde hep yalnız, hep yalnız olarak çalışmak... Bunu artık yapamıyorum.” Kadere boyun eğmiş hali bana epey dokundu ve kendi benliğinden, derin bir atılım içinde her gün üzerimize yaydığı ihmalci bir eli, sonunda sağlam bir yumruk yapıp sıkmayı düşünmesi ve yalnızca vermekle yetinmeyip iç zenginliklerini eserlere dönüştürerek koruması için yalvardım. Yorgun bir tonla:

“Yazamam,” diye tekrarladı. “Düşüncemi bir nokta üzerinde yeteri kadar toplamış değılim.”

“Öyleyse başkalarına yazdırmanız gerekiyor.”

Ve bu düşünceye kapılıp hemen yalvararak şöyle ısrar ettim:

“Onu bana dikte edersiniz. Deneyiniz. Belki başlangıçta... Sonra kendiniz artık geri dönemezsiniz. Başkasına yazdırmayı deneyiniz, yalvarırım, benim hatırım için yapınız bunu.”

Önce şaşırılmış halde gözlerini kaldırdı, sonra düşünceli düşünceli durdu. Bu fikir kendisine ilginç gelmiş gibiydi.

“Sizin hatırınız için mi?” diye yineledi. “Benim gibi yaşlı bir adamın böyle bir şeye girişmiş olmasını görmenin hâlâ birini sevindireceğine gerçekten inanıyor musunuz?”

Tereddütlü konuşmasından, çoktan boyun eğmeye başladığını anlıyordum. Bunu, biraz önce, o derece karanlıkken, şimdi parlamaya başlayan umutlu bakışlarından seziyordum. Dehşetli bir istek, iradesini kamçılıyordu.

“Gerçekten inanıyor musunuz?” diye sordu. İradesinin, bu telkini, içten içe kabul etmeye hazırlandığını hissediyordum. Birdenbire bağırdı: “Öyleyse deneyelim. Gençlik her zaman haklıdır; onu dinleyen, bilge kişidir.”

Sevincimin parlayışı, böylece kazanacağını açıkladığım zafer, ona yaşamanın ateşini geri getirmiş gibi göründü. Hemen hemen bir delikanlı canlılığıyla geniş adımlar atarak gidip geliyordu. Böylece, her akşam, hemen yemekten sonra saat dokuzda, günde bir saat çalışmayı denemeyi kararlaştırdık. Ve ertesi akşam başladık.

Ah! Bu anlar, onları nasıl anlatacağım! Bütün gün bu anları bekliyordum. Daha ikindide ateşli ve sinirlendirici bir coşku, sabırsız duyularımı elektriklendiriyordu; akşamın gelişine kadar, geçen saatlere güçlkle dayanıyordum. O zaman, yemek sona erer ermez, çalışma odasına gidiyorduk; ben masaya oturuyordum, o sırtını dönerek, sanki içinde ritmini bulduğu ve sesi söylevinin temposunun işaretini

verdiği ana kadar geziniyordu. Çünkü bu garip adam bütün düşüncelerini, duygunun müzikalitesinden alıyordu. Bu düşüncelerini harekete geçirmek için sürekli olarak çekici bir başlama gücüne gereksinimi vardı. Pek çok kez bu bir imge, cesur bir mecaz oluyordu ki söyleyişinin hızlılığı içinde, elinde olmaksızın canlanarak bunu dramatik bir sahne biçiminde genişletiyordu. O zaman sık sık bu hazırlıksız söyleyişlerinden, ani parlamalardan, yaratmanın en büyük işaretleri fıskırırdı. Uzunlu kısalı hece ölçüsüyle yazılmış bir şiirin bentlerine benzeyen satırlar, güçlü ve bol deyimlerle bir çağlayan gibi yayılan, Homeros gibi, Walt Whitman'ın barbar ilahileri gibi başka şeyler de hatırlıyorum.

Oluşum sürecinde genç bir adam olan bana, ilk kez yaratmanın gizemi içine girme yolu açılmıştı. Henüz renksiz bir çanın erime halindeki tuncu gibi tümüyle akışkan bir sıcaklıktan ibaret olan düşüncenin içtepili kamçılamanın potasından doğduğunu ve sonra, azar azar soğuyarak biçimini bulduğunu görüyordum. Daha sonra onun hatlarını kavuşmasını ve bütün katılığıyla gerçekleşmesini, en sonunda ise sözün oradan berrak halde çıkmasını ve çanı çınlatan tokmak gibi insanların dilini şiir duygusuna adayışını izliyordum. Ve bir müzik parçasının ritimden çıkması veya bir tablonun tiyatrodaki her temsilinin sahneye göre hazırlanması gibi, geniş planda bütün eser, kesinlikle filolojiye karşıt bir tutumla, bir ilahiden, yeryüzünce görülebilir ve sonsuzluktan duyula-

bilir biçimde bir deniz ilahisinden çıkıyordu. Dalgalarını ufuktan ufuğa yayıyor, tepelere doğru bakıyor, koynunda uçurumlar gizliyor, bu arada hem anlam, hem anlamsızlık dolu olarak yeryüzünün kaderiyle, insanların incecik kayıklarıyla oynuyordu. Bu deniz tablosundan ulu bir izdüşüm, kanımızı çalkalayan, gürleyen ve yıkıcı bir ilk güçmüş gibi trajedinin bir anlatımı doğuyordu.

Sonra bu yaratıcı dalga, bir ülkeye doğru yuvarlana yuvarlana gidiyor, İngiltere ortaya çıkıyordu, dünyanın bütün kıyılarını, bütün enlemlerini ve yer yuvarlağının bütün bölgelerini tehdit ederek saran kararsız ögenin arka arkaya gelip çatlamasıyla ebediyen çevrilmiş olan bu ada... Bu ülkede, İngiltere’de devleti oluşturan denizdir. Onun doğru ve aydınlık bakışı, gözün, o gri ve mavi gözün, camdan evinin dibine kadar işler; her birey sanki hem deniz adamı, hem de adadır, ülkedir ve Vikinglerin denizlerde gelişigüzel gemi koşturduğu yüzyıllar sırasında yorulmaksızın güçlerini sınınamış olan bu ırkta fırtına gibi güçlü duygular şehvetle kaynaşır.

Şimdi barış, çevresinde dalgaların kükrediği ülkenin üzerine sislerini örtmekte; fakat fırtınalara alışmış olan halkı, gene deniz üzerinde olmayı ve günlük tehlikeleriyle olayların sert saldırısını tanımayı istiyor ve böylece kanlı oyunların yardımıyla kamçılایıcı, şiddetli yeni coşkular doğuyor. Önce vahşi hayvanlar avlamak ve garip savaşlar için derme çatma arenalar kurulmuştur. Ayılar arenaları kana

boyuyor, horoz dövüşleri korkunun şehvetini hayvancasına kamçılıyor; fakat çok geçmeden daha incelmış bir anlam, kahramanca sayılan insanlar arası çatışmalar içinde daha saf heyecanlar aranıyor. Ve işte o, dindarca temsillerin, kiliselerde oynayan Mister'lerin, bu insan tutkularının daha başka büyük oyunlarının, bütün bu serüvenlerin yinelendiği –fırtınalı deniz yolculuklarının– birbirini izlediği zamana denk düşer, bunlar şimdi kalbin iç denizlerinde yapılıyor. Yeni sonsuzluk, ihtirasın gelgitlerinin ve zihnin çalkantılı hareketlerinin hüküm sürdüğü okyanus dalgaları üzerinde coşkuyla gemi yürütmenin ve beşik gibi sallanmanın, savrulmanın bu her zaman güçlü Anglosakson ırkı için yeni bir haz oluşturduğu okyanus... İngiliz ulusunun dramı, Elisabeth çağı insanların dramı böyle doğuyor.

Ve hocam, betimlemek amacıyla bu barbar ve ilkel başlangıçların içine sakınmasızca kendini atarken sesi, yaratıcı sözün gücüyle çınlıyordu. Önce ses telleri ve kasları gererek mırıltı gibi çıkan sesi, giderek özgürce yükselere çıkabilen parlak madenli bir uçağa dönüşmekteydi. Yankısının karşılık verdiği oda, sıkışık duvarlar, ona boşluk gerektiğinde oldukça darlaşıyordu. Üstümde fırtınanın estiğini hissediyordum; denizin kükreyen dudağı çınlayıcı kelimeleri sertçe bağırıyordu. Yazmak için masanın üzerine eğilmiş halde, yeniden memleketimde, deniz kıyısındaymışım duygusuna kapılıyor, binlerce dalgadan ve rüzgârdan yapılmış o büyük titreyişin soluk soluğa

bana doğru geldiğini görür gibi oluyordum. İşte bu durum, ilk olarak, bir kelime gibi, bir insanın doğuşunu çevreleyen acı verici titreyiş, birdenbire benim şaşırılmış, korkmuş ve çoktan hayranlık içindeki ruhuma hareket getirdi.

Hocam, düşünceyi şiire çevirmek için güçlü bir esinlenmeyle, sözü bilimsel söylemden en güzel biçimde kopararak yazdırmayı bitirdiğinde, ben âdeta sendeliyordum. Ateşli bir yorgunluk ağırca ve direterek üzerime bastırıyordu. Bu, onunkinden pek farklı bir bitkinlikti. Bütün gücünün sonuna gelmiş olan hocamda ise tam bir tükeniş vardı. Oysa bu fışkırmaların üstüne çıkmış olan ben, hâlâ aynı dolgunluğun akışı içinde titriyordum. Her ikimiz dinlenmenin ve uykunun yolunu bulmak istiyorduk. Ben, tuttuğum notları yeniden okuyordum ve tuhaf şey, işaretler sözlere döner dönmez, herhangi biri ağzımdaki konuşmayı değiştirmiş gibi konuşuyor, soluyor ve benimkinden başka bir ses yükseliyordu. Sanki benim yerime bir başkası konuşmakta, solumakta ve kendinden geçmekteydi. Ardından şunun farkına varıyordum: Yeniden okuduğumda, onun ses tonuyla kendiminki arasında öyle bir bağlılık, öyle bir benzerlik buluyordum ki, içimde konuşanın kendim değil hocam olduğu söylenebilirdi. Çoktan beri öylesine onun varlığının çınlayışı, sözünün yankısı haline gelmiştim ki...

Bütün bunlar kırk yıl önce oldu. Oysa bugün bile, bir söylevin orta yerinde, sözün akışı ile alınıp gö-

türüldüğümde, birdenbire sıkıntıyla konuşanın kendim değil, bir başkası olduğunu, sanki duygularını ve düşüncelerini açığa vurmak için ağzımı ödünç almış bir başkası olduğunu hissediyorum. O zaman sevgili bir ölünün sesini tanıyorum. Her zaman, heyecan beni kanatlandırınca, bana sözlerimi dikte eden oluyor. Ve beni oluşturan da onun eserleridir yalnızca, bunu biliyorum.

Eser büyüyordu, gölgesi azar azar dış dünyanın görünüşünü benden kaçırarak bir orman gibi çevremde durmadan genişliyordu. Yalnız içeride, evin loşluğunun koynunda, gittikçe yayılan hışırtılı ve daima ses verici dalların altında, bu adamın kuşatıcı ve ısıtıcı varoluşunu yaşıyordum.

Üniversitedeki birkaç ders saatinin dışında, bütün günümü ona adamıştım. Sofrasında yiyordum, gece ve gündüz onun dairesinden benimkine ve benimkinden onunkine gitmek için merdivenden mesajlar inip çıkıyordu. Onun kapısının anahtarı bende, benimkinin anahtarı ondaydı; öyle ki, yarı sağır ev sahibemin çağırmasına ihtiyaç olmaksızın her an beni bulmaya gelebilirdi. Fakat onunla ilişkim sıkılaştıkça, kendimi dış dünyadan daha çok yalıtıyordum. Bu iç kürenin sıcaklığıyla aynı zamanda, her türlü toplumsal etkinliğe yabancı olan hayatının dondurucu yalnızlığını paylaşıyordum. Arkadaşlarım bana karşı belli bir soğukluk, belli bir hor görme gösteriyorlardı. Bu gizli bir fesat mıydı, yoksa profesörce görünür bir biçimde seçilişimin doğurduğu bir kıskançlık mıydı

yalnızca? Ne olursa olsun, beni ahbablıklarının dışında tutuyorlar, seminerdeki tartışmalarda, aralarında bir anlaşma varmış gibi benimle konuşmaktan, dışarıda bana selam vermekten kaçınıyorlardı. Profesörler bile bana karşı antipatilerini gizlemiyorlardı; bir gün Roman dilleri profesörüne önemsiz bir soru sorduğumda, alaycı bir tutumla şunları söyleyerek beni başından savdı:

“Profesör X ile çok samimi olduğunuza göre, bunu bilmeniz gerekirdi.”

Hak etmediğim şekilde böylesine bir soyutlanmaya, boşu boşuna kendimce bir neden bulmaya çalışıyordum. Fakat sözler ve bakışlar her açıklamayı geçersiz kılıyordu. Yalnızlığa gömülmüş iki kişi olarak yaşadığımızdan beri ben de dünyadan tümüyle çekilmiş durumdaydım.

Dikkatim tamamen zihinsel faaliyetlere doğru çevrilmiş bulunduğundan, toplum dışında bırakılmam beni fazlaca tasalandırmayacaktı; fakat sinirlerim bu sürekli çekilmeye karşı yavaş yavaş dayanamaz hale geldi. Dur durak bilmeyen aşırı bir zihin çalışması içinde haftalar boyunca zarar görmeden yaşanılmaz. Üstelik yaşama biçimimi beklenmedik bir yönde değiştirmiştım; doğanın içimizde kurmuş olduğu bu gizli dengeyi tehlikeye atacak hızla, bir uçtan öbürüne geçmiştım. Gerçekten Berlin’de davranışlarımın hafifliği kaslarımı olumlu yönde gevşetir, kadınlarla olan serüvenlerim içimde birikmiş tasaları bir oyun gibi çözüp eritirken, burada pek ağır, ezici

bir atmosfer, durmadan kamçılanmış duyularım üzerine basınç yapıyordu, öyle ki, her şey içimde sürekli titreşerek, elektrik sıçramaları ile kaynaşıyordu. Kendi zevkim için, gecenin geç saatlerine kadar, o gün yazdırılmış kâğıtları, sevgili hocama elden geldiğince çabuk götürme sabırsızlığıyla tutuşmuş olarak temize çektiğim halde, sağlam ve derin uykumu kaybediyordum artık. Belki de nedeni bu yorucu çalışmaydı.

Sonra fakülte, metinlerin çarçabuk hazırlanması, benden daha çok çaba istiyordu. Beni sürekli kamçılamaktan geri kalmayan şey, hocamla konuşmalarımızın niteliğiydi. Önünde, asla sözlerine karşı ilgisiz bir tavır takınır gibi görünmemek için sinirlerimin her biri dikkatle geriliyordu. Böylece incinen beden ise, bu aşırılıklardan öç almaya kalkışmakta gecikmedi. Birçok kez, kısa süreli bayılma nöbetleri geçirdim, bunlar delicesine ihmal ettiğim doğamın uyarıları idi; fakat uyuşturan bezginlikler gittikçe artıyordu, duygularımın her anlatımı son raddeye erişiyordu ve gerilen sinirlerim, uyumama engel olup o zamana kadar bastırılmış karmaşık düşünceleri ortaya çıkararak vücudumun bütün liflerini altüst ediyordu.

Sağlığımın açıkça bozulmaya başladığını ilk fark eden hocamın karısı oldu. Çoktandır, sık sık kaygılı bakışlarla beni dikkatlice süzdüğünü görüyordum, bile bile konuşmalarımıza belirtmeler, yüreklendirme sözleri katıyor, örneğin bana, dünyayı bir sömes-tirde fethetmeye çalışmam gerekmediğini söylüyor-

du. Sonunda tam bir kesinlikle konuştu: Çok güzel bir güneşle yıkanan bir pazar günü ben filoloji üzerinde harıl harıl çalışırken “İşte bu kadar yeter” dedi. Aynı anda kitabı ellerimden hızla çekip aldı. “Yaşam dolu bir delikanlı, nasıl bu derece tutkunun kölesi olabilir? Hep onu örnek almayınız. O yaşlıdır, siz ise gençsiniz. Sizin başka bir tarzda yaşamanız gerekir.”

Kocasından her söz ettiğinde, sözlerinin arasına bu hor görme iğnesini kaydırıyordu ki, ben, onun sadık çömezi, aşağılanmış olduğumu hissediyordum. Elimde olmayarak, hatta belki de bir tür yanlış kıskançlıkla onu, onun amacını anlamaya çalışıyordum, karısı daima beni ondan daha çok uzaklaştırmak ve alaycı davranışlarla ona aşırı bağlılığımın önüne dikilmek için uğraşıyordu. Eğer akşamleyin yazmak için uzun zaman kalırsak sertçe kapıya vuruyor ve kocasının öfkeli itirazlarına aldırmayarak, bizi, çalışmayı bırakmaya zorluyordu.

Birinde, beni büsbütün bitik bir halde bulunca, acı acı: “Bütün sinirlerinizi yıpratacak, sağlığınıza tümüyle yok edecek,” dedi. “Daha şimdiden, birkaç haftada öyle yapmadı mı? Kendi kendinize bu biçimde kötülük yapmanıza daha fazla dayanamam...” Cümlesini bitirmeksizin durdu. Fakat dudakları so-luktu ve güçlkle frenleyebildiği öfkeden titriyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, hocam, yaşamı kolay kılmıyordu bana. Ben ona tutkuyla hizmet ettikçe, o benim pek heyecanlı tapınmama karşı duygusuz kalıyordu. Bana çok seyrek teşekkür ediyor-

du; eğer, gecenin büyük bir bölümünü alan işi ona sabahleyin götürmüşsem, soğuk bir tavırla yalnızca: “Yarına kadar bekleyebilirdiniz” demekle yetiniyordu. Tutkulu çabam içinde bir gönül alıcılık eylemine girişsem, konuşmanın ortasında, dudaklarını ısırıp alaycı bir kelimeyle sözleri ağzıma tıkiyordu. Şurası doğrudur ki, benim utanmış ve bozulmuş bir halde uzaklaştığımı görünce de umutsuzluğumu yatıştırmak için sıcak, kuşatıcı bakışını yeniden bana çeviriyordu, fakat bu davranışı, evet, ne kadar seyrektili..

Bir sıcaklık bir soğukluk, bu beni bazen sevgiyle kendisine yaklaştırmaya bırakma, bazen kızgınlıkla itme tarzı, tutkuyla kıvranan hırçın ruhumu tamamen altüst ediyordu... Hayır, doğrusu ne istediğimi, ne için yandığımı, çabalarımın neyi hedef aldığını, heyecanla bağlılığımın ne yarar kırıntısı umduğunu hiçbir zaman belirtmiş olamayacağım. Çünkü bir kadına doğru çevrilmiş aşk tutkusu, pek saf bile olsa, her şeye rağmen bilinçsiz olarak bedensel bir tamamlanmayı ister. Yaratıcı doğa, bedeni oluştururken, ona yüce bir birleşme hazırlamıştır. Fakat erkekten erkeğe sunulan bir zihin tutkusu hangi gerçekleşmenin tatminini elde etmeyi ister? Durmaksızın sevilen yüzün çevresinde, hep yeni bir coşku ile tutuşarak ve hiçbir zaman yüce bir bağışla durgunlaşmayarak gider, gelir. Hep çağıl çağıl akar, ama kenarlardan taşamaz, sonuna kadar doyumsuzdur, tıpkı ruh halinde olduğu gibi.

Böylece, onun komşuluğu bana hiç yakın değildi, varlığı kendini göstermiyordu ve uzun konuşmalarla-

rımızda hiçbir zaman tam olarak gerçekleşmiyordu. Tam güvenle, kendini verdiği anda bile ardından kaba bir davranışla, bu hemen hemen kesinleşmiş anlaşmayı yıkabileceğini biliyordum. Bu kararsızlık durmadan ruhumu bulandırıyordu; aşırı kamçılanmam içinde, yalnızca üzerine dikkatini çekmek istediğim bir kitabı gevşek bir el hareketiyle, ilgisizce geri itmiş olduğu için, ya da birdenbire, akşamleyin derin bir konuşmaya daldığımızda ve düşüncelerinin fışkırmasını soluk soluğa izlediğimde –tam elini muhabbetle omuzlarıma dayadığı anda– birdenbire: “Fakat gitsenize artık. Geç oldu. İyi geceler” diyerek kalktığı zaman bir çılgınlık yapabilecek hale geldiğimi söylerken abartmıyorum.

Böyle önemsiz şeyler, beni saatlerce ve günlerce altüst etmeye yetiyordu. Belki de aşırı kamçılanmış duyarlılığım ve sürekli olarak tetikte bulunmam, hocamın zihninde hiçbir şey olmasa bile, bunda bir kötülük görüyordu. Fakat insanın derin bir duyarlılığın kargaşası içinde bocalarken hemen kendini yatıştırmaya çalışması neye yarar? Ne var ki bu olgu her gün yineleniyordu. Onun yanında üzüntü içinde kıvranıyordum, uzaklaşması ise kalbimi buz gibi donduruyordu; davranışları beni hayal kırıklığına uğratiyordu, en ufak beklenmedik şey içimi allak bullak ediyor, onda beni yatıştıracak hiçbir şey bulamıyordum.

İşin tuhafı, onun tarafından yaralandığımı her hissettiğimde, karısının yanına sığınyordum. Bel-

ki bu bilinçsizce, dilsiz uzaklaşmadan aynı ölçüde acı çeken başka bir varlığa sığınma isteğiydi; belki de biriyle konuşma, bir yardım değilse bile, hiç olmazsa bir anlayış bulma gereksinimiydi. Ne olursa olsun, gizli bir müttefikin yanına gider gibi ona doğru koşup sığınyordum. O ise her zaman benim alınganlığımla alay ediyor, ya da soğukça, omuzlarını silkerek bu acı verici garipliklere alışmam gerektiğini söylüyordu.

Fakat bazen, ani umutsuzluğumu birdenbire onun önüne, tümüyle azgın kınamalar, sarsıntılı gözyaşları, çırpınmalar eşliğinde kelime tufanı olarak boşaltınca, bana dikkati çeken bir ciddilikle ve şaşkınlık dolu gözlerle bakıyor, fakat tek söz söylemiyordu; yalnızca dudaklarının üzerinde, tümüyle tutuk, büzülmeler biçiminde kıpırdanışlar belirliyordu; ben bu sırada bir öfke ve boşboğazlık sözünü ağzından kaçırmamak için bütün gücünü kullanmak zorunda kaldığını hissediyordum. Onun da bana söyleyecek bir şeyi vardı. O da bir sır saklıyordu, belki de hocamın sırrıydı bu; fakat hocam beni sertçe ittiğinde, kendisini fazlaca sıkıştırmaya başlar başlamaz, kadıncağız, çok kez bir şakayla ya da beklenmedik bir kurnazlıkla bütün açıklama yollarını engelliyordu.

Tek bir kez, istememesine rağmen az daha bu sırrı öğreniyordum. Sabahleyin, yazdıklarımı getirirken, bir bölümünün –Marlow’un portresiydi bu– beni ne kadar heyecanlandırmış olduğunu ona coşkunlukla anlatmaktan kendimi alamadım. Ve hâlâ bu taşkın-

lığımın ateşiyle tutuşarak, kimsenin böylesine ustaca bir portre çizme gücünde olmadığını hayranlıkla ekledim. O zaman hocam dudaklarını ısırarak birdenbire yana döndü, kâğıdı masanın üzerine attı ve hor görürlükle mırıldandı:

“Böyle saçma şeyler söyleme! Ustaca olanı sen nasıl anlayabilirsin?”

Bu beklenmedik söz –ki kuşkusuz sabırsız bir utangaçlığı gizlemek için çarçabuk konulmuş bir maskeydi– bütün günümü berbat etmeye yetti. Öğleden sonra, bir ara karısıyla yalnız otururken birden, bir tür isterik bir patlayışla parlayarak ve onun ellerini tutup bağırdım:

“Niçin benden bu kadar nefret ettiğini söyleyiniz? Niçin beni bu kadar hor görüyor. Benim ona ne zararım dokundu? Niçin sözlerimin her biri onu bu derece kızdırıyor? Ne yapmam gerek? Lütfen yardım ediniz... Bana niçin katlanamıyor? Söyleyiniz bana, size yalvarırım.”

O zaman, bu vahşice patlayıştan pek şaşırmış olarak, kadıncağız delici bir gözle bana baktı. Sonra şöyle dedi:

“Size katlanmamak mı, size?” Ve aynı zamanda bir gülüş dişlerini çatırdattı; bu öyle dokunaklı, öyle iğneli bir gülüştü ki, elimde olmayarak geriledim. Benim şaşkın gözlerime öfkeyle bakarak “Size katlanmamak mı, size?” diye bir kez daha yineledi. Fakat sonra bana eğildi, bakışları yavaş yavaş yumuşadı, gittikçe daha yumuşadı, hemen hemen acıma

içeren tutumla, bir eliyle saçlarımı okşayarak birdenbire şunları söyledi:

“Siz gerçekten bir çocuksunuz, hiçbir şeyin farkına varmayan, hiçbir şey görmeyen, hiçbir şey bilmeyen bir koca bebeksiniz. Fakat böyle olması daha iyi, yoksa daha da allak bullak olurdunuz.”

Ve hemen öte yana döndü.

Kendimi yatıştırmak için boşuna çalışıyordum; aşılmaz bir kâbusun kara torbası içine dikilmiş gibi, bir açıklama bulmak ve bu karışık duyguların gizemli karmaşıklığından çıkmak için bütün gücümle savaşıyordum.

• • •

Böylece dört ay geçti; bu benim için coşkunluk ve iştirilmedik değişim haftaları olmuştu. Sömestir hızla sona yaklaşıyordu. Tatilin gelmekte olduğunu korkuyla görüyordum, çünkü ruhumun arındığı bu yeri sevmekteydim; memleketimdeki aile ocağının, fikir hayatına karışık ve donuk hayatının havası, bir sürgün, bir soyutlanma ortamı biçiminde beni korkutuyordu. Çoktandır kafamda, beni önemli bir çalışmanın burada tuttuğuna ailemi inandırmak için gizli planlar yapıyordum. Bu yiyip bitirici yaşayışın süresini uzatmak için bir yalanlar ve kaçamaklar ağını ustalıklı örmeye başlamıştım. Fakat ayrılış saatim uzun zaman önce kader yoluyla saptanmıştı. Ve bu saat, üstümde görünmez şekilde, çınlamak ve aylak insanları işe ya da paydosa ciddi ciddi çağırmak için asılı olan çanlar gibiydi...

O uğursuz akşam nasıl da, ne kallesçe güzellikle başladı. Hocamla ve karısıyla yemek yemiştım. Pencereleler açıldı ve alaca karanlığın kapladığı gökyüzü onların kararmış çerçevesi içine azar azar, yavaşça, ak bulutlarıyla giriyordu. Görkemle dalgalanan yansımalarından tatlı, berrak bir şey yayılıyor ve uzaklara doğru uzanıyordu. İnsanda güçlü ve derin bir izlenim bırakmaktaydı. Biz, karısı ve ben her zamankinden daha aşırı özgürlükle, daha durgunca ve daha olağanlıkla konuşmuştuk. Biz konuşurken hocam susuyordu; fakat sessizliği, bizim görüşmemizin üstünde her an açılmaya hazır olarak toplanmış kanatlar gibi duruyordu. Yana kaçamaklı bakışlar fırlatıyordum. Bugün onun varlığında göze çarpan bir hafifleme, biraz da heyecan vardı, fakat hiç sinirlilik yoktu. Tıpkı bulutlardaki, üstümüzde uzanan yaz bulutlarındaki gibi...

Bazen şarap bardağını kaldırıyor, renginden haz duyarak ışığa karşı tutuyordu. Ve bakışım bu davranışa neşeli bir biçimde eşlik edince hafifçe gülümsüyor, kadeh tokuşturmak istermiş gibi bardağı biraz bana doğru döndürüyordu. Yüzünü bu kadar aydınlık, hareketlerini bu kadar sıradan ve durgun olarak pek az görmüştüm. Burada, hemen hemen bir bayram sevinci içinde, sanki yoldan yayılan bir müziği dinliyormuş, ya da kulağını görünmeyen kişilerin konuşmasına vermiş gibi oturmuştu. Her zaman küçük, sürekli dalgaların koştuğu dudakları, hareketsiz ve soyulmuş bir meyve gibi yumuşaktı; şimdi yavaşça pencere tarafına çevirdiği alnı da bu tatlı aydınlığın

yansımaları içinde yıkanıyor ve bana, onda hiç bilmediğim bir güzellikte görünüyordu. Onu böylesine mutlu görmek bulunmaz bir şeydi. Acaba bu berrak yaz akşamının etkisi, içinde yayılan renkleri, açık tonlu bu havanın tatlılığının iyilik verici işleyişi mi onu böyle gösteriyordu, ya da ruhunda teselli edici bir düşünce mi parıldıyordu, bilmiyorum. Fakat açık bir kitap gibi yüzünü okumaya alıştığımdan, bir şeyin belli olduğunu hissediyordum. Bugün, iyiliksever bir tanrı, kalbinin kırıksıklıkları ve çatlakları üzerine bir merhem sürmüştü.

Ve aynı biçimde dikkati çeken bir gösterişle kalktı, alışılmış baş hareketleriyle beni çalışma odasına çağırdı. Her zaman pek aceleci olduğu halde şimdi garip bir ağırlıkla yürüyordu. Sonra bir kez daha geri döndü, dolabına gizlemiş olduğu bir şarap şişesini almaya gitti –bu da aynı biçimde alışılmadık bir davranıştı– ve özenle çalışma odasına getirdi. Tıpkı benim gibi, karısı da davranışlarındaki garipliği fark etmişti; başını dikiş sepetinden kaldırmış, şimdi biz çalışmaya giderken, onun alışılmamış biçimde ölçüsüz hareketlerini gözlerini şaşkınlıkla açmış durumda, dilsiz bir merakla izliyordu.

Her zamanki gibi loşluk içine gömülmüş olan çalışma odası, alaca karanlık içtenliği ile bizi bekliyordu. Yalnızca lamba, yazılmak için bekleyen kâğıtların beyaz paketinin çevresinde geniş bir daire çiziyordu. Her zamanki yerime oturdum ve müsveddenin son cümlesini okudum. Zihnini toparlayabilmesi ve yaz-

dırmaya başlaması için bir diyapazon gibi ritme ihtiyacı vardı her zaman. Fakat hep ilk cümleden hemen sonra söze başladığı halde, bu kez dilsiz kaldı. Sessizlik odada gittikçe genişleyerek yayılıyordu; nicedir gerilimi üzerimize ağır basmaya başlamıştı. Hocam henüz tümüyle hazır gibi görünmüyordu; çünkü arkamda sinirli sinirli gidip gelen ayaklarının sesini duyuyordum. “Bir kez daha oku!” dedi. Sesinin birden heyecanla titrediğini fark etmek tuhaf geldi bana.

Son paragrafları yineledim. O zaman sesi hemen benimkine katıldı; çarpıntılı, her zamankinden daha çabuk, daha kısa yazdırmaya başladı. Beş cümle ile sahne kuruldu; o zamana kadar açıkladığı dramın meydana gelişi için önceden yapılması gerekli kültürel koşullar olmuştu –çağın bir freski ya da tarihî bir tablosu gibi–, şimdi başıboş dolaşmadan ve “gezici araba”dan sonra birdenbire yazılı haklara ve ayrıcalıklara sahip bir ocak kurmuş ve yerleşik duruma gelmiş olan tiyatronun kendisine döndü. Bunlar ilkin “Gülün Tiyatrosu”, “Talih” gibi adlarla tahtalardan yapılma kaba barakalarda sergilenen, kendileri de kaba saba oyunlar oldu. Fakat ardından, zanaatçılar, şiirin görünür bir biçimde genişlemiş göğsünün ölçüsüne uygun yeni bir giysi biçtiler ona. Thames’in kıyılarında, bataklık, nemli ve değersiz bir arsada kazıklar üzerinde kaba altıgen kulesiyle çirkin bir ahşap yapı sahnesinde Shakespeare’in, üstadın görüldüğü “Dünya Tiyatrosu” meydana çıktı. En yüksek direğinde dalgalanan kızıl korsan bandırası ile de-

nizin kıyıya attığı bir gemi gibi, çamurlu dibe sıkıca demirlemiş olarak dikildi.

Aşağı sınıftan halk bir limandaymış gibi kaynaşırken, galerinin yukarısında, aktörlerin tepesinde, kibarlar sorumsuzca gevezelik ediyorlar. Sabırsızlıkla oyunun başlamasını istiyorlar. Ayaklarını vuruyorlar ve kılıçlarının kabzalarını tahtalara gürültüyle çarparak patırtı yapıyorlar, sonunda alçak sahne, önüne konulmuş birkaç mumun parıltısıyla aydınlanıyor ve kostümlü kişiler önceden hazırlanmışa benzeyen bir komediyi oynamak için özensizce ilerliyorlar. Ve o zaman –sözlerini hâlâ anımsıyorum– “birdenbire cümlelerin fırtınası, bu tahtalarla örülmüş sınırdan bütün çağlara, insan kalbinin bütün bölgelerine kanlı, tükenmez, derinliği ölçülemez, durgun ve trajik, son derece değişik, insanlığa en çok benzeyen görüntüsüyle, tutkunun o sonsuz denizi patlatıyor. Bu, İngiliz tiyatrosudur, Shakespeare’in dramıdır.”

Vurgulanarak söylenen bu sözlerden sonra, açıklama birdenbire durdu. Uzun ve sağır bir sessizlik izledi onu. Kaygıyla geri döndüm: Hocam ayaktaydı, bir eliyle masayı sıkarak, o bildiğim yorgun görünüşüyle duruyordu. Fakat bu kez katılığı ürkütücü durumdaydı. Ona bir şey olmasından korkarak sıçradım ve durmam gerekip gerekmediğini kaygıyla sordum. Önce soluğu kesik, dalgın ve donuk bir yüzle bana bakmakla yetindi. Fakat sonra göz bebekleri yeniden mavi aydınlığıyla şişti ve dudağı

gevşemiş olarak bana yaklaştı, üsteleyici bir tutumla bakarak:

“E, hiçbir şey dikkatini çekmedi mi?” dedi.

Belirsiz bir sesle:

“Ne yani?” diye kekeledim.

O zaman derin derin soluk aldı ve biraz gülümsemi; aylardır onda bu sarıcı, yumuşak ve tatlı bakışa rastlamamıştım.

“Birinci bölüm bitti,” dedi.

Şaşkınlıktan öyle ateşli bir coşkuya kapılmıştım ki, sevinç çılgılığını güçlkle bastırabildim. Bunu niçin fark etmemiştim? Evet, bütün çatı buradaydı, geçmişin derinliklerinden beri, işlene işlene bugünün eşiğine kadar gelmişti; orada yetkin bir biçimde kat kat yükseliyordu. Şimdi Marlow’lar, Ben Johnson’lar gelebilir, bu eşiği zaferlerle aşabilirlerdi. Bu, kitap için birinci kutlayıştı. Hemen sayfaları saymaya giriştim.

Bu ilk bölüm, sık yazıyla yetmiş sayfayı dolduruyordu; bu işin en çetin yanıydı; çünkü ardından gelecekler, düzenleme ve sunuş bakımından daha özgür olacaktı, oysa o zamana kadar tarihî belgeleri sıkışık olarak sıralamak gerekmişti. Hiç kuşku yoktu, eserini bitirecekti, yani eserimizi...

Kendimi gürültülü taşkınlıklara verip vermediğimi, sevinçten, gururdan, mutluluktan dans edip etmediğimi bilmiyorum. Çünkü coşkunun açığa vuruluşunun tümüyle beklenmedik biçimlerde olduğu kuşkusuzdu. Çünkü ben son sözleri çabuk çabuk okurken, ya da ivedice kâğıtları sayarken onları elime

alıp tartar, sevgiyle yoklarken ve çoktan hayal gücüm bütün eseri bitirmiş olacağımız zamanı erkenden hesaplarken hocam beni gülümseyerek izliyordu. Hocamın içe bastırılmış ve derine gizlenmiş olan gururu benim sevincime yansımış olarak görünüyordu; içi sızlayarak, ışıklı gözlerle bana bakıyordu.

Ağır ağır yanıma, pek yakınımaya geldi, iki elini uzatıp benimkileri tuttu; hareketsiz, beni gözden geçiriyordu. Azar azar, her zaman sönmekte olan bir ateş gibi, ama kesik kesik renkler saçan gözleri o sırada açık mavi ile doldu. Bunca şey arasında bunu yalnızca suyun derinliği ve insan duygusunun derinliği oluşturabilir. Bu parlaklık, mavi göz bebeklerinin dibinden yukarı yükseliyor, ilerliyor ve benim içime işliyordu; onlardan çıkan bu ateşli dalganın tatlılıkla varlığını; boydan boya geçtiğini, orada genişçe yayıldığını, ruhuma pek büyük ve garip bir sevinç verdiğini hissediyordum. Bütün göğsüm birdenbire bu gücün fışkırmasıyla genişlemişti, içimde büyük bir şenliğin açılıp serpiildiğini hissediyordum.

O sırada sesi, bütün bu parlaklığın üstünden:

“Biliyorum,” dedi. “Siz olmasaydınız bu işe hiç mi hiç başlayamazdım. Bunu hiç unutmayacağım. Benim bezginliğime kurtarıcı bir atılım verdiniz. Yitik ve dağınık hayatımda henüz kalmış olan şeyi siz kurtardınız, siz, yalnız siz yaptınız! Kimse benim için daha fazlasını yapmadı, kimse bana böylesine bağlılıkla yardım etmedi. Ve işte bunun için ‘size teşekkür etmem gerekir’ değil, fakat... ‘sana teşekkür

etmek gerekir!’ diyorum. Güzel! Şimdi iki kardeş gibi birlikte bir saat geçirelim.”

Beni yavaşça masaya doğru çekti ve hazırlanmış olan şişeyi aldı. İki bardak vardı. Gönül borcu belirtisi olarak bu sembolik kadeh kaldırmayı ayırmıştı bana. Sevinçten titriyordum, zira ateşli bir arzunun ani gerçekleşmesi kadar kuvvetle içten duyuşunuzu allak bullak eden şey yoktur. Onun gönül borcu, güveni en somut şekilde ifade edebilen işaretlerin en güzelini bulmuştu; bilinçsiz olarak arzuladığım bu işareti. Yılların ayrımı üstünde gerilmiş ve değeri böyle bir mesafeyi aşma güçlüğü bulunmasıyla yedi misli artmış olan kardeşçe senli benli konuşma idi bu.

Çoktan şişe çınılıyordu, bundan böyle sonsuzluğa kadar, bana inanç vererek kaygılı duygumu yatıştırması gereken henüz dilsiz sağdıçtı bu. Şimdiden ruhum, o da, bu titreşimli çınlama gibi berrak bir ses veriyordu, fakat işte küçük bir engel, kutlama anını geciktirdi. Şişe kapalı idi, ama açacağımız yoktu. Hocam onu almaya gitmek için kalkma hareketi yaptı, fakat niyetini sezerek ondan önce davranıp, sonunda kalbimi yatıştıracak ve hocama karşı olan sevgime sağlam bir biçimde tanıklık edecek olan o saniyenin bekleyişi içinde çoktan yanarak, sabırsızlıkla yemek odasına atıldım.

Böyle ivedilikle kapıyı aşip, aydınlatılmamış olan koridora çıkarken, karanlıkta, hemen sinen yumuşak bir şeye çarptım. Bu, hocamın karısı idi, kapının dı-

şından bizi dinlemiş olduğu açıkça anlaşılıyordu. Fakat tuhaf şey, çarpma sert olmasına rağmen, bir çığlık atmadı, hiçbir şey söylemeden gerilemekle yetindi; ben de bir hareket yapamayarak, ürkmüş bir halde sustum. Bu, bir an sürdü; ikimiz de, birbirimizin önünde dilsiz, utanmış duruyorduk; o, casusluk yaparken suçüstü yakalanmasından şaşkıındı, ben bu karşılaşmanın şaşkınlığından donup kalmıştım. Fakat sonra gölgede hafif bir ayak sesi duyuldu, bir ışık parladı ve onu gördüm; sırtı dolaba dayalı, yüzü solgun ve kışkırtıcıydı. Donuk bakışlarla yukarıdan aşağı beni süzüyordu; bu hareketsiz duruşta uyarmaya, bir tehdide benzeyen tasalandırıcı bir şey vardı. Fakat tek kelime söylemedi.

Uzun zaman ve sinirli sinirli, hemen hemen körü körüne araştırdıktan sonra tıpa açacağını bulduğumda ellerim titriyordu; iki kez önünden geçmem gerekti ve her seferinde gözlerimi kaldırınca, cilalı tahta gibi sert ve koyu koyu parıldayan o sabit bakışla karşılaştım. Onlarda hiçbir şey, kapıyı dinlemekte iken, suçüstü yakalanmaktan duyduğu utancı açığa vurmuyordu; tersine, kıvılcımlanan, düşmanca ve karalı gözlerinde bana yöneltilmiş anlamadığım bir tehdit vardı. Ve meydan okuma hali, bu uygunsuz davranış biçiminden vazgeçmemekte, bekçilik yapmaya ve bu durumu gözetlemeyi sürdürmeye kararlı olduğunu gösteriyordu.

Bu üstün irade beni şaşkınlığa uğratıyordu; üzerime saplanmış bu enerjik ve uyarıcı bakış altında iste-

meye istemeye eğiliyordum. Ve sonunda, kararsız bir adımla yeniden, hocamın çoktan, sabırsızlıkla, şişe elinde beklediği odaya kaydım; biraz önce duyduğum pek büyük sevinç, yerini garip ve buzlu bir bunaltıya bırakmıştı.

Fakat o beni kaygısızlıkla bekliyordu! Bakışı durgunlukla üzerime doğru çevrilmişti! Sonunda onu, ilk kez böyle hüzün bulutları alnını terk etmiş halde görüyordum. Bunu görebileceğimi hep hayal etmiştim. Fakat şimdi ilk kez içtenlikle bana doğru çevrilmiş bu alında dinginlik pırıldarken, söyleyecek söz bulamıyordum. Bütün gizli sevinçlerim, gizli gözeneklerden kaçıp gidiyordu. Duyduğu yakınlıkla sen kelimelerini kullanarak, bana bir kez daha teşekkür ederken, çarpışan bardaklar gümüşü bir ses çıkarırken çekingen, hatta utanmış halde onu dinliyordum.

Koluyla belimi dostça sararak beni koltuğa götürdü; karşı karşıya oturduk, elini serbestçe benimkinin içine koymuştu, ilk kez onu, varlığı içinde tamamen açık kalpli ve kendi kendiliği içinde hissettim. Fakat gene söyleyecek söz bulamıyordum, elimde olmayarak bakışım hâlâ kapı yanına çevriliydi; karısının gene orada dinlemekte olduğu korkusuyla doluydum. “O duyuyor,” diye düşünüyordum durmadan, hocamın bana dediği, benim söylediğim her kelimeyi o duyuyor. “Niçin tam da bugün, evet niçin bugün?”

O sıcak bakış beni sararken, hocam birdenbire: “Bugün sana kendimden, kendi gençliğimden söz etmek istiyorum,” dedi. Önüne elimi yalvarırcasına uzatarak, isteğini geri çevirir bir tutumla karşısına öyle dikildim ki, gözlerini kaldırıp şaşkınlıkla baktı.

“Bugün olmaz,” diye kekeledim. “Bugün olmaz. Bağışlamanızı dilerim.”

Varlığını ona söyleyememek zorunda kaldığım bir casusun önünde sırrını açığa vurabileceği düşüncesi benim için ne korkunçtu.

Hocam pek anlamamış bir tarzda bana baktı:

“Neyin var?” diye sordu, hafif bir hoşnutsuzlukla...

“Yorgunum! Bağışlayınız beni... Elimde değil...” Bunu söylerken baştan aşağı titreyerek kalktım; “sahnırım gitmem daha iyi olacak.”

İstemeyerek bakışım, önünden geçerken kapıya doğru kaydı, orada, panolar arasında saklanmış o düşman ve kıskanç merakın pusuda beklediğini kuvvetle fark ediyordum.

Bunun üzerine, o da koltuktan ağır ağır kalktı. Birdenbire bitkinleşmiş yüzünün üzerinden bir gölge uçu.

“Sahiden gitmek mi istiyorsun, daha şimdiden?.. Bugün, tam da bugün?”

Bunu söyleyerek, görünmez bir gerilimle ağırlaşmış elimi tutuyordu. Fakat aniden onu bir taş gibi düşmeye bıraktı:

“Yazık,” diye bağırdı bir hayal kırıklığı içinde. “Seninle bir kez özgürce konuşacağım için o kadar sevinmişim ki... Çok yazık!”

Bir an bu derin iç çekişi, kara bir kelebek gibi odanın içinde gezindi. Utanç dolu, şaşkınlık dolu, açıklanamaz bir korkuyla doluydum. Sarsak adımlarla çekildim ve kapıyı arkamdan yavaşça kapadım.

• • •

El yordamıyla, güçlkle yürüyerek odama gelebilirdim ve kendimi yatağın üzerine attım; fakat uyuyamadım, ince duvarlı odamın hocamınkinin üstünde asılı olduğunu ve yalnız karanlık ve gizemli bir dōşemeyle ayrıldığını o zamana kadar hiç bu kadar güçlü hissetmemiştim. Ve şimdi bilenmiş duyularımle bu iki varlığın beni gözetlediğini büyüleyici bir biçimde hissediyordum. Onları görmeksizin görüyordum. Hocamın şimdi benim altımda, odasında heyecan içinde gidip geldiğini, oysa karısının başka herhangi bir yerde sessiz oturduğunu, ya da bir ecinni gibi kulağı kırışte gezindiğini, işitmeksizin işitiyordum. Ayrıca, gözlerini dört açmış bir casusunkini andıran bu davranışının içimi dehşetle doldurduğunu biliyordum. Bir kâbusun içine düşmüştüm; birdenbire bu ağır ve sessiz evin, bütün gölgeleri ve karanlığı ile üzerime yüklenmekte olduğu duygusuna kapıldım.

Yorganımı üzerimden attım. Ellerim yanıyordu. Ne yapmıştım? Merak ettiğim şeye az önce pek yakındım, sıcak soluğunu çoktan yüzümde duyuyordum, ama şimdi yeniden uzaklaşmıştı; fakat gölgesi, onun dilsiz, yarı saydam gölgesi bir mırıldanma gü-rültüsüyle gene ortalıkta dolaşıyordu. Onun, evde bir

tehlike gibi kokusunu alıyordum, hafifçe ön ayakları üzerinde sürünen bir kedi gibi hep burada ilerleyerek ve gerileyerek, ama gene de bir hayaleti andırarak geziniyordu.

Ve hâlâ karanlığın içinde hocamın sarıcı, uzatılmış eli gibi yumuşak bakışını ve aynı anda kesici, tehdit edici ve ürkütücü öbür bakışı, karısınınkini hissediyordum. Onların sırrı karşısında ne yapabilirdim? Niçin bu iki kişi, gözlerini kırpmadan kendi tutkuları arasına beni de yerleştiriyordu? Beni niçin kavranılmaz uzlaşmazlıkları içine karıştırmış ve niçin beynimin içine yakıcı öfke ve kin ışınını sokmuşlardı?

Alnım hâlâ ateşler içindeydi. Kalkıp pencereyi açtım. Dışarıda kent yaz çıplaklığı içinde uzanmış, rahatça uyuyordu. Hâlâ ışıklarının pırıldadığı pencereler vardı; fakat oralarda oturanlar tatlı bir söyleşinin gevşekliği içindeydi; belki bir kitap ya da sevimli bir müzik yüreklerini ısıtıyordu. Ve şurada, beyaz pencere çerçevelerinin hâlâ karanlığa hâkim olduğu yerde durgun bir uykunun soluk alıp verdiği kesindi. Bütün bu sakin damların üstünde, gümüş buğuları içindeki ay gibi, tatlı bir dinleniş, duru ve iyilik dolu bir sessizlik süzülüyordu, saatin on bir vuruşu ise, yumuşaklıkla, rüya gören ya da rastlantıyla bu dünyayı dinleyen kulaklara dökülmekteydi. Yalnızca ben, bu evde, hâlâ çevremde uyanık kimselerin gezindiğini ve garip, kötü düşüncelerle kuşatılmış olduğumu hissediyordum. İçimde bir şey sürekli olarak bu karışık gürültüleri anlamaya zorluyordu beni.

Birden korkuyla geriledim. Merdivende bir gü-rültü mü işitmişim? Daha iyi dinlemek için kulak verdim. Ve gerçekten orada, bir kör gibi el yorda-mıyla, ihtiyatlı ve sarsak adımlarla merdivenin basamaklarını çıkan biri vardı. Üzerine basılan tahtanın o boğuk çıtırtısını, o iniltiyi tanıyordum. Bu adımlar ancak bana doğru, yalnız bana doğru yönelebilirdi; çünkü burada, damın altında, uzun zamandan beri uyuyan ve kaldı ki, asla kimseyi ka-bul etmeyen sağır, yaşlı kadından başka kimse otur-muyordu. Acaba hocam mıydı bu? Hayır, bu onun acele, keskin ve kısa sarsıntılı yürüyüşü değildi; bu adımlar, her basamak üzerinde duraksıyor ve kor-kakça sürükleniyordu –tam da bu anda–; bir dost değil, bir cani ancak böyle yaklaşabilirdi. Öyle bir gerginlik içinde dinliyordum ki, kulaklarım uğul-duyordu. Ve o anda çıplak bacaklarım boyunca buz gibi bir şey yükseldi.

İşte, sürgü hafifçe gıcırdıyordu. Çoktan kapıya varmıştı, bu kaygılandırıcı konuk. Ayaklarımın çıp-lak parmakları üzerine gelen ince bir hava akımı, dış kapının açılmış olduğunun belirtisiydi; fakat anahtar yalnızca hocamda vardı. Gelgelelim, eğer o ise, niçin bu kadar kararsız, bu kadar tuhaftı? Kaygılı mıydı, beni nasıl bulacağını mı merak ediyordu? Ama bu gi-zemli konuk, şimdi dışarıda hole kadar ulaşmışken niçin çekingenlik gösteriyordu? Çünkü bu kaçak ve sürünen adımlar şimdi donup kalmıştı. Ben de kor-kudan öylece donup kalmıştım. Neredeyse bağırarak

gibi oluyordum, fakat macunumsu bir şey boğazımı yapıştırıyordu. Açmak istediğim ayaklarım yere mihlanmış gibi hareketsiz kaldı. Şimdi ikimizin arasında, bu kaygılı konuğumla benim aramda yalnızca ince bir bölme vardı, ama ne ben ne de o birbirimize karşı bir adım atabiliyorduk.

O sırada duvar saati çaldı. Tek bir vuruş; saat on biri çeyrek geçiyor. Fakat bu ses, uyuşukluğuma son vermeye yetti. Kapıyı açtım.

Ve gerçekten, hocam oradaydı, elinde bir mumla duruyordu. Aniden açılan kapının oluşturduğu hava akımı, mumun alevini mavi bir parıltıyla taçlandırdı ve profesörün arkasında titreyen gölge, onun katı karaltısından devimsi bir irilikte koparak, sarhoş bir adam gibi, duvarın üzerinde bir sağa, bir sola sallandı. Fakat o da beni görünce bir hareket yaptı; uykusunda beklenmedik bir hava esintisine uğramış olarak, irade dışı bir hareketle, titreyerek yorganı üzerine çeken kimse gibi, kendi üzerinde bükülüp kıvrıldı. Sonra geriledi, elindeki mum ise yere damlalar dökerek yalpalıyordu.

Ölürcesine korkmuş halde titriyordum. Ancak şöyle kekeleyebildim: “Neyiniz var?” Konuşmadan bana baktı; onda da bir şey, söz söylemesine engel oluyordu. Nihayet mumu komodinin üzerine koydu ve boşlukta bir yarasa gibi gidip gelen gölgelerin oyunu hemen yatıştı. Profesör kekeledi: “İstiyordum, istiyordum ki...”

Yeniden sesi kesildi. Orda, gözleri inik, suçüstü yakalanmış bir hırsız gibi ayakta duruyordu. Bu sıkıntı, bu davranış, benim gecelik içinde titreyişim ve onun kendi üzerine büzülüğü ve utanç içinde şaşkın duruşu dayanılmaz bir şeydi.

Birdenbire, zayıf karaltı sarsıldı. Bana yaklaştı. Bir gülüş, kötü ve çirkin, dudakları sıkılı olduğu halde, yalnız bir tehdit gibi gözlerini ışıldatan bir gülüş, sırtarak üzerime kondu, garip bir maskeye benzeyerek bir an donmuş gibi kaldı. Sonra, bir yılanın çatal dili gibi sivri bir ses şu ıslık gibi çıkan sözleri dök-türdü:

“Yalnız size şunu demek istiyordum ki... Birbirimize sen demememiz daha iyidir... Bu... Bu.. Bir öğrenciyle hocası arasında doğru olmaz... Anlıyor musunuz? Aradaki uzaklığı korumak gerek... Uzaklıkları.... Uzaklıkları...”

Ve bunları söylerken bana öyle bir kinle, şamara benzeyen öyle bir saldırgan kötülük duygusuyla bakıyordu ki, elleri ister istemez yırtıcı hayvanın pençeleri gibi gergin duruyordu. Sendeleterek biraz geriledim. Delirmiş miydi? Sarhoş muydu? Burada, yumruğu sıkılmış, üzerime atılmak ya da suratıma vurmak istemiş gibi duruyordu.

Fakat bu korkunç durum ancak bir saniye sürdü. Bu saldırgan bakış çarçabuk göz kapakları altına geri çekildi. Profesör geri döndü, özrü andıran bir şey mırıldandı ve mumu kavradı. Kara ve aceleci bir şeytan gibi, çoktan yerde kendi üzerine çekilmiş olan gölge,

kımıldamaya koyuldu ve kapının eşiği üzerinde burkularak hocamın önüne geçti. Sonra ben söyleyecek kelime bulamadan kendisi de çekip gitti. Kapı gürültüyle kapandı ve aceleci adımlarının altında merdiven ağır bir biçimde, acı acı gıcırdadı.

Bu geceyi hiç unutmayacağım; içimde soğuk bir öfke ile yakıcı ve sonuçsuz bir ümitsizlik, vahşi bir savaşıma duygusu yer değiştirip duruyordu. Düşüncelerim havai fişekler gibi karmakarışık bir halde beynimi delip geçiyorlardı. Beni yiyip bitiren işkence içinde yüz kez, ‘Niçin bana eziyet ediyor?’ diye sordum. Neden, geceleyin, yalnızca yüzüme böylesine düşmanca bir hakareti fırlatmak için merdiveni gizli gizli çıkacak kadar benden nefret ediyordu? Ona ne yapmıştım? Şimdi ne yapmam gerekiyordu? Onu nasıl yatıştırabilirdim, çünkü nasıl yaralamış olduğumu bilmiyordum. Kendimi ateşler içinde yatağıma attım: Kalktım, kendimi tekrar yorganın altına gömdüm; fakat o hayaletimsi görüntü hep karşıma dikiyordu. Kaçakça ilerleyen ve önümde tam anlamıyla bozulan hocam ve onun arkasında, duvarın üzerinde sallanan garip, ne olduğu bilinmez o devimsi gölge...

Ertesi sabah, kısa ve hafif bir uyuklayıştan sonra kalktığımda, önce rüya görmüş olduğumu sandım. Fakat o mumdan akmış olan yuvarlak ve sarı leke komodinin üzerine yapışmış olarak duruyordu hâlâ. Ve tamamen ışıklara boğulmuş odanın ortasında, bir hırsız gibi buraya kaymış olan bu gecenin konuğunu hatırlamamı önleyemiyordum.

Öğleye kadar çıkmadım. Ona rastlamak korkusu bütün gücümü felce uğratiyordu. Yazmayı, okumayı denedim, başaramadım; sinirlerim mayınlanmış gibiydi. Her an hıçkırıklar, ulumalar biçiminde aşırı gümbürtüyle patlama tehlikesi gösteriyordu. Parmaklarımın, ağaç yaprakları gibi titrediğini görüyordum. Onları rahat tutma gücünü bulamıyordum kendimde. Dizlerimin bağı kesilmiş gibiydi, bacaklarım bükülüyordu. Ne yapmalı? Bitkinleşinceye kadar bunu sordum kendi kendime. Çoktandır kanım şakaklarımda uğulduyor ve görüşümü puslandırıyordu. Fakat özellikle, kendime güvenimi kazanmadan, sinirlerim yeniden önceki gücüne kavuşmadan çıkmamalıydım, merdivenleri inmemeliydim, birdenbire ona rastlamamalıydım. Karınım aç olarak, yıkanmamış, bozulmuş, altüst olmuş halde kendimi tekrar yatağın üzerine attım ve yeniden duyularım ince duvar engelinin ötesinde neler geçtiğini keşfetmeye çalıştı. Şimdi nerede bulunuyordu, ne yapıyordu, uyanmış mıydı ve benim gibi hayal kırıklığı içinde miydi?

Öğle oldu, ama ben hâlâ karmakarışık duygularımın ateşiyle yanarak yatağın üzerinde uzanmış durumdaydım. Sonunda merdivende bir ayak sesi duydum. Bütün sinirlerim içimde alarm çanı çaldı. Fakat bu adımlar hafifti, kaygısızdı, hızlı atılımı ile basamakları ikişer ikişer çıkıyordu; bir el kapımı vurmaya başlamıştı. Sıçradım ve açmadan sordum:

“Kim o?”

“Niçin yemeğe gelmiyorsunuz?” diye biraz kızmış bir tonda karşılık verdi profesörün karısı. “Hasta mısınız?”

“Hayır, hayır,” diye mırıldandım sıkıntıyla. “Geliyorum, şimdi geliyorum.” Artık benim için elbisemi sırtıma geçirmek ve aşağı inmekten başka yapılacak iş kalmadı. Fakat kollarım ve bacaklarım öylesine titriyordu ki, merdivenin tırabzanına dayanmam gerekti.

Yemek salonuna girdim, iki kişilik servisten birinin önünde hocamın karısı beni bekliyordu, bana haber vermek zorunda kalmış olmasından dolayı hafifçe sitem ederek selamladı. Profesörün yeri boştu. Kanımın tepeme çıktığını hissettim. Bu beklenmedik bulunmayı ne anlama geliyordu. Benimle aile ortamında karşılaşmaktan, benden daha mı çok korkuyordu? Utanıyor muydu ya da bundan böyle benimle aynı masaya oturmayı istemiyor muydu? Sonunda profesörün gelip gelmeyeceğini sormaya karar verdim.

Karısı, şaşırılmış halde bana baktı:

“Bu sabah trenle gittiğini bilmiyor musunuz?” dedi.

“Gitti mi?” diye kekeledim. “Nereye?”

Hemen suratı asıldı:

“Kocam bunu bana söylemeye tenezzül etmedi; herhalde alışılmış gidişlerinden biridir.”

Sonra birdenbire bana dönerek sorgulayıcı bir tutumla hızlı hızlı şunları söyledi:

“Demek siz de bilmiyorsunuz? Oysa bu gece, kesinlikle size çıkmıştı; bunun, sizden izin almak için

olduğunu sanıyordum. Tuhaf, gerçekten tuhaf. Size de mi bir şey söylemedi, size de mi?”

“Bana da!” dedim. Bu çığlıktan başka bir söz çıkmadı ağızımdan. Ve bu çığlık, sıkılmama rağmen son saatlerde içime tıklılmış olan her şeyi dışarı taşırdı. Bu ani bir patlayış gibi oldu. Hıçkırıklar, çarpıntılı ve öfkeli iniltiler patlayışı oldu. Artık umutsuzluktan, çıldırtasıya acıdan oluşmuş, karmakarışık kelimeler ve çığlıklar savuran alık bir kütleden başka bir şey değildim. Ağlıyordum, daha çok titreyen dudağım, içimde birikmiş bütün acıları boşaltıyor ve ben onları isterik hıçkırıklar içinde boğuyordum. Yumruklarım şaşkınlıkla masaya vuruyor ve ben, çabuk kızan, hırçın bir çocuk gibi, yüzüm gözyaşlarına bulanmış halde, haftalardan beri içimde bir fırtına gibi hazırlanmış olan şeyi kudurganlıkla patlamaya bırakıyordum. Ve bu dizginsiz içimi dökme beni ferahlatırken, aynı zamanda kadıncağının karşısında kendimi ele vermiş olmaktan sonsuz bir utanç duyuyordum.

“Neniz var? Allah aşkına, ne oluyorsunuz?”

O bunu söyleyerek tümüyle sarsılmış bir durumda birdenbire kalkmıştı. Sonra yanıma geldi ve beni masadan alarak divana götürüp şunları ekledi:

“Buraya uzanınız. Rahat ediniz!”

Çarpıntılı sarsılmalar baştan başa titreyiş içindeki vücudumu zangırdatmayı sürdürürken o ellerimi okşuyor ve kendi ellerini saçlarımdan üzerinden geçiriyordu.

“Kendinize işkence etmeyiniz, Roland, kendinize işkence etmeyiniz. Her şeyi biliyorum. Bunun geleceğini anladım.”

Hâlâ saçlarımı okşuyordu, fakat sesi birdenbire sertleşti.

“Onun insanları acı vermek için nasıl davrandığını ben kendimden bilirim. Kimse benden daha iyi bilemez. Fakat inanınız bana, o kendi başına dayanıklılığı olmayan insana, bütün desteğinizi verdiğinizde hep sizi uyarmak istiyordum. Siz onu tanıyorsunuz, siz bir körsünüz, bir çocuksunuz. Siz bir şeyden kuşkulanmıyorsunuz, hatta bugün bile, şu anda bile... Ya da belki bugün ilk kez bir şey anlamaya başladınız mı? Onun için de, sizin için de iyi olur.”

Sevgiyle üzerime eğilmiş halde kaldı; sözleri ve acımı dindiren yatıştırıcı elleri sanki yumuşak bir derinlikten geliyor gibiydi. Bu bana nihayet yeni bir sevgi soluğuna rastlamanın ve yanımda dostça davranan, hemen hemen anne sevgisiyle dolu bir kadının elinin varlığını hissetmenin hazzını veriyordu. Belki uzun zaman bundan yoksun kaldığımdan ve şimdi sevecenlikle üzerime eğilmiş bir kadının hüznü perdesi arasından bana gösterdiği ilgiden dolayı acım hafifliyordu.

Fakat her şeye rağmen çok ezilmiştim, bu kriz içinde kendimi ele vermekten ve böylece kendimi umutsuzluğum nedeniyle teslim etmiş olmaktan ne kadar utanmıştım. Ve güçlkle doğrulurken, gene elimde olmayarak bana bütün yaptıklarından yakı-

nıp, önce nasıl ittiğini, kovduğunu, sonra yeniden kendine çektiğini söyleyerek yeniden hem hızlı, hem kesintili bir krize kendimi kaptırdım. Hiçbir nedeni olmaksızın bana karşı sertlik gösterdiğini, acımasız olmasına rağmen ona sevgiyle bağlandığımı, severken nefret ettiğimi, nefret ederken sevdiğimi söyledim. Kendimi gene öylesine kamçulamaya başlamıştım ki, kadıncağızın yeniden beni yatıştırması gerekti. Elleri, yumuşacık elleri, beni öfkeyle kalkmış olduğum divanın üzerine sertlik göstermeksizin yeniden itti. Sonunda biraz yatıştım. O tümüyle düşünceli, susuyordu. Bütün bunları anladığını, belki de benden daha çok anladığını seziyordum.

Bu sessizlik bizi birkaç dakika bağladı, sonra kadın şunları söyleyerek kalktı:

“Güzel, şimdi oldukça uzun zaman çocukluk ettiniz, artık gene erkekleşiniz. Sofraya oturup yiyiniz. Bunda hiç de trajik bir şey yok; bu, sonra aydınlanacak olan basit bir yanlış anlamadır.” Ben birkaç inkâr eden davranışta bulunurken, o kesin bir dille şunları ekledi:

“Bu aydınlanacaktır, çünkü sizi uzun süre böyle bir o yana, bir bu yana çekilmeye, altüst olmaya bırakmayacağım. Bunun bitmesi gerek, sonunda onun biraz kendini engellemeyi öğrenmesi gerek. Onun se-rüven oyunlarına hizmet edemeyecek kadar iyisiniz. Onunla konuşacağım, inanınız bana. Şimdi, sofraya.”

Utanmış ve isteksizce dediğini yaptım. O belli bir çabukluk ve konuşma bolluğu ile önemsiz şeylerden

söz etti, ben ise elimde olmayarak yaptığım bu patlayışa önem vermemiş ve çoktan unutmuş gibi görünmesinden dolayı ona karşı içimden minnettarlık duyuyordum. Bana bu arada, pazar olan ertesi gün profesör M... ve onun nişanlısıyla yakın bir gölün kıyısında bir parti vereceklerini ve onlarla birlikte gelmem, böylece kitaplarımdan kendimi ayırmam ve eğlenmem gerektiğini söyledi. Bütün sorunlarım aşırı çalışmamdan ve sinirlerimin aşırı kamçılanmasından ileri geliyormuş. Bir kez suya girdim mi, ya da yola çıktım mı, vücudum dengesini bulacakmış. Onlarla birlikte gideceğime söz verdim.

Her şey, yalnızlıktan, karanlıkta dolaşıp duran bu düşüncelerle odamda kalmaktan daha iyiydi.

“Bugün öğleden sonra da kapalı durmayınız. Gezmeye, koşmaya, eğlenmeye gidiniz,” diye gene ısrar etti.

‘Her zamanki gibi en içten duygularımı keşfetmesi şaşkınlık verici’, diye düşündüm. Yabancı olduğu halde bana gerekeni, bana kötülük yapan şeyi biliyor, oysa öbürü, bilim adamı, beni iyi tanımıyor ve kırıyor.

Ona, kendisini dinleyeceğime söz verdim. Ve minnettarlıkla bakınca yüzünde yeni bir anlam buldum. Her zaman alaycı ve densiz görünen ve ona biraz küstah, arsız bir erkek çocuk görünümünü veren şey yok olmuş, yerini tatlı ve acıyan bir bakışa bırakmıştı. Onu hiç bu kadar ciddi görmemiştim.

İçimde karışık bir duygu: ‘Niçin o da bana böylesi iyilik okunan tavırla hiç bakmıyor?’ diye soruyordu

özlemle, ‘niçin beni incittiğini hiç görmüyor? Niçin o kadar yardım edici, sevecen ellerini saçlarımdan üzerine ya da ellerimin içine hiçbir zaman koymadı?’

Bu kadının elini minnettarlıkla öptüm, ama o heyecanla, hemen hemen sertçe elini çekti.

Sesiyle beni okşarcasına, gene: “Kendinizi üzmeyiniz” diye üsteledi. Fakat sonra dudakları birden kalsıldı; yerinden doğrularak alçak sesle:

“İnanınız bana, o buna layık değildir,” dedi.

Ve güçlkle duyulabilir bir biçimde mırıldandığı bu söz, çoktan, hemen hemen yatışmış olan yüreğimi yeniden acıyla dağladı.

• • •

O gün öğleden sonra ve akşamleyin yaptığım şeyler o kadar gülünç ve o kadar çocukçaydı ki, yıllar boyunca düşündükçe utanç duydum ve hatta o güne ilişkin en küçük anıyı bir iç sansür hemen boğdu. Bugün, bu hödüklüklerden artık hiç korkmuyorum; tersine karışık bir tutkuya kapılmış olarak kendi duygusunun kararsızlığını bastırarak saklamaya çalışan coşkun genci şimdi çok iyi anlıyorum.

Kendimi, bir teleskop içindeymiş gibi olağanüstü uzunluktaki bir dehlizin ucunda görüyorum. O dar-madağınık ve umutsuz delikanlının kendi kendine karşı neye girişeceğini bilmeksizin odasına çıktığını görüyorum. Birdenbire paltosunun üzerine atılıyor, başka bir tutum takınıyor, yabanıl bir biçimde varlığının derinliğinde kararlı davranışlar aramaya gidi-

yor ve sonra ansızın canlı ve sert adımlarla, işte kendini caddeye atıyor. Evet, bu benim, onu tanıyorum, bu zavallı çocuğun o zamanki bütün düşüncelerini biliyorum: şaşkın ve sıkıntılı; biliyorum; birden aynanın karşısında diklendim ve kendi kendime:

“Vız gelir bana o, şeytan alsın onu!” dedim. “Bu yaşlı deli yüzünden kendime işkence etmek niçin? Karısının hakkı var. Neşeli olalım, eğlenelim. İleri.”

Gerçekten sokağa böyle indim. Bu, kurtulmam için ani bir sarsıntı oldu, sonra tabana kuvvet bir koşu... Sevinçli güvenin pek o kadar sevinçli olmadığı ve hareketsiz buz kütesinin yüreğimin üzerinde hâlâ ağırlığını duyurduğunu kabul etmemek için korkakça ve körce bir kaçıştı bu. Kuvvetli bastonum elimde iyice sıkılmış durumda ve her öğrenciye bir bir bakarak yürüyüşümü hâlâ hatırlıyorum, içimde tehlikeli bir istek vardı, biriyle dövüş etmek, durmadan homurdanan öfkemi ilk gelenin üzerine boşaltmak istiyordum. Fakat çok şükür ki, kimse bana dik kat etme tenezzülünde bulunmadı.

O zaman, filoloji öğrencisi arkadaşlarımla sık sık toplandıkları kahveye yöneldim, davet edilmeksizin masalarına oturmaya ve en küçük bir kaba kelime oyununda bir kıskırtma nedeni bulmaya hazırdım. Fakat gene burada da kavgacı kızgınlığım boşlukla karşılaştı. Hava güzel olduğundan öğrencilerin çoğu kır gezintilerine çıkmıştı ve kalan iki üç öğrenci beni incelikle selamladı ve ateşli kızgınlığımı kabartacak en küçük bir şey yapmadı. Hoşnut olmayarak, çok

geçmeden kalktım ve dış semtlerin kötü ün yapmış bir meyhanesine gittim. Orada, küçük kentte yaşayanların tortusu, bir gürültülü kadınlar orkestrasını dinleyerek bira ve duman arasında kabaca eğleniyordu. İki ya da üç kadehi çarçabuk yuttum, hafif kadınlardan birini, kendisi gibi kuru ve fazla boyalı bir kadının arkadaşını masama davet ettim, dikkati üstüme çekmekten marazi bir sevinç duydum.

Küçük kentte herkes beni tanıyordu, herkes benim profesörün çömezi olduğumu biliyordu; öte yandan bu kadınlar açık saçık giysileri ve davranışlarıyla ne mal olduklarını gösteriyorlardı. Böylece kendimi ve aynı biçimde profesörümü –aptalca düşündüğüm gibi– lekelemek istiyor, bu çılgınca ve gülünç zevkten neşeleniyordum. ‘Onun bana vız geldiğini ve saygınlığını tasa etmediğimi görebilirler mi?’ diyordum, kendi kendime. Ve herkesin önünde o iri göğüslü yaratığa her türlü incelikten yoksun ve en utanç verici tarzda kur yaptım.

Bu, çılgınca bir kötülük yapma sarhoşluğu idi ve çok geçmeden gerçek bir sarhoşluk oldu, çünkü şarapları, birayı, başka içkileri kabaca karıştırarak her şeyi içiyorduk; öyle sert davranışlarda bulunuyorduk ki, çevremizdeki sandalyeler devriliyor ve komşu masadakiler ihtiyatla kenara çekiliyordu. Fakat utanç duymuyordum, tersine; çılgın kafamın içinde öfkeli öfkeli, böylece öğrenecek diyordum, benim için ne kadar önemsiz biri olduğunu görecektim. Ah! Hüzünlü değilim, incinmiş değilim, tümüyle tersi...

Yumruğumu masanın üzerine vurarak “Şarap, şarap!” diye bağırdım; elimi öyle kuvvetle indirmiştim ki bardaklar titredi. Sonunda iki kadınla birlikte, birini sağ koluma öbürünü sol koluma alarak çıktım ve her zamanki gezinme saatinin öğrencileri, genç kızları, sivilleri ve askerleri, sakın ve eğlenceli bir yürüyüşle bir araya topladığı büyük caddeye çıktım. Alkolden ağırlaşmış, yalpalayan bir üçlü halinde o kadar gürültü yaparak yolun ortasına geçtik ki, sonunda bir belediye zabıtası kızgın kızgın ilerledi ve bizi sert bir tavırla, patırtıyı kesmemiz için uyardı.

Ondan sonra olanları tam olarak anlatamayacağım. Mavi bir ispirto buğusu hafızamı karartıyor; yalnızca iğrenerek ve aslında kendim de duyularıma güçlülükle hâkim olarak, para verip iki sarhoş kadını başımdan savdığımı, sonra bir yerde kahve ile konyak içtiğimi; üniversitenin karşısında profesörlere karşı sert ve acı bir söylev çekip, çevremde toplanmış olan sokak çocuklarını neşelendirdiğimi hatırlıyorum. Sonra da kötü bir içgüdüyle, kendimi biraz daha kirletmek ve ona daha da zarar vermek için – bu, karışık ve tutkulu bir öfkeden doğmuş aptalca bir düşünceydi– geneleve gitmek istiyordum, fakat yolu bulamadım; sonunda, keyfi kaçmış bir halde, sendeleyerek evimin yolunu tuttum. Ancak el yordamıyla, güçlülükle kapıyı açabildim ve merdivenin ilk basamağına tam anlamıyla sürünerek vardım.

Fakat profesörün kapısı önüne gelince, başım buzlu bir suya batırılmış gibi, bütün sarhoşluğum

birdenbire uçup gitti. Ayılmış olarak, darmadağınık yüzümde öfkeli ve güçsüz çılgınlığımın hayalini gördüm. Kimsenin beni görmemesi için, dövülmüş bir köpek gibi sine sine, pek yavaşça, kaçaklara özgü hareketlerle odama süzüldüm.

Ölü gibi uyumuşum; uyandığımda, güneş çoktan döşemeyi ışığa boğmuştu, yavaş yavaş karyolamın kenarına doğru yükseliyordu. Birdenbire yatağımdan fırlayıp aşağı indim. Sancıyan kafamda, gecenin anısı azar azar canlanıyordu; fakat bütün utanç duygusunu geri ittim, daha çok utanmış olmak istemiyordum. Gerçekten, böyle sersemce davranışımın onun hatası, yalnızca onun hatası olduğuna kendimi inandırmaya çalıştım. Gece geçmiş olanların bir öğrenci eğlentisinden başka bir şey olmadığını, haftalar ve haftalardan beri çalışmak ve gene çalışmaktan başka bir şey bilmemiş olan birine bu hakkın tanınacağını kabullenerek avundum. Fakat kendi kendimi haklı çıkarmaya çalışırken gene tedirginlik duyuyordum; sıkıntılı ve süklüm püklüm, dün, gezintisinde onunla gelmek için verdiğim sözü hatırlayarak, hocamın karısını bulmaya indim.

Garip şey, kapısının tokmağına dokunur dokunmaz, şimdi yeniden, içimde, onunla olduğum zamanlardaki o yakıcı aptalca, yürek parçalayıcı, beni kaç kez sarmış olan o öfkeli umutsuzluğu duydum. Kapıyı hafifçe vurdum. Karısı karşıma çıkarak bana garip bir tatlılıkla baktı.

Azarlamadan çok, acıma ile:

“Ne aptallıklar yapıyorsun?” dedi. “Neden kendini böyle cezalandırıyorsun?”

Orada pek utanmış durumda kaldım. Demek, benim çılgınca davranışımı çoktan öğrenmişti. Fakat ardından şunları söyleyerek sıkılmama hemen son verdi:

“Bugün akıllıca davranacağız. Saat onda profesör M.. nişanlısıyla gelecek; sonra trene bineceğiz, kürek çekerek, yüzerek bütün bu aptallıkları silkip yok edeceğiz.”

Sıkıntılı bir sesle, pek de boşuna, hocamın dönüp dönmediğini sormaya gene cesaret ettim. O bana karşılık vermeksizin baktı, çünkü kendim de bu sorunun gereksiz olduğunu biliyordum. Tam saat onda profesör geldi. Yahudi olduğu için üniversite toplumundan oldukça ayrı yaşayan ve doğrusu yalnızlığımız içinde bizi ziyaret eden tek kimse olan, genç bir fizikçiydi. Nişanlısı, ya da daha büyük olasılıkla metresi yanındaydı; ağzı durmadan gülmek için açılan saf ve biraz aptal bir kızdı bu; işte bundan dolayı bir gezinti arkadaşı olarak aranabilirdi. Önce trenle, hep yiyerek, konuşarak ve birbirimize karşılıklı gülerek, yakınlardaki bir gölün kıyısına gittik; geçirmiş olduğum tutkulu çalışma haftaları, konuşmadan tat alma yeteneğimi o derece kırmıştı ki, bu saat, hafif ve pırıltılı bir şarap gibi çoktan beni sarhoş etmeye yetti. Sahiden yol arkadaşlarım, çocuklarınkine benzeyen taşkınlıkları ve hoş davranışlarıyla, düşüncelerimin, hep vızıldayarak çev-

resinde döndüğü o iç karartıcı, çalkantılı küreden uzaklaştırmayı başardılar ve kırın açık havası içine girer girmez, kaslarımın varlığını yeniden duydum; genç kızla beklenilmedik bir koşu yaparak gene eski canlı ve kaygısız çocuk oldum.

Gölün kıyısında iki kayık aldık, hocamın karısı benimkinin dümenini tutuyor, öbüründe profesör, arkadaşıyla kürek çekiyordu. Karadan ayrılır ayrılmaz yarışma, karşılıklı birbirimizi geçme isteği içimizi kapladı –bunda ben zararlı çıkıyordum doğrusu– çünkü kürek çekmekte yalnız kalıyordum. Çarçabuk ceketimi çıkardım ve bu sporda uzun zaman alıştırmaya yapmış olduğumu hatırlayarak, öyle güçlü vuruşlarla küreklere asılmaya giriştim ki, hemen yanımdaki kayığın önüne geçtim. Bizi karşılıklı kamçılamak için o yandan, bu yandan alaycı sözler fırlatılıyordu. Birbirimizi kışkırtıyor ve temmuzun yakıcı güneşine aldırmayarak azar azar vücutlarımızı sıırılsıklam eden tere önem vermeyerek hırçın kürek mahkûmları gibi kendimizi tüm kalbimizle spor şeytanına ve yarışı kazanma tutkusuna kaptırıyorduk. Sonunda hedef yakınlaştı; bu, gölün ortasında ufacık, ağaçlıklı bir kara yükseltisiydi. Daha yoğun çaba gösterdik ve kendisi de sporun heyecanına kapılmış olan kayık, arkadaşımın büyük zafer çılgılığı içinde birinci olarak kumun üzerine oturdu.

Üstümden sel gibi terler akarak ve ateş gibi yanarak, alışmamış olduğum güneşten ve başarının sevincinden, kanımın coşkunca kaynamasından sar-

hoş halde kayıktan indim. Kalbim göğsümün içinde şiddetle çarpıyordu; giysilerim terden bedenime sımsıkı yapışmıştı. Profesör de benden daha iyi durumda değildi; kutlanmak yerine, biz ateşli şampiyonlar, soluk soluğa oluşumuzdan ve oldukça acınacak görünüşümüz yüzünden kadınların uzun uzun alaycı ve arsızca gülüşleriyle karşılandık. Sonra serinlememiz için bize bir dinlenme molası verdiler. Alaylar ve şakalar arasında, biri baylar ve öbürü bayanlar için, ağaçlar kümesinin sağında ve solunda iki ayrı soyunma bölmesi hazırlandı. Çarçabuk mayolarımızı giydik; ağaçların arkasında beyaz çamaşırlar ve çıplak kollar parladı; profesörle ben hazırlanmamızı bitirirken iki kadın çoktan suyun içinde şehvetle çırpınıyordu. Daha az yorulmuş olan profesör hemen onların ardından suya atladı. Fakat biraz hızlıca kürek çekmiş olan ve kalbimin kaburga kemiklerimin üzerine hâlâ hızla çarptığını duyan ben, önce rahatça gölgeye uzandım ve çağıltılı kanımın içinde, yorgunluğun tatlı uğultusunu dinleyerek, bir süre başımın üstünden bulutların geçişini hazla seyrettim.

Fakat birkaç dakika sonra beni sudan çağırmaya başladılar: “Roland, ileri! Yüzme yarışması! Yüzücüler için armağanlar! Dalıcılar için armağanlar!”

Kımıldamadım. Yapraklar arasından sızan ve aynı zamanda beni yumuşakça yalayıp geçen rüzgârla serinleyen güneşte derim yavaş yavaş yavaş yavaş yatmış durumda böyle bin yıl kalabilirdim gibime geliyordu. Fakat yeniden bana doğru bir

gölüş uçtu ve profesörün karısının sesi duyuldu: “Grev yapıyor! Onu sonuna kadar boşalttık. Haydi, tembeli getirelim.” Ve gerçekten gölde bir şırıltının yaklaştığını ve hocamın karısının, hemen yanımda bana bağırdığını duydum:

“Roland, ileri! Yüzme yarışması! Her ikisine de bir ders vermeliyiz!”

Onun beni aramaya çıkmasıyla eğlenerek karşılık vermedim.

“Neredesiniz, yani?”

Çakıllar çıtırdıyor, kayanın üzerinde çıplak ayaklar geziniyordu; birden önümde dikiliverdi, sıırıslıklam mayosu, ince, erkek çocuk vücuduna yapışmıştı.

“Ah! Buradasınız. Ne tembellik bu! Fakat şimdi kalkınız, öbürleri neredeyse adanın kıyısına vardı; şurada, karşıımızdaki adanın.”

Gevşekçe sırt üstü uzanmıştım, tasasızca geriniyordum:

“Burası çok daha iyi,” dedim. “Sonra ben size yetiştirim.”

Boru gibi yaparak, suyun öbür yanına doğru yönelttiği elinin içinde çatlayan ve gülmeli bir sesle:

“İstemiyor!” diye bağırdı.

“Onu göle atınız, o palavracıyı!” diye uzaktan karşılık verdi profesörün sesi. Beriki de sabırsızlıkla directti:

“Haydi, gelin, beni gülünç düşürmeyin!”

Fakat ben tembelce esnemekten başka bir şey yapmadım. O zaman hem kızgın hem neşeli bir

halde bir ağaççıktan bir çubuk kırdı. Beni harekete geçirmek için onunla koluma vurarak enerjik bir tavırla: “İleri!” diye tekrarladı. Sıçradım. Biraz fazla sertçe vurmuştu; kolumun üzerinde kan gibi ince ve kırmızı bir şey yayılıyordu. Yarı şaka ederek, yarı hoşnutsuzluğumu belirterek: “Şimdi, hiç mi hiç!” dedim. Fakat o zaman hakiki bir kızgınlıkla, emretti: “Geliniz!” Ben, meydan okuma edasıyla kırmıldamadım, o yeniden vurdu, bu seferki daha sert ve yakıcıydı. Çubuğu elinden kapmak için, hemen öfkeyle sıçradım, o geriledi, fakat kolunu tuttum. Çubuğun, ele geçirilecek şey olduğu bu savaşta, yarı çıplak vücutlarımız ister istemez birbirine yaklaştı. Kolunu kavrayınca, dalı düşürmek için büküm, sinerek geriye eğilince bir ses duyuldu. Mayosunun askısı kopmuştu, sol omzu açıldı, sert ve pembe vücudu çırılçıplak ortaya çıktı, memesinin ucu bana doğru dikildi. İster istemez bakışım, yalnızca bir saniye de olsa, oraya kayd, fakat heyecanlanmıştım. Titreyerek ve utanarak, tutmakta olduğum elini bıraktım. Kıp kırmızı olmuştu, bir saç iğnesiyle, kopan askısını iyi kötü onarmak için geri döndü. Ne diyeceğimi bilmeden öylece ayakta duruyordum. O da dilsiz kalakalmıştı. Ve o anda, ikimizin arasında sağır ve boğuk bir kaygı doğdu.

Küçük adadan gelen sesler çoktan:

“Alo, Alo... Neredesiniz?” demeye başlamıştı.

“Evet, hemen geliyorum” diye karşılık verdim çabuk çabuk.

Ve yeni bir utançtan kurtulmak için, bir sıçrayışta kendimi suya attım. Birkaç dalış, insanın kendini ileri atma heyecanının sevinci, suyun serinliği, içimdeki tehlikeli uğuldayışın, kanımın bu ıslık çalıışının, daha güçlü ve daha saf bir haz dalgasının altında boğulması için yetti. Çok geçmeden iki arkadaşımıza yetiştim; çelimsiz profesöre bir seri yarışla meydan okudum, onu yendim ve yüzerek toprak çıkıntısına geri döndüm, hocamın karısı çoktan giyinmişti ve getirdiğimiz azıklarla hemen neşeli bir piknik hazırlamak için orada bizi bekliyordu. Fakat sonra aramızda gidip gelen şakaların canlılığı ne olursa olsun, istemesek de, ikimiz birbirimize seslenmekten kaçınıyorduk; sanki bizden gelmiyormuş ve bizimle ilgisi yokmuş gibi gülüyorduk. Ve bakışlarımız karşılaştığında birbirinden hızla uzaklaşıyordu, oysa ikimiz de aynı duygularla doluyduk. Henüz etkisi dağılmamış olan az önceki olayda dayanılmaz bir şey vardı ve her ikimiz de utandırıcı bir kaygıyla onu düşündüğümüzü biliyorduk.

Öğleden sonra yeni bir kayık partisi ile vakit çarçabuk geçti; fakat spor tutkusunun ateşi hep giderek daha da artan hoş bir yorgunluğa yer veriyordu. Şarap, sıcaklık, gözeneklerimizin emdiği güneş yavaş yavaş kanımızın içine süzülüyor ve ona daha kırmızı bir akış sağlıyordu. Çoktandır profesörle nişanlısı güçlükle dayanmak zorunda kaldığımız küçük, özel davranışlara girişmekteydiler. Onlar birbirine gittikçe daha çok yaklaştıkça, biz de, aramızda oluşan kay-

gılandırıcı uzaklığı korumaya çalışıyorduk. Fakat iki ateşli kişi daha özgürce öpüş alışverişi yapmak için ormanın patikalarında geri kalmaktan hoşlanırken, ikimizin yalnızlığı daha da bilinçli bir hal aldı. Ve biz yalnızken, konuşmalarımız hep olayın yakıcı anısıyla sürekli köstekleniyordu. Sonunda, dördümüz yeniden kendimizi trende bulmaktan hoşnuttuk. Diğerleri zifaf gecesinin önsezisi içinde olmaktan, bizse, böylesine rahatsız edici durumlardan kaçmakta olduğumuz için...

Profesörle nişanlısı eve kadar bize eşlik ettiler. Merdiveni yalnız çıktık; evin içine girer girmez yeniden onun varlığının gizemli, heyecandırıcı ve tutku uyandırıcı etkisini duydum. ‘Gelmiş olsa!’ diye düşündüm sabırsızlıkla. Aynı anda, sanki dudaklarımdaki bu dilsiz iç çekişi okumuş gibi bana: “Dönüp dönmemiş olduğuna bakacağız” dedi. İçeri girdik. Daire boştu. Odasında her şey yalnızdı. Heyecanlı duyarlığım, boş koltukta bilinçsiz bir halde onun ezik ve trajik yüzünü çiziyordu. Fakat beyaz yapraklar orada, dokunulmamış halde duruyor, beni bekliyordu. O zaman tekrar içime acılık çöktü: ‘Niçin kaçtı, niçin beni yalnız bıraktı?’ Kıskanç öfke daha şiddetle boğazıma yükseliyordu. Ona karşı kötü ve öç alıcı bir şey yapmanın anlaşılmaz, çılgın isteği yeniden içimde kaynıyordu.

Kadın beni izlemişti. “Yemek için burada kalıyorsunuz, değil mi? Bugün yalnız kalmamalısınız” dedi. Boş odadan, merdivenin basamaklarının gı-

cırdamasından içimde evirip çevirdiğim anıdan korktuğumu nasıl biliyordu? O, içimdeki her şeyi, hatta açıklanmamış her düşünceyi, her kötü niyeti hep biliyordu.

Beni bir korku sardı, kendi kendimden korkuyordum. Onu reddetmek istiyordum, fakat korkaklık göstererek buna cesaret edemedim.

Zinadan her zaman tiksiniştim; sıradan bir ahlak düşkünü olmaktan, namusluluk yapmacılığından, erdemlilikten değil, bunun karanlıkta işlenen bir hırsızlık oluşundan, yabancı bir vücuda sahip olmaktan değil, fakat hemen hemen her kadının bu anlarda kocasında en gizli olan şeyi açığa vurmasından nefret etmişimdir. Bu kadınların her biri, aldattığı kimsenin en insani içtenliğini, onun gücünün ya da güçsüzlüğünün sırrını bir yabancı-nın önüne yem olarak atan bir Dalila'dır. Bana bir ihanet gibi görünen, kadınların kendilerini vermesi değil, fakat kendilerini haklı çıkarmak için, hemen hemen daima, kocalarının içtenlik perdesini kaldırmaları ve uykudaki gibi, yabancı bir merakla, alaylıca, memnun bir gülümseyişle, bundan kuşkulanan adamı dile düşürmeleridir.

Kör ve öfkeli bir umutsuzlukla yolunu şaşırmış olan benim için, karısının önce yalnızca acımadan ileri gelen, ancak giderek sevgi dolu bir hal alan öpüşlerinde bir sığınak bulma olgusu değildi bu; çünkü ilk duygu uğursuz bir çabuklukla ikincisine yer bıraktı. Bugün hayatımın en büyük alçaklığı

olarak hâlâ yargıladığım şey bu değil –gerçekten bu gönülsüz başladı ve her ikimiz bilmeksizin, bilinçsiz olarak yakıcı uçuruma atıldık– fakat bu, kendimi, yumuşak yastığın üzerinde onu hocamın adına itirafta bulunmaya bırakmamdır; bu kamçılanmış kadına evliliğinin iç yüzünü açığa vurması için izin vermiş olmamdır. Yıllardan beri onunla bedensel alışveriş yapmamış olduğumu açığa vurmasına ve karanlık imalara girişmesine, onu itmeksizin niçin göz yumdum? Hocamın cinsel hayatının sırrı üzerine konuşurken niçin onu sert bir biçimde susturdum? Fakat hocamın benden sakladığı şeyi öğrenmek için o kadar tutuşuyordum ki, karşımda, kendisinin konu olduğu tiksindirici itiraftan, ondan heyecanla topladığım her şeyden kendimi suçlu bilmeyi öylesine istiyordum ki... Bunda, benim de itilmiş olduğum suçluluk duygusuna çok benzeyen bir şey vardı! Böylece kendimizi karışık ve ortak bir kinle birleşmiş bulduk, aşk davranışlarını taklit eden bir şey yaptık. Fakat bedenlerimiz birbirini ararken ve birbiri içine girerken, her ikimiz de durmaksızın yalnızca ondan söz ediyorduk. Bazen kadının sözleri beni incitiyordu ve tiksindiğim şeye bağlı kalmaktan utanç duyuyordum. Fakat vücudum irademi dinlemiyordu; kendini vahşice öz şehvetine terk ediyordu, ben de, dünyada benim için en sevgili olan insana ihanet eden dudağı titreyerek öpüyordum.

Ertesi sabah dilim, iğrenmeden ve utanmadan acılaşıp olarak odama süzıldüm. Vücudunun sı-

caklığı, duygularımı altüst etmeyi kestiği anda çirkin gerçeğin ve ihanetimin iğrençliğinin bilincine vardım. Artık hiçbir zaman hocamın yüzüne bakamayacaktım, elini tutamayacaktım. Bunu hemen anladım; onu değil, asıl kendimi en değerli nimetten yoksun bırakmıştım.

Şimdi tek bir çare vardı: Kaçış. Heyecanla bütün eşyayı topladım, bütün kitaplarımı yığın halinde bir araya getirdim, ev sahibimin parasını ödedim. O beni burada bulmamalıydı; ben de nedensiz, gizemli bir şekilde, bir bakıma onun bana yaptığı gibi kaybolmalıyım.

Fakat çarçabuk giriştiğim taşınma hazırlıklarını yarılamağa üzereyken, elim birden durdu. Tahta merdivenin gıcırdadığını duymuştum, hızlı adımlar merdiveni çıkıyordu; bu, onun adımlarıydı.

Kuşkusuz ceset kadar sararmış olmalıyım; çünkü o içeriye girer girmez, bir korku çığılığı attı:

“Neyin var oğlum? Hasta mısın?”

Bana yardım etmek için iyice yaklaşmak istediği anda, eğilerek geri çekildim.

“Nen var?” diye sordu korkuya kapılmış bir halde... “Başına kötü bir şey mi geldi... Ya da... Hâlâ bana kızgın mısın?” Tutunmak için pencereye yaklaştım. Ona bakamıyordum. Sesindeki sıcaklık ve acıma varlığımda yara gibi bir şey açıyordu. Bayılmak üzereydim, içimde sıcak, çok sıcak, yakıcı ve yiyip bitirici, haşlayıcı bir utanç fışkırmasının yayıldığını hissediyordum.

Fakat o da şaşırılmış, altüst olmuştu. Ve birdenbire pek sıkılmış, pek titrek bir sesle garip bir soru mırıldandı:

“Biri... Sana... Benimle ilgili bir şey mi söyledi?”

Ona doğru dönmeksizin, inkâr hareketinde bulundum. Fakat kaygılı bir düşüncenin etkisi altındaymış gibi görünüyordu: “Söyle bana... İtiraf et bana... Birisi benimle ilgili bir şey mi söyledi sana? Kimin söylediğini sormayacağım.”

Yeniden hayır yanıtını verdim. Orada bozulmuş bir halde duruyordu; birdenbire bavullarımın hazırlanmış olduğunu, kitaplarımın paketlenmek üzere bulunduğunu ve yolculuk hazırlıklarının kendi gelişile kesildiğini fark etmiş gibime geldi. Bana doğru ilerleyip oldukça heyecanlı bir sesle sordu:

“Çekip gitmek istiyorsun, Roland, bunu görüyorum... Bana gerçeği söyle.”

Bunun üzerine kendimi toparladım.

“Gitmem gerek... Beni bağışlayınız. Fakat size açıklayamam. Yazacağım size...”

Daha fazlasını söylemek benim için olanaksızdı, boğazım öyle sıkılmış, her kelimede kalbim öylesine çarpıyordu ki...

Donup kaldı, sonra, birdenbire gene üzerine yorgunluk çöktü: “Bu daha iyi Roland; evet, elbette bu daha iyi... Senin için ve herkes için. Fakat gitmeden önce seninle bir kez daha konuşmak isterdim. Saat yedide, her zamanki saatte gel. Birbirimize, erkek erkeğe, Allaha ısmarladık diyeceğiz, insanın kendi kendin-

den kaçması gerekmez. Mektuplara da gerek yok. Bu çocukça olur ve bize yaraşmaz. Geleceksin, değil mi?”

Yalnızca evet işareti yapmakla yetindim. Bakışlarımı henüz pencereden uzaklaştırmaya cesaret edemiyordum. Artık sabahın aydınlığından başka hiçbir şey gördüğüm yoktu. Benimle evrenin arasına kalın, kara bir perde gerilmişti.

Saat yedide, sevdiğim çalışma odasına son kez girdim. Kapı perdelerinden erken bir karanlık süzülüyordu. Dipte taştan, mermer yüzeyler hâlâ şöyle pırıldamaktaydı ve kitaplar sedef yansımaları camların arkasında kapkara bir halde uyuyordu. Sözün benim için büyü etkisi yaptığı, başka hiçbir yerde olmadığı kadar zihnini sarhoşluğunun ve hayranlığının tadını almış olduğum, anılarımın gizli barınağı! Bu veda saatindeki biçiminle hâlâ seni görüyorum ve hâlâ o yüce kişiyi yeniden görüyorum; şimdi kendini ağır ağır koltuğunun arkalığında ayırıyor ve bir gölge gibi karşıma geliyor. Yalnız alnı karanlığın içinde kaymak taşından yuvarlak bir lamba gibi pırıldıyor ve onun üzerinde, dalgalı duman biçiminde yaşlı adamın saçları beliriyor. Şimdi, güçlkle yukarı kalkmış olan bir el, aşağıdan gelerek benimkini arıyor; şu anda ciddiyetle bana doğru dönmüş olan gözlerini tanıyorum ve çoktan onun, kolumu yumuşakça kavradığını ve beni bir sandalyeye doğru götürdüğünü hissediyorum.

“Otur Roland ve açıkça konuşalım. Biz erkeğiz ve içten olmamız gerekir; sana baskı yapmıyorum, ama

bu son saatin, aramızda tam bir aydınlık yaratması daha iyi olmaz mı? Öyleyse niçin çekip gitmek istediğini söyle. Çılgınca bir küçük düşürme yüzünden bana kızgın mısın?”

Bir hayır işareti yaptım. Aldatılan, ihanete uğrayan o olduğu halde, hatayı kendi üzerine almayı istemesi, benim için dayanılmaz bir düşünceydi.

“Yoksa bilerek, ya da bilmeyerek seni yaraladım mı? Ben bazen garip bir kimseyim, bunu biliyorum. İstemeyerek seni kızdırdım ve üzüldüm de. Bana yaptığın iyilik için sana asla yeterince teşekkür etmedim... Bunu biliyorum, bunu biliyorum, bunu her zaman bildim, sana kötülük yaptığım dakikalarda bile bildim. Neden bu mu, söyle bana Roland, çünkü birbirimizden dürüstçe ayrılmamızı istiyorum.”

Yeniden başımı salladım ve konuşmadım. O zamana kadar sesi sağlam, pürüzsüzdü, şimdi hafifçe bocalamaya başladı. “Ya da... Sana bir kez daha soruyorum... Biri benimle ilgili bir şey mi anlattı? Senin, aşağılık... iğrenç... bulduğun... Beni sana hor gördüren bir şey?”

“Hayır, hayır, hayır...” Bu inkâr, bir hıçkırma gibi fıskırdı. Ben, onu hor görmek! Onu... Onu!..

Şimdi sesi sabırsızdı:

“Ne var öyleyse? O halde ne olabilir bu? Çalışmaktan yoruldun mu? Yoksa başka bir şey mi seni gitmek zorunda bırakıyor? Bir kadın... Acaba bir kadın mı?”

Sustum, fakat bu susuş öyle etkiliydi ki, kuşkusuz bunu bir itiraf saydı. Bana daha çok yaklaşıp üzerime

doğru eğilerek pek alçak sesle mırıldandı, fakat heycansız ve öfkesizdi.

“Bu bir kadın mı?.. Benim karım mı?”

Susmayı sürdürdüm, ama o anladı. Bir sarsıntı bütün bedenimi dolaştı. Şimdi, şimdi, şimdi patlayacak, üstüme atılacak, beni dövecek, cezalandıracak... Beni, hırsız olan, aldatmış olan beni kırbaçlamasını, uyuz bir it gibi, kutsallığı kirletilen evinden tekmelemlerle kovmasını istiyordum.

Fakat garip şey. Tümüyle sessiz kaldı. Ve denilebilir ki düşünceli düşünceli mırıldandı: “Doğrusu bunu akıl etmeliydim.” Kendi kendisine seslenişinde hemen hemen bir ferahlama seziliyordu, iki kez odada gitti ve geldi. Sonra önümde durdu ve bana, hemen hemen küçümser gibi gelen bir tonla şöyle dedi:

“Demek bu... O kadar ciddiye aldığın şey bu ha... O sana istediğini yapmakta serbest olduğunu, istediği kimseyi yanına alabileceğini, üzerinde hiçbir hak kım olmadığını söylemedi mi? Ona hiçbir şeyi yasak etmeye hakkım olmadığını ve ona karşı en küçük bir istek duymadığımı... Hem niçin kendini tutsun, kimin aşkına, hem de senin karşında? Sen gençsin, dupdurusun ve güzelsin... Bizim yakınımızdaydın... Seni nasıl sevmiş olmasın, seni... Güzel ve genç olan seni, nasıl sevmemiş olsun. Ben...”

Birdenbire sesi titremeye başladı; bana daha da yaklaşıp eğildi, öylesine ki nefesi yüzümü yakıp geçti. Yeniden bakışlarının sıcak sarışını hissettim, ye-

niden, onunla aramda oluşan o tuhaf ve seyrek rastlanırlar saniyelerdeki gibi, o garip ışıĝı hissettim. Bana daha çok yaklaşmaya başladı.

Ve sonra pek alçak bir sesle, dudaklarının kımıldadığı bile belli olmayarak mırıldandı: “Ben... Ben... Ben de seni seviyorum.”

• • •

İrkilip sıçramış mıydım? Bu sözler, elimde olmayarak, bana verdiği dehşetten, geriye doĝru bir hareket mi yaptırmıştı? Bunu bilmiyorum, fakat vücudumun bir şaşkınlık ve kaçış tepkisi göstermiş olması gerekir. Çünkü o, itilen bir kimse gibi uzaklaşırken sendeledi. Yüzünü bir gölge kararttı. “Benden nefret ediyor musun şimdi?” diye pek alçak sesle sordu. “şimdi senin için antipatik miyim?”

O zaman niçin söyleyecek tek bir kelime bulamadım? Bu sevgi dolu adama doĝru atılmak ve onu yanlış kaygılarından çekip çıkarmak yerine niçin orada, ilgisiz, sıkılmış, uyuşmuş gibi dilsiz bir halde kalmakla yetindim. Fakat tüm anılar vahşi bir saldırıyla üzerime atıldı; bütün bu anlaşılmaz mesajların dilinin şifresi birdenbire çözülmüştü; o zaman her şeyi korkunç bir açıklıkla anladım: Bana sevgiyle gelişi ve kendini ani savunması; geceleyin yapmış olduğu girişimi ve ona karşı heyecanla yükselen tutkumun karşısında direngen kaçışını sıkıntıyla anladım: Sevgi... Bunu, yumuşak ve çekingen, bazen taşkın, bazen tümüyle güçlü bir kuvvet tarafından yeniden köstek-

lenmiş olarak hep hissetmiştim; bu aşkı onda sezmiş, kaçak kaçak üzerime düşen her ışıında bunu fark etmiş ve bundan haz duymuştum. Gelgelelim, “sevgi” kelimesi bu sakallı ağız tarafından öz varlığa kadar bir sevecenlik vurgusuyla söylenince, hem tatlı hem de korku verici bir ürperme şakaklarımın içinden gürültüyle geçti. Bu yüzden içimi yakan aşağılama ve acımaya rağmen ben, tümüyle altüst olmuş genç adam, baştan ayağa titreyerek ve pek şaşırılmış olarak, beklenmedik biçimde açığa vurduğu bana olan tutkusuna yanıt olabilecek tek kelime bulamadım.

Benim sessizliğim karşısında yıkılmış halde kol-tuğa çökmüştü.

“Bu senin için çok mu korkutucu?” diye mırıldandı. “Sen de mi beni bağışlamıyorsun; önünde dudaklarımı hemen hemen boğuluncaya kadar sıkıttığım sen de mi? Kimseye yapmadığım biçimde, karşısında kendimi gizlediğim sen de mi? Fakat şimdi öğrenmen daha iyidir; şu anda bu beni artık ezmiyor... Çünkü ılımlı davranma zorunluluğu benim için son kertesine ulaşmıştı. Oh! Son kerteneden de fazlaydı... Bu sessizliğin ve bu gizliliğin tutsağı olmaktansa bunu bitirmek daha iyi...”

Bunları hüznle, sevecenlikle ve sıkılmayla söylüyordu. Kendisinden çok şey aldığım ve şimdi önünde böylesine anlamsız bir tutumla kendini küçülten bu adamın karşısında bu denli soğuk, bu denli duygusuz, sessizliğim içinde buz gibi donmuş durumda kalmaktan utanıyordum. Ruhum, ona bir teselli sözü söyle-

mek için yanıyordu, fakat titreyen dudağım beni dinlemiyordu ve böylece, sıkılmış halde, kendimi öylesine acınacak biçimde silikleştiriyor, oturduğum yerde öyle büzülüydüm ki, o beni cesaretlendirmeye çalıştı:

“Böyle olma Roland, bu kadar tüyler ürpertici biçimde dilsiz durma... Kendini toparla... Bu senin için o kadar korkunç mu? Sana bu kadar büyük utanç mı veriyorum?.. Şimdi her şey geçti, sana her şeyi söyledim... Hiç olmazsa, iki erkeğe, iki dosta yaraşırcasına, yiğitçe birbirimizden izin isteyelim.”

Fakat hâlâ kendimde değildim. O zaman koluma dokundu: “Gel Roland, yanıma otur... Durumu bildiğinden beri, aramızda açıklık başlayalı beri daha iyi hissediyorum. Önce, benim ne kadar hoşuma gittiğini sezemeyeceğinden korkuyordum. Sonra bunu senin de anlayacağını umdum, yalnızca bu açıklamayı yapmaktan kendimi kurtarmak için... Fakat şimdi olan oldu, artık özgürüm, şimdi başka hiçbir insanla konuşmadığım gibi seninle konuşabilirim. Çünkü bütün bu yıllar boyunca, sen benim için herhangi birinden çok daha sevgili kimse oldun. Seni, kimseyi sevmediğim gibi sevdim... Kimseyi sevmediğim gibi... Sen, dostum, varlığımın yüce derinliğini uyandırdın. Vedalaşma yerine, sana benim hakkımda, hiçbir insanın bilmediği şeyleri öğretmem gerekiyor. Gerçekten bütün bu saatler süresince senin beni sorguya çekmek için çırpınan dilsiz isteğini apaçık hissettim... Yalnız sen bileceksin tüm hayatımı. Sana anlatmamı ister misin?”

Altüst olmuş, heyecanlı bakışlarımdan bunu istediğimi gördü.

“Yaklaş öyleyse... Yanıma gel... Bunları yüksek sesle söyleyemem.”

Dediğini yaptım. Fakat ben söz dinleyerek ve bekleyerek henüz oturmuştum ki, o yeniden kalktı.

“Hayır, böyle değil... Bana bakmamalısın. Yoksa... Yoksa... Konuşamam.”

Ve birden ışığı söndürdü.

Karanlık üzerimize çöktü. Onun pek yakınımda olduğunu duyuyordum. Bunu bana duyurtan ağır ve bir can çekiş hırıltısını andıran, görünmezliğin herhangi bir yerinde kaybolan soluğu idi. Ansızın aramızda bir ses yükseldi, o tüm hayatını anlatmaya başladı.

Herkes arasında saygı gösterdiğim bu adamın sert bir kabuk gibi kaderini bana açtığı akşamdan beri, bundan kırk yıl önceki o akşamdan beri, yazarlarımızın ve şairlerimizin kitaplarında olağanüstü diye anlattıkları ve tiyatro piyeslerinin, sahnenin ışığına çıkamayacak kadar trajik diye kulislerde sakladıkları her şey bana çocukça ve önemsiz görünüyor. Acaba herkesin duyguları sahnede açıkça ve yasal yoldan oynadıkları, yaşamın yüksek, ışıklı bölgesini tasvir etmekle yetinmesi tasasızlıktan, korkaklıktan ya da görüş yetersizliğinden mi ileri geliyor; oysa aşağıda, yeraltı mahzenlerinde, derin mağaralarda ve kalbin çirkef kuyularında fosforlu ışıltılar saçan, tutkunun tehlikeli ve gerçek hayvanları en şaşkınlık verici ka-

rışmalar şekli altında, karanlıkta çiftleşerek, birbirlerini parçalayarak kaynaşıyorlar. Şeytansı içgüdülerin yakıcı ve yiyip bitirici soluğundan, ateşli kanın buharından korkuya mı kapılıyorlar? Pek nazik ellerini insanlığın yaralarıyla kirleteceklerinden, ya da daha mat aydınlıklara alışmış bakışlarının, onları kaygan, tehlikeli ve çürümenin suları damlayan bu basamaklara kadar götüremeyeceğinden mi korkuyorlar? Ama gene de bilen insan, karanlıkta bulunanınkine eşit haz, tehlikenin dondurduğu kadar güçlü ürper-ti duymuyor ve onun için utanmanın açığa vurmaya cesaret edemediğinden daha kutsal hiçbir acı yoktur.

Oysa burada bir adam en eksiksiz çıplaklığı ile bana içini açıyordu; burada bir adam zehirlenmiş, yıpranmış ve irinli haldeki çarpan kalbini çırılçıplak göz önüne sermeye hazır olarak, göğsünün en gizli yerlerini yırtıyordu. Yıllar ve yıllar boyunca içte hapsedilmiş bu itirafta, kırbaçlananlarınkine benzer, kendini bile bile işkenceye uğratmanın vahşi hazzı vardı. Yalnızca utanç duymuş, bütün bir yaşam boyunca iki büklüm olmuş ve gizlenmiş biri, böyle bir itirafın dizginsizliğine kadar böylesine taşkın bir sarhoşlukla inebilirdi. Bir adam yaşamını göğsünden parça parça koparıyordu ve daha hemen hemen bir çocuk olan ben, işte o saatte, ilk kez şaşkın bir gözle bağışlama duygusunun algılanamaz derinliğini gördüm.

Sesi önce boşlukta, heyecandan çıkma bir bulanık duman, gizli olaylar üzerine belirsiz bir ima

gibi dolaştı, bununla birlikte tutkunun güçlkle yenilmesinden, az sonra öfkeyle boşanacağı anlaşılıyordu. Gücünün yavaşlaması daha şiddetli bir ritme öncülük eden bazı müzik ölçülerini, insanın çoktan ayağa kalkmış sinirlerinde hissetmesi gibi... Fakat sonra hayaller, tutkunun iç fırtınasının üstünde titreye titreye yükselerek alev alev ısıldamaya başladı ve azar azar daha açık bir görünüm aldı. Önce bir çocuk; kendi üzerine kapanık, arkadaşlarına bir şey söylemeye çekinen, fakat fiziksel, karışık ve emredici bir tutkunun, kendisini okulun en güzel oğlanlarına doğru çektiği bir çocuk. Bununla birlikte, pek seven bir yakınlaşma sırasında onlardan biri kendini öfkeyle itmiştir; bir ikincisi tiksindirici açıklıkta bir kelime savurarak onunla alay etmiştir ve daha da kötü olanı, her ikisi, arkadaşları önünde bu aykırı tutkuyu açıklayarak onu rezil etmişlerdir. Ve hemen herkesin katıldığı bir aşağılama ve alay konusu ediliyor; utangaç çocuk, neşeli arkadaş topluluğundan dışarı vebalı gibi atılıyor; okula gitmek onun için günlük bir işkenceye dönüşüyor ve erken bir yüz karası taşıyan çocuk, kendi kendinden iğrenmeyle gecelerinin allak bullak olduğunu görüyor. Benzerleri tarafından itilen çocuk, doğaya karşı olan, ancak rüyalarda kesinleşen tutkusunun bir delilik ve onursuzlaştırıcı bir kötülük olduğunu hissediyor.

Anlatıcı ses, kararsızca titriyor burada. Bir saniye karanlığın içinde sönecek gibi oluyor. Fakat bir iç çekiş ona yeniden güç veriyor ve karanlık dumandan

şimdi, gölgeler ve hayaletler gibi sıralanan yeni hayaller çıkıyor alev alev ışıldayarak. Çocuk, Berlin'de üniversite öğrencisi olmuştu; ilk kez yeraltı kenti, uzun zaman bastırılmış olan eğilimini doyuma ulaştırma olanağı sağlıyor. Fakat göz kırpmalarla, cadde-lerin loş köşelerinde garların ve köprülerin karanlığı içindeki bu buluşmalar iğrenme ile ne kadar kirlenmiş, korkuyla ne kadar zehirlenmiştir. Hep ürpertici ve korkunç tuzaklarla dolu, sık sık alçakça şantajlarla sona eren ve her biri bir sülük gibi dondurucu korkuyla yapışkan bir iz bırakan ne zavallı zevk almalarıdır! Gölgeyle ışık arasında cehennem yolu. Aydınlık ve çalışma dolu gündüz boyunca zihnini kristali, bilgini temizleyip arıtırken akşam, bu tutku insanını, durmadan kenar semtlerinin yataklarına, bir polis miğferi ucunun şöyle bir görünüşünün kaçırttığı o biçim kimselerin arasına, kuşkulu kapısı ancak önceden kararlaştırılmış bir işaretle açılan ağır havalı tavernalar içine yeniden daldırıyordu. Ve günlük yaşantının bu ikiye bölünmüşlüğü gizlemek, Medusa'nın başı kadar tehlikeli olan bu sırrı ustalıklı yabancı bakışlardan kaçırmak için gündüz bir profesörün ciddi ve ağırbaşlı davranışını kusursuz bir biçimde takınmak, sonra da kendini tanıtmaksızın, titrek fenerlerin gölgesinde geçen bu utanç verici serüvenlerin yeraltı dünyasına koşmak için iradesinin çelik gibi gerilmesi gerekiyordu. Zavallı adam, işkencenin bunalımı içinde, kendine hâkim olmanın kırıbağı ile olağan yoldan çıkmış bu tutkuyu düzene sokmaya çabalıyordu.

Ama içgüdü onu yeniden karanlık tehlikelere doğru sürüklemekteydi. On, on iki, on beş yıl karşı konulamaz bir eğilimin mıknaatıslı ve görünmez çekimine karşı sinirlerini kırarak yapılan savaşlar tek bir çarpıntı, zevksiz bir doyum, boğulan bir utanç halinde gerilip çekiliyor, azar azar, kararmış ve çekingence kendi içine gizlenmiş bu bakış, çukura gömülüyor, ona kendi tutkusunun korkusunu veriyor.

Sonunda çok geç olarak, yaşamın otuz yılı geçince, arabayı doğru yola sokmak için enerjik bir girişimde bulunuyor. Akrabası olan bir kadının evinde, varlığının gizemli oluşu nedeniyle belirsizce yakınlık duyduğu gelecekteki karısı ile tanışıyor, ona içten bir sevgiyle bağlanıyor, ilk kez bu kadının erkek çocuk bedeni ve genç, taşkın tutumu, bir süre onun tutkusuna bir değişiklik veriyor. Bu hızlı bağlantı, dışı varlığa olan nefreti üzerinde zafer kazanıyor; ilk kez tutkusu yeniliyor ve olağan aşka tutunarak “sapık” eğilimine hâkim olma umuduyla, üzerinde bir tehlike yaratan bu iç eğilime karşı bir destek sağlayan kimseye sıkıca bağlanma sabırsızlığıyla –ona her şeyi itiraf ettikten sonra– genç kızla evleniyor... Şimdi, ürkütücü bölgelere götüren yolun engellendiğini düşünüyor. Birkaç hafta süresince bu sakinliğin zevkini çıkarıyor, ama çok geçmeden yeni kamçılayıcının etkisizleştiği görülüyor ve çılgınca istek, üstünlüğünü yeniden inatla ele geçiriyor. Ve ondan sonra hayal kırıklığına uğrayan kadın ve onu hayal kırıklığına uğratan kendisi, toplumun gözünde eğiliminin dep-

reşmesini maskelemek için evliliği bir paravan olarak kullanmaktan başka bir şey yapmıyor.

Yeniden girdiği yol, tehlikenin karanlıkları içine inmek için yasaların ve toplumun kıyısına sürünüp geçiyor.

Ve ruhun kargaşasına eklenen özel işkenceyle, onun için bir lanetleme sayılabilecek bir görev veriliyor. Bu, çok geçmeden profesör unvanını alacağı fakültede, öğretim görevlisi olarak sürekli gençlerin arasında bulunmak, resmî bir görevdir. Kötü kader hep soluğunun eriştiği yakınlığa kadar yeni gençlik çiçeklerini, Prusya yasalarıyla yönetilen bir dünyanın ortasına, eski bir çağın görünmez güzel bedenli gençler yuvasının en yakışıklı delikanlılarını ona doğru itiyor. Ve hepsi –yeni bir lanet, yeni bir tehlike olarak– onu tutkuyla, bu profesör maskesinin arkasındaki Eros yüzünü tanımaksızın seviyor. Gizlice titreyen bir elin, bir iyi insan jestiyle üzerlerine konmasından mutlu oluyor; sürekli kendilerinden çekinmek zorunda olan birine karşı heyecanlarını esirgemiyorlar: Ne Çin işkencesi! Bu çabuk açığa vurulan içten yakınlık karşısında, kendi zaafı ile bitmeyen bir savaşın, hiç sonu gelmeyecek bir savaşın içinde kaskatı görünmek. Ve hep bir kötülük eğilimine yenilmeye kendini yakın gördüğü anda, kurtuluşu birdenbire kaçmakta buluyordu. İşte ani gidişleri ve dönüşleri, beni o kadar altüst etmiş olan kaçışları bundan ileri geliyordu. Şimdi ben de, onun önümden kaçışının nedenini, yan yolların ve aşağı-

lık yerlerin ürküntüsü içinde anlamaktaydım. Buna göre, herhangi bir uzak yerde kendine yakın bulduğu, tenini satmayı meslek edinmiş kimselerle, kötü koşullarda kurulmuş ilişkiyi bir kirlenme sayıyordu. Öte yandan, bunların tam karşısında, ruhunu kendisine bağlamış tertemiz bir gençlik vardı. Fakat bu iğrenme, çamur ve hayal kırıklığının zehirli ısırganı geri dönünce, kendisine güven bağlayan öğrencilerin çevresinde yeniden duygularının güvenilirliğinden kuşku duymaması için gerekliydi bu. Ah! Onun açıklamaları öyle rastlayışlar, hayalet yüzleri, ama gene de öyle dünyasal, öyle utanılacak şeyler canlandırdı ki gözlerimin önünde!

Büyük bir fikir adamı, biçimsel güzelliklere yaratılıştan gereksinmesi olan, zihninde saflıktan başka şey barındırmayan, bütün bu duyguların üstadı kişi, dumanlı, pis konutlarda, yalnızca sürekli yalanlara açık, bulanık ışıklar içindeki bu dünyanın en büyük aşağılanmalarına uğramak zorundaydı. Kadın tavırlı, yüzleri düzgün gençlerin arsızca isteklerini, saçları aşırı parfümlü yavan bir tatlılık sunan oğlanların teklifsizce davranışlarını, kadın giysileri içindeki erkek perilerin kamçılanmış ve zoraki gibi gülüşlerini, işsiz komedyenlerin kudurgan parasusuzluğunu, bütün çiğneyen tayfaların kaba sevecenliğini, kentlerin en şüpheli, karanlık kenar semtlerinde yolunu şaşırmış seksin varlığını tanıtmaya çalıştığı ve kendini bulduğu bütün bu sapık, tedirgin, tersine dönük biçimleri biliyordu. Bu kaygan

yollar üzerinde bütün aşağılanmaları, utançları ve bütün sert davranışları kendinde duymuştu. Birçok kez baştan aşağı soyulmuş –güçsüz, bir ahır uşağıyla dövüşemeyecek kadar güçsüzdü–, evine saatsiz, pardösüsüz dönmüş ve dahası, dış semtlerin, adı kötüye çıkmış otel ‘arkadaş’ının alayına uğramıştı. Şantaj ustaları peşine takılmışlardı; onlardan biri, kendisini adım adım fakülteye kadar izlemişti; dinleyicilerin ilk sırasında saygısızca ve dudaklarında bir kopuk gülümseyişiyle bütün kentin tanıdığı profesörü seyretmişti. Hoca ise, bu gizlice göz kırpmaların altında titreyerek dersini sona erdirmekte oldukça güçlük çekmişti. Bir gün –bu olayı anlatırken neredeyse kalbi duracaktı– gece yarısı, Berlin’de, kötü ün yapmış bir baloda, bütün bir ayaktakımı ile tutuklanmıştı; ilk kez aydın bir kimsenin zararına önemli bir iş yapma fırsatı bulmuş küçük dereceli bir memurun o üstünlük ve alay okunan gülüşüyle, şişman ve kırmızı yanaklı bir polis, baştan aşağı titreyen zavallı profesörün adını ve mesleğini defterine yazmış, sonunda bir bağışlama olarak, bu seferlik hakkında hiçbir işlem yapılmaksızın salıverileceğini, fakat bundan böyle adının özel listede yazılı kalacağını söylemiş. Kötü alkol kokan bir yerde uzun süre oturmuş olan kimsenin, sonunda bu kokuyu giysilerinin üzerinde taşıması gibi, o zamana kadar aynı kentte kalmış olması nedeniyle, onun hakkında azar azar fısıltılar başlamıştı; nereden kaynaklandığı ise bilinmiyordu; çünkü tıpkı eskiden okul

arkadaşları arasında yaşandığı gibi şimdi meslektaşları arasında yaşanmaktaydı; konuşmalar ve selamlaşmalar gittikçe daha göze batıcı bir biçimde soğuk bir hal alıyordu; sonunda bu canlı ve saydam atmosferin bu her zaman yalnız adamı bütün dünyadan ayırmasına kadar varmış ve o bir yabancı gibi kabul edilir olmuştur. Ama sıkı sıkıya kapalı evinin inziva köşesine kadar hâlâ gözetlendiğini, iç yüzünün açığa çıkarıldığını hissediyordu.

Fakat bu işkence ve bunaltı içinde kıvranan kalp, saf ve soylu bir dostluğun saygınlığını, duyuların ötesinde kurulmuş bir erkek dostluğunun sevecenliğini hiç tanımamıştı. Sürekli duygusunu ikiye bölmesi gerekmişti, bir bölümü fakültenin genç aydın arkadaşları, yani kendisini dinlemeye gelmiş öğrencilerle tatlanan ilişkileri için, öbürüyse, ertesi sabah ancak ürpererek hatırlayacağı o karanlık “arkadaşlar”ı aramaya gittiği aşağı mahallelere dalmak için ayrılmıştı. Çoktan yaşlanmaya başlamış olan bu adam, tertemiz bir bağlanış, kendini ona verecek yüce gönüllü bir genç görmemişti ve hayal kırıklıklarından bitmiş, dikenli çalı kümeleri arasında bu çılgınca avdan sinirleri parçalanmış olarak, artık hayatının bir yıkıntıdan başka bir şey olmadığını, boyun eğmişlikle düşünüyordu. İşte genç bir adam, kendini sevinçle sunarak hayatına girince, bütün ateşliliğini ona doğru yöneltmiş, sözleri varlığının içine katıldığında, artık ummadığı bu mucizeden, yenilmiş bir durumda ve anlamaksızın ürkmüştü. Böylesine saf bir bağlanışa

ve böylesine bir iç temizliğiyle sunulmuş bir bağışa artık layık olmadığını hissediyordu. Bir kez daha onun için ruhsal bir ateşle yanan, onun dostluğuna susamış olarak koştuğu tehlikeden habersiz, kendisine sevecenlikle bağlanmış bir gençlik temsilcisi, tutkulu duyularla bir güzel yüz ona doğru gelmişti. Bununla birlikte arı ruhunda Eros'un meşalesini taşıyarak, cesur ve Parzifal gibi hiçbir şeyden kuşulanmayarak, büyüleniştten habersiz, gelişinin çoktan bir iyileşme sağladığını bilmeyerek zehirli yara üzerine eğiliyordu. Bütün bir yaşam boyunca, epey uzun zaman beklenmiş olan o, geç, çok geç, inmekte olan akşamın son saatinde eve girmişti.

Ve bu yüzün anlatımı sırasında, ses, o karanlıktan dışarı çıkıyordu. Bir ışık onu aydınlatıyor gibi görünüyordu; bu güzel konuşan ağız, o genç adamdan, geç gelen sevgilisinden söz ederken, derin bir sevecenlik ona müziğin kanatlarını takıyordu. Heyecandan, sempatiden, mutluluktan titriyordum, fakat yüreğim ansızın bir tokmağın vuruşunu hissetti. Hocamın söz ettiği bu genç adam, o... –yanaklarımı utanç kapladı– kendimdim. Hayalimin, yakıcı bir aynanın dibinden öyle işitilmedik bir aşk parıltısıyla sarılmış olarak kopup ayrıldığını görüyordum ki, yansıması ruhumu tutuşturmaya yetiyordu. Evet, bu bendim, kendimi her zamankinden daha iyi tanıyordum, aceleci, coşkulu varoluş tarzımı, ona adanmışça yaklaşma isteğimi, fikir adamlığının yetmediği tutkulu kendinden geçmeyi tanıyordum;

kendimi, gücünü bilmeyen vahşi ve çılgın delikanlı beni, bu suyu kurumuş adamda yaratışın verimli kaynağını bir kez daha açmış olan ve gene bir kez daha bezginliğin çoktan söndürdüğü Eros'un meşalesini yakmış olan beni tanıyordum. Acele heyecanı, yaşının en sağlıklı sürprizi gibi seven ben, çekingen çocuk, onun için ne olduğumu, şimdi şaşkınlıkla görüyordum... Ve benim yüzümden dayanmak zorunda kaldığı savaşı ürpererek anlıyordum, çünkü saf bir aşkla sevdiği biri tarafından ne alayla, ne kaba tersleme ile karşılanmak istiyordu; bende, incinen etin ürpertisini duymak istemiyordu; bir şehvet oyunu için, düşman bir kaderin bu son lütfunu duyularının yönlendirişine bırakmak istemiyordu. İşte onun için benim taşkın duygum üzerine buz gibi bir alayın ani fişkırmasını boşaltırken, aynı zamanda çabalarımın pek yaman bir direnmeyle karşı koyuyordu; işte bu nedenle dostluğunun içini açma girişimi, birden yapmacık bir sertliğe dönüyordu ve böylece elinin sarıcı sevecenliğini frenliyordu. Yalnızca benim yüzümden heyecanımı soğutma ve beni koruma amacını güden, haftalarca ruhumu allak bullak eden, dostluğa aykırı bu tür davranışları sergilemek zorunda kalıyordu. Tüm güçlü duyuları uyanık olarak, gıcırdayan merdiveni çıktığı, sonra incitici bir kelime yardımıyla kendini kurtarmak, dostluğumuzu kurtarmak için kaçtığı o gecenin vahşi kargaşasının ne olduğunu şimdi anlıyordum.

Hem ürpererek, hem de ateş nöbeti içindeymiş gibi heyecanla sarsılarak ve tamamen acıma duygusu içinde, benim yüzümden ne kadar işkence çekmiş olduğunu ve kendini baskı altına almak için ne kahramanlıklar göstermiş olduğunu anladım.

Bu belirsizlik içindeki ses, bu karanlıklar içindeki ses, ah! Onun sanki göğsümün en içten yapısı içine girdiğini hissediyorum! Onda daha önce hiç duymamış olduğum ve ne zamandan beri hiç işitmediğim gibi bir söyleyiş çınliyordu; ortalama insanların asla erişemedikleri derinliklerden gelen bir söyleyiş! Bir insan, yaşamı boyunca ancak bir kez bir insanla bu biçimde konuşabilirdi, sonra sonsuza kadar susardı, tıpkı kuğu efsanesinde geçtiği gibi yalnızca ölümlük bir kez sesinin boğukluğunu şarkıya dönüştürebilirdi. İçimde, sıcak, alevli ve işleyici olarak yükselen bu sesi en derin duyarlılıkla karşılıyorum. Onu; erkeğini, varlığı içine kabul eden bir kadın gibi acılı bir ürperişle karşılıyordum.

• • •

Birdenbire, ses sustu ve aramızda karanlıktan başka bir şey kalmadı. Onun yanımda olduğunu biliyordum. Elimi yalnızca kımıldatmak ve biraz uzatmakla ona dokunabilirdim. Onun acısının yardımına koşmak için güçlü bir istek duyuyordum. Fakat bir hareket yaptı, ışık titredi. Yorgun, kocamış, acılı bir yüzle koltuğundan kalktığını gördüm; bitkin bir yaşlı adam bana doğru geldi.

“Allaha ısmarladık, Roland... Şimdi aramızda tek kelime yok artık. Gelmekle iyi ettin... İkimiz için de çekip gitmen yararlıdır. Allaha ısmarladık... Ve bırak beni... Bu en son anda seni bir kez öpeyim.”

Büyülü bir güçle kaldırılır gibi ona doğru eğildim. Her zamanki gibi bulanık bir dumanla perdelenmiş benzeyen o belirsiz aydınlık, gözlerinde parladı. Onlarda birden yakıcı bir alev yükseldi. Beni kendine çekti, dudakları oburcasına benimkilere yapıştı ve sinirli bir hareketle bir tür ürpertili çırpınma içinde beni vücudu üzerinde sımsıkı tuttu.

Bu, bir kadından hiçbir zaman almadığım bir öpüş, vahşi ve bir ölüm çığlığı gibi umutsuz bir öpüş oldu. Vücudunun çırpıntılı titreyişi bana geçti. Hem tuhaf, hem korkunç bir duyum içinde titredim. Ruhum kendini ona terk ediyordu; gelgelelim, vücudumun, bir erkeğinkiyle böylesine temasta bulunmasından duyduğu iğrenmeyle, benliğimin en gizli derinliklerine kadar ürperti içinde kaldığımı hissediyorum; artık ona ait olduğum bu saniyeyi, korkunç duygular karışıklığı öylesine uzattı ki zaman kavramını yitirdim.

Sonunda beni bıraktı, bir sarsılma oldu bu; sanki sert bir vuruşun etkisi altında bir cisim çözülüp dağılmıştı. Güçlkle geri döndü ve ancak sırtını gösterir biçimde kendini koltuğuna attı. Birkaç saniye süresince vücudu, önünde yalnız bir boşluk olarak dik kaldı. Fakat azar azar başı ağırlaştı; sonra kendini yorgunluğa ve bitkinliğe bırakarak hafifçe öne

doğru eğildi, sonra, dayanıksız bir durumda zaman zaman sallanmış olan ve birdenbire derinliğe düşüveren epeyce büyük bir ağırlık gibi, eğik alını boğuk, kuru bir ses çıkararak cansızca çalışma masasının üzerine yıkıldı.

İçimi sonsuz bir acıma duygusu kapladı. Elimde olmayarak ona doğru yaklaştım, fakat o zaman çökük sırtı bir kez daha çırpınarak doğruldu ve bana doğru dönerek, boğuk, anlaşılmaz bir sesle, yüzüne dayamış olduğu büzülmüş ellerinin arasından tehdit edici bir inilti gibi şu sözleri fırlattı: “Çek git... Çek git... Hayır... Yaklaşma... Allah aşkına... İkimizin aşkına... Çek git, şimdi, haydi git!..”

Anladım ve ürpererek geriledim. O zaman bir kaçak gibi, bu çok sevdiğim yeri terk ettim.

• • •

Onu bir daha hiç görmedim. Ondan hiçbir zaman ne bir mektup ne de haber aldım. Kitabı hiç çıkmadı, adı unutuldu; benden başka kimse onu hatırlamıyor artık. Fakat bugün bile, o günlerin cahil çocuğu gibi ben, o adama borçlu olduğum kadar kimseye –ondan önce ne babama, ne anneme, ondan sonra, ne karıma, ne çocuklarıma– borçlu olmadığımı, hiç kimseyi ondan çok sevmediğimi anlıyorum.

